

Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 36
10/2021
15. máj 2021

Cena 0,80 €

ZALOŽIL LUDOVIT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

YDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Pred osemdesiatimi rokmi sa splnil sen maticiarov – správcu J. C. Hronského, tajomníka vedeckých odborov F. Hrušovského a tajomníka umeleckého odboru J. Cincika, keď sa v rámci Matice slovenskej konštituovala Slovenská národná knižnica. Bolo to v pochmúrnom období neistoty vojnových rokov, no naši predchodcovia dovideli za horizont apokalyptických udalostí a nadviazali na vypracovaný koncept dotvorenia autonómnej národnej knižnice z roka 1937. Paradoxne, predseda MS Ján Vanovič predvídavo varoval pred možným právnym odtrhnutím knižnice v budúcnosti. Bol advokátom a mal aj nemilé skúsenosti z čias uhorského režimu. Dobré vedel, že ustanovizne vznikajú, ale štátom sa aj účelovo rušia, zlučujú či trhajú. Vznik knižnice nakoniec podporil, no jeho slová boli prorocké.

Niečo podobné sa odohralo aj v Srbsku, kde pôsobí dodnes prvá historická slovanská matica – Matica srbská. V jej prípade to bol šťastnejší príbeh. Národná knižnica Srbska síce funguje samostatne, ale stále je formálne zastrešená svojou „matkou“ Maticou srbskou, z ktorej vzišla. Z tejto zásluhy má Matica srbská voľný prístup ku knižničným zbierkam a dôstojne garantovanú nadštandardnú spoluprácu medzi inštitúciami.

Prečo to na Slovensku nejde? U nás je to už také symptomatické. Zapríčinila to politika, dejinná krátkozrakosť, nedomyšlenosť a niekde v úzadi i malomeštiacky pokrútené medzilidské vzťahy. Nekultúrne vytrhnutie Slovenskej národnej knižnice zvnútra Matice slovenskej v roku 2000 už ani nehodno rozoberať. Vtedajší minister kultúry i jeho ľudia mali na to politické dôvody a súdiť ich bude história! Matica prišla o hodnotné budovy, finančné príjmy a najmä maticné zbierkové fondy. Ich status je dodnes problematický, keďže ich maticári zbierali od roka 1863 výlučne pre Maticu. Dnes k nim nemá prístup ako k vlastným zbierkam. Musí platiť ako nejaký cudzinec. Česť výnimkám, keď pomôžu kultúrne a racionálne zmýšľajúci ľudia. Bohužiaľ, platí to aj o priestoroch prvej historickej budovy MS, na ktorú sa vyzbierali Slováci v 19. storočí doslovne po grajciaroch.

Napriek všetkému Matica úprimne praje všetko najlepšie svojmu dieťaťu – dcére – Slovenskej národnej knižnici. Predovšetkým veľa úspechov i kus historického šťastia na poli vedeckej aj odbornej práce. My maticári si však nemôžeme odpustiť otázku. Prečo si SNK nepripomenula osemdesiate výročie svojho narodenia? Odpoveď na ňu je aj odpoveďou na neutešený stav slovenskej spoločnosti dneška.

Marián GEŠPER

MATICHNÁ KNIŽNICA OSLAVUJE 80 ROKOV

Kto sa bojí referenda

str. 4

Nástup virtuálnych politikov

str. 5

Ťahajú politiku do škôl

str. 10

Slovenskú národnú knižnicu vybudovala Matica slovenská. Štát jej ju v roku 2000 odňal a jej predstavitelia zabúdajú na svojho zakladateľa. Viac na strane 15. – Foto: Juraj GAVURA

3 OTÁZKY PRE: Miloša SVRČEKA, poslanca Národnej rady Slovenskej republiky

Zemplín ostáva bez cestnej infraštruktúry

• Medzi vaše mnohé aktivity, ktoré sa týkajú aj podpory činnosti MS, patrí tiež snaha dostať diaľnicu na váš rodný Zemplín. Je pravda, že tam takáto komunikácia chýba?

Región Zemplína bez poriadnej cestnej infraštruktúry výrazným spôsobom zaostáva za inými regiónmi Slovenska a patrí medzi najchudobnejšie v našom štáte. Aj keď je Zemplín „vstupnou bránou“ do Európskej únie, na jeho území sa nenachádza ani kilometer diaľnic či rýchlostných ciest. Zároveň treba dodať, že v zozname dvadsiatich najmenej rozvinutých okresov Slovenska je až sedem z regiónu Zemplína. Ide o okresy Michalovce, Stropkov, Snina,

Medzilaborce, Trebišov, Sobrance, Vranov nad Topľou. Veľmi smutný fakt.

• Aké kroky ste už v prospech tejto veci urobili?

Som rád, že región Zemplína má svojho osobitného splnomocnenca pre výstavbu diaľnice D1 na Zemplín. Začiatkom apríla do funkcie vymenoval šéf Ministerstva dopravy a výstavby SR Andrej Doležal (Sme rodina) Jaroslava Greguša. Jeho úlohou bude zastupovanie záujmov spomenutého regiónu v otázke cestnej a železničnej infraštruktúry. Ministerstvo sa tiež rozhodlo vyčleniť finančné prostriedky na štúdiu uskutočniteľnosti, ktorá by mala ukázať, či sa bude

výstavba týkať diaľnice, alebo rýchlostnej cesty.

• Aké sú ciele a plány OZ Diaľnica na Zemplín?

Medzi cieľmi druženia, združujúceho samosprávu, zamestnávateľov, odborníkov z dopravy či aktivistov, ktorí sa usilujú o rozvoj regiónu, je okrem iného i zvyšovanie využitia potenciálu územia Zemplína skvalitňovaním dopravnej infraštruktúry, oživenie hospodárstva a rozvoj investícií na území Zemplína či udržanie existujúcich pracovných miest, zabránenie odlivu vzdelanej pracovnej sily a mladých ľudí. Pre nás je to prioritou.

Zhovárал sa Vilo KOMORA
Foto: archív

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2021010

V SNN 11/2021
SI PREČÍTATE

- Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 11 vyjde s dátumom 29. máj 2021
- Jozef CÍGER HRONSKÝ sa riadil mottom: Lepšie je zažiť svetlo, ako preklínať tmu
- Matica slovenská vydala výnimočné dielo rekodifikácie slovenského jazyka po 17 rokoch

Komisia na preverenie smrti M. Lučanského zverejnila očakávanú správu Opozícia nesúhlasí s výsledkom vyšetrovania

Matej MINDÁR – Foto: internet: datel.sk, hlavnespravy.sk

Šestnásteho apríla 2021 Kontrolná komisia zriadená v súvislosti s úmrtím Milana Lučanského v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Prešov zverejnila Záverečnú správu popierajúcu niektoré pochybnosti prezentované kritikou časťou slovenskej verejnosti. S jej obsahom sa dodnes verejne nestotožnili predstavitelia opozičných strán a mnohí občania, ktorí spochybňujú jej výsledky na sociálnych sieťach.

Na základe rozhodnutia ministerky spravodlivosti Márie Kolíkovej bola zriadená činnosť tejto komisie 4. januára 2021 krátko po dodnes nevyšetrennej smrti bývalého policajného prezidenta generála Milana Lučanského 30. decembra 2020. Ministerstvo spravodlivosti zastupovali Richard Sviežený, Bronislav Pongráč a Pavel Zbojtek. Oblasť súdneho zneuctva a súdneho lekárstva Norbert Moravský. Kancelária verejného ochrancu práv delegovala Tomáša Čitbaja. Za zahraničného člena komisie bola vymenovaná Anna Šabatová, bývalá verejná ochrankyňa práv Českej republiky. Mediálna obec nominovala Jána Petroviča a Dominika Hutka. Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou vyslal Zuzanu Lališovou. Marián Danaj zastupoval Odborový zväz ZVJS. Kancelária prezidenta SR nominovala Radovana Palu. Národná rada SR delegovala šiestich zástupcov. Za vládnu koalíciu boli jej členmi Petra Hajšelová (SME RODINA), Milan Laurenčík (SaS) a Juraj Krúpa (OLaNO). Opozíciu zastupovali Marián Kotleba (LSNS), Denisa Saková (Hlas-SD) a Marián Saloň (Smer-SD).

■ OPOZÍCIA PROTI

Podľa oficiálnych výsledkov za prijatie aktuálneho znenia Záverečnej správy hlasovali všetci členovia komisie okrem Mariana Kotlebu, Denisy Sakovej a Mariána Saloňa. V nesúhlasnom odôvodnenom stanovisku Denisy Sakovej k Záverečnej správe sa píše, že hlasovala proti jej prijatiu, pretože neboli zapracované a zodpovedané všetky jej pripomienky. „Spomínané

pripomienky nebudem komunikovať verejnosti prostredníctvom médií, ale budem ich adresovať v rámci prebiehajúcich dvoch trestných konaní

Marián Saloň ešte ako člen komisie uviedol: „O záverečnej správe nebudem hlasovať z dôvodu porušenia štatútu kontrolnej komisie.

Hneď po záhadnej smrti policajného generála M. Lučanského ľudia prinášali sviečky na schody budovy policajného prezídia v Bratislave.

primo dozorcujúcemu prokurátorovi.“ Marián Kotleba pre SNN povedal: „K prvej verzii záverečnej správy som dal niekoľko závažných pripomienok, nie všetky však komisia akceptovala a zapracovala do finálnej verzie. V nej bolo dokonca niekoľko faktov úplne prekrútených, a to až do takej miery, že sa dajú označiť za klamlivé. Z faktov, ktoré sme zistili a s ktorými sme sa oboznámili, som nezískal jednoznačné presvedčenie o tom, že generál Lučanský vo väzbe spáchal samovraždu. Preto som hlasoval proti záverečnej správe, ktorá úmrtie generála za samovraždu označila s úplnou istotou.“

Bol totiž porušený článok VI., ktorý hovorí, že o zasadnutí komisie, na ktorom sa má prijímať záverečná hodnotiacia správa, vyzrozumie komisia blízke osoby obvineného gen. Milana Lučanského a umožní im sa na zasadnutí zúčastniť, čo sa neudialo. Právny zástupca ani blízke osoby neboli vyzrozumené a nebolo im umožnené sa na zasadnutí komisie zúčastniť. Mrzí ma, že informácie z obsahu záverečnej správy sa ministerka spravodlivosti, generálny prokurátor a hlavne rodina dozvedeli z médií skôr ako o samotnej správe v zmysle štatútu rozhodla komisia.

Mnohí občania doteraz tvrdia, že smrť M. Lučanského nebola samovražda.

Týmto chaosom bola, žiaľ, práca komisie znehodnotená a jej závery spochybnené.“

■ BEZ PITVY

Komisia pri svojich záveroch vychádzala z tých podkladov, ktoré mala k dispozícii. „Komisia nemala možnosť oboznámiť sa so zdravotnou dokumentáciou Milana Lučanského ani s tými podkladmi, ktoré tvorili súčasť vyšetrovacieho spisu. Komisia pri prešetrovaní nedisponovala takými možnosťami, aké majú orgány činné v trestnom konaní. Záver komisie preto nemôže prejedukovať závery, ktoré budú výsledkom trestného konania.“ Kotázka priebehu mimoriadnej udalosti z 29. decembra 2020 sa v záverečnej správe uvádza, že sa jej zo zistených podkladov nepodarilo zistiť také skutočnosti, ktoré by spochybňovali medializovanú verziu udalosti, v zmysle ktorej došlo v uvedený deň k pokusu o samovraždu a následnému úmrtiu Milana Lučanského v zdravotníckom zariadení. „Komisia k záveru dospela na základe vyhodnotenia písomných podkladov, kamerových záznamov, výpisov zo systému zaznamenávania otvárania ciel, vyjadrení vypočutých osôb a informácií z priebehu zasadnutí Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre obranu a bezpečnosť, pričom všetky získané informácie vyhodno-

tila vo vzájomných súvislostiach.“ Komisia zároveň vzala do úvahy aj výpovede príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej správy (ZVJS), ktorí po otvorení cely v inkriminovanom čase poskytli generálovi Lučanskému prvú pomoc. „Vo výpovediach príslušníkov komisia nezistila také rozpory, ktoré by mohli vyvolať pochybnosti o inom priebehu udalosti, ani také skutočnosti, ktoré by spochybňovali správnosť manažmentu poskytnutia prvej pomoci pred transportom do zdravotníckeho zariadenia.“ Popritom však konštatuje, že jej najväčším limitom pri objektivizácii skutkového stavu bola nemožnosť preskúmať zdravotnú dokumentáciu a predbežnú správu z pitvy. „Komisia však vzala do úvahy informáciu z neverejného zasadnutia Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre obranu a bezpečnosť, na ktorej vystúpil generálny prokurátor a považuje jeho vyjadrenie k vykonanej pitve za podporné vo vzťahu k prijatému záveru.“

■ VYŠETROVANIE

Je toho názoru, že samostatné umiestnenie generála Lučanského bolo v rámci prijatých preventívno-bezpečnostných opatrení vzhľadom najmä na jeho špecifickú profesionálnu minulosť adekvátne a správne. Ďalej konštatuje, že vzhľadom na krátkosť trvania jeho väzby nebolo spôsobilé zasiahnuť do jeho základných práv. Odporúča preto analyzovať limity právnej úpravy týkajúcej sa väzby vykonávanej samostatným umiestnením v porovnaní s disciplinárnym trestom samoväzby, ktorý je zákonom ohraničený v trvaní maximálne desiatimi dňami. „Na základe uvedených skutočností komisia vyslovuje názor, že v oblasti garancie pred porušovaním základných práv neúmernou dĺžkou samostatného umiestnenia a v oblasti zabezpečovania režimových činností a možnosti trávenia voľného času väzobne stíhaných osôb je potrebné vykonať systémové zmeny.“

K upokojeniu celej situácie by prospelo objektívne a nestanné objasnenie zo strany vyšetrovacích orgánov.

VŠIMLI SME SI

Pri príležitosti sto druhého výročia tragického úmrtia zakladateľa modernej česko-slovenskej a slovenskej štátnosti generála Milana Rastislava Štefánika sa 3. mája 2021 na mieste jeho posledného odpočinku zúčastnil na spomienkovej slávnosti predseda Národnej rady SR Boris Kollár. Týmto spôsobom vzdal úctu jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín.

Matičari si pripomenuli Štefánika

Mohyla na mieste Štefánikovej smrteľnej tragédie

Vo svojom príhovore vyzdvihol veľký prínos generála Milana Rastislava Štefánika pri formovaní Česko-slovenskej republiky, ktorá oslobodila Slovensko spod maďarského útlaku a zabezpečila slovenskému národu politický a kultúrny rozvoj. Podľa jeho názoru je len málo takých osobností slovenských dejín, ktoré sa zapísali do srdca celých generácií Slovákov ako práve Milan Rastislav Štefánik. Nezabudol tiež spomenúť jeho osobnosť, kariérne a politické úspechy i to, že vďaka svojim osobným kontaktom na najvyšších politických miestach Dohodových mocností zabezpečil novému česko-slovenskému štátu medzinárodné uznanie. „O úspechu Štefánika ako vojaka i ako politika najvýraznejšie hovorí jeho vojenská kariéra. Málokedy sa totiž stáva, aby v priebehu štyroch rokov postúpil niekto vo vojenskej hierarchii z pozície obyčajného radového vojaka do hodnosti brigádneho generála. Štefánikovi sa to podarilo a česko-slovenské légie, ktoré vybudoval v Rusku, vo Francúzsku a v Taliansku, svedčia o jeho organizačnom talente i vojenských schopnostiach.“

Za najzásadnejšie počiny generála Štefánika označil predseda Národnej rady SR myšlienku vybudovania samostatnej česko-slovenskej armády. V deň úmrtia M. R. Štefánika si jeho smrť pripomenuli aj mnohí matičari z miestnych odborov po celom Slovensku nielen pri mohyle vedľa bratislavského letiska. Napríklad matičari zo Štrby sa stretli pri pomníku M.R.Štefánika v Poprade a mladí matičari pri jeho pamätníku v Bratislave.

Text a foto: Matej MINDÁR

Medokýš v Lohyni a jeho vynikajúce vlastnosti poznali až za Atlantikom

Vera nielen osviežuje, ale aj lieči

Vígľašská Huta-Kalinka v okrese Detva sa môže pochváliť viacerými pozoruhodnosťami. Patrí k nim medokýš v Lohyni, ktorý si pod názvom Vera získal obľubu i na stoloch za Atlantikom.

„Povzdych zeme za búrlivými vulkanickými dejinami.“ Takto poeticky píše autor textu na informačnom paneli o medokýši v Lohyni. Naznačuje, že voda tohto prameňa bohatá na minerálne látky je výsledkom dozvukov sopečnej činnosti Javoria v mladších treťohorách. Dostaneme sa k nemu krátkym odbočením z cesty smerujúcim zo Slatinských Lazov do Vígľašskej Huty-Kalinky, do ktorej chotára Lohyňa patrí.

V roku 1883 Kiss Mihály, vtedajší majiteľ Vígľašského panstva a tým i majiteľ prameňa s výdatnosťou okolo tri a pol litra (na jar až sedem litrov) za sekundu, dal prameň zachytiť do betónovo-tehlovej studne a vedľa neho postavil drevenú budovu. A nielen to. Rozhodol sa s týmto vzácnym prírodným bohatstvom podnikáť. Kvalitnú minerálku s liečivými účinkami dal plniť do fliaš a pod názvom Vera (meno jeho manželky pôvodom z Francúzska) ju vyvážal na stoly nielen po celom Rakúsko-Uhorsku a do krajín Európy, ale i na iné kontinenty (do Egypta, Brazílie, Čile, USA...). Ročne sa exportovalo okolo päťdesiat tisíc až šesťdesiat tisíc fliaš. Výborná stolová voda

s liečivými účinkami sa stala obľúbenou, ale mala jednu chybičku

ČO INÍ NEPÍŠU

Voda prameňa Medokýš je bohatá na minerálne látky a je výsledkom dozvukov sopečnej činnosti Javoria v mladších treťohorách.

krásy – priveľa fliaš nevydržalo dlhú prepravu.

Po prvej svetovej vojne na túto podnikateľskú aktivitu nadviazal kalinský obchodník Emil Vilim.

Z tých čias sa zachovala etiketa, ktorá cituje slová Dr. Bélu Lengyela. Tento budapeštiansky lekár urobil už v roku 1887 rozbor lohynského medokýša. Z jeho analýzy vyplýva, že ide o zemito-uhličitú vodu s trinástimi cennými prvkami. Pozoruhodný je najmä vysoký obsah oxidu uhličitého a soľnej kyseliny uhličitej. Na zachovanej vinete pred storočím čítame: „Neoceniteľná je voda Vera prameňa zvlášť v dobe chýľavých nemocí, účinkuje na žalúdok, proti veľkým kašľom, gágorovým a pľúcny nemociam, tiež proti silnému dáveniu, žltacke, chudokrvnosti a konečne v páde zlého trovenia žalúdka.“

Prameň upravilo a pri ňom postavilo chatu Roľnícke družstvo Podjavorie. V roku 1999 sa stala jej majiteľom obec Vígľašská Huta-Kalinka, ktorá s podporou Fondu na obnovu dediny a v rámci Zeleného projektu MŽP SR dala prameňu v roku 2003 súčasný vzhľad a osadila panely so základnými informáciami. V chotári obce nájdeme i ďalšie prameňe, ale nemajú takú chutnú a užitočnú vodu ako Vera.

Jozef SLIACKY – Foto: autor

„Nová vláda“ so starým obsahom

Roman MICHELKO

Ak niekto čakal, že nová Hegerova vláda vo svojom programovom vyhlásení urobí akúsi sebareflexiu, ktorá bude brať do úvahy skutočnosť, že jej nedôveruje vyše osemdesiat percent voličov, tak sa nedečkal. Naopak, podľa vzoru Pellegriniho vlády sa s malými kozmetickými úpravami prijalo v podstate identické znenie a vypustili sa len veci, ktoré sa už realizovali. Nedečkali sme sa teda žiadnych aktualizácií, ktoré by zohľadňovali pandémiu ochorenia COVID-19 či masívnu implementáciu Plánu obnovy a odolnosti, teda nečakaný balik takmer šiestich miliárd eur, ktoré budeme môcť minúť. Toto odmietanie reality má, samozrejme, svoj dôvod. Aj takto chce dať najavo, že vláda je v podstate tá istá, ktorá pred rokom začala vládnuť.

A naozaj, ak sa pozrieme na jej zloženie, okrem jednej rošády, keď si nominálny premiér Eduard Heger

vymenil miesto s bývalým premiérom a so súčasným ministrom financií Igorom Matovičom a jednej výmeny, keď „najlepšieho ministra zdravotníctva v galaxii a príslušného vesmíra“ Mareka Krajčího nahradil nominant ministra obrany Jaroslava Naďa Vladimír Lengvarský, sa nič nezmenilo. V programovom vyhlásení vlády dokonca ostali aj také absurdnosti ako vydávanie propagandisticko-ideologického vládneho plánu pod heslom „vládne noviny do každej rodiny“, za čo by sa nemuseli hanbiť ani súdruhovia zo Severnej Kórey. Vo vládnom programe ostala aj možnosť unifikácie, rozumej vytvorenia jedinej zdravotnej poisťovne, čo je vecne v poriadku. Naráža to však na zopár problémov. Predovšetkým je to v príkrom rozpore s programom strany SaS, čo bude rezultovať do opätovného nepodporenia programového vyhlásenia vlády šéfkou zdra-

voťníckeho výboru Janou Bittó Cigánikovou a, samozrejme, neexistuje nijaký reálny plán, ako túto úlohu z programového vyhlásenia vlády aj skutočne zrealizovať. Nakoniec, už samotné hlasovanie o programovom vyhlásení vlády, ktoré napokon pod-

KOMENTÁR

porilo len osemdesiatdeväť poslancov, jasne potvrdilo, že koalícia stráca ústavnú väčšinu.

Hodnotiť staronovú vládu len podľa zloženia by však bolo príliš povrchné. Zásadnou okolnosťou, ktorú treba pri hodnotení vlády brať do úvahy, je skutočnosť, že premiérom nie je predseda najsilnejšej politickej strany, ale len jej podpredseda „v závese“ Eduard Heger. Už prvé tlačové besedy dali jasnú odpoveď, aký asi bude vzťah týchto dvoch person. Už len skutočnosť, že minister

financií máva tlačové konferencie na Úrade vlády SR, že sa vyjadruje k pandemickým opatreniam a že si bez vedomia ministra zahraničných vecí lieta po svete, jasne ukazujú, že všetko ide aj naďalej v starých koľajach. Naopak, tlačové besedy na Úrade vlády SR akoby naznačovali, že po dlhom čase, respektíve prvýkrát od vzniku tejto vlády, bol obsadený dosiaľ voľný post hovorca vlády. Premiér Eduard Heger doslova vlastným telom bránil svojho stranického a faktického šéfa pred nepríjemnými otázkami novinárov. Ak konania, ktoré novopečený minister financií spáchal, prekročili únosnú mieru aj v koalícii, tak sa za to ospravedlňoval nový premiér.

Zdá sa, že zatiaľ jedinou viditeľnou zmenou v celej vláde je post ministra zdravotníctva. Minister a generál Vladimír Lengvarský urobil zopár krokov, ktoré by verný Matovičov vojak Marek Krajčí nikdy nespravil. V spore s Igorom Matovičom sa verejne postavil na stranu šéfky Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv Zuzany Baťovej. Zásadným spôsobom je ochotný prehodnotiť testovaciu stratégiu. Jeho verejné vystúpenia sú krátke a vecné a zatiaľ sa dá očakávať, že bude relatívne autonómny. Aj keď

posledné rozhodnutia ukazujú, že asi aj v jeho prípade nebude všetko také dokonalé. Po jednom zo stanov Igora Matoviča náhle pozastavil možnosť mladých ľudí očkovať sa. Po verejnej kritike šéfa Národného centra zdravotníckych informácií (NCZI) Róberta Suju ho odvolal. Rovnako postupoval aj u štátneho tajomníka Petra Stachuru, ktorý bol pravou rukou ministra Mareka Krajčího. Isté otázky však vyvoláva aj zotrúvanie štátnej tajomníčky Jany Ježikovej, ktorá sa dosiaľ prejavila posielaním dôvernej korešpondencie Zuzany Baťovej expremiérovi Igorovi Matovičovi. Štátna tajomníčka na ministerstve zdravotníctva, zdá sa, požíva ochranu z najvyšších miest.

Summa summarum, staronová vláda bude trpieť neduhmi tej predchádzajúcej. Samozrejme, treba si uvedomiť, že „Hegerovu“ vládu čaká množstvo nástrah. Už v lete či na jeseň to bude referendum o predčasných voľbách, zvládnutie post-pandemickej krízy a množstvo ďalších náročných úloh, ktorých zvládnutie je pri vyše osemdesiatpercentnej nedôvere takmer nemožné. Môžeme tak dúfať, že jej životnosť bude podstatne kratšia než deklarované tri roky.

Patálie Juraja Šeligu

Matej MINDÁR

Juraj Šeliga už nie je podpredsedom parlamentu. Osudným sa mu stala návšteva bratislavského podniku v čase nočného zákazu vychádzania. Vlastníkom tohto gastronomického zariadenia je „mainstreamový“ neoliberalný novinár a šéfredaktor časopisu týždeň Štefan Hrib. Spolu s Janou Žitňanskou a bratislavským županom Jurajom Drobom ho odhalili novinári týždenníka Plus 7 dní.

Napriek pôvodne deklarovanej zmene politickej kultúry si predstavitelia tzv. bratislavskej kaviarne vysvetľujú požehnané epidemiologické oparenia po svojom. Svojou neskutočnou aroganciou doslova ponížili všetkých pociťujúcich podnikateľov, ktorí z rozhodnutia našej vlády museli nedobrovoľne zatvoriť svoje prevádzky. A čo je horšie, do dnešných dní mnohí z nich už

brány svojich podnikov nikdy neotvorila. Pre nedostatočnú a neskorú štátnu pomoc nedokázali prežiť toto náročné obdobie. Finančná štátna pomocná ruka neprišla, a ak aj ano tak neskoro. A čo na to najsľušnejší z najsľušnejších Juraj Šeliga?

POZNÁMKA

Namiesto konštruktívnej politiky zameranej na pomoc najviac postihnutému segmentu nášho hospodárstva možno riešil u pána Hriba, ako ešte viac ponížiť slovenský národ. Spomeňme si, ako šéfredaktor týždňa sa postavil za vznik slovenskej štátnosti. Jeho pracovnou metódou bola vždy dehonestácia a kriminalizácia našich vlastencov. Arcibiskup Ján Sokol vie o tom svoje. Výsledkom dlhoročného súdneho sporu bolo síce verejné ospravedlnenie

Štefana Hriba za klamstvá, ktoré uviedol jedným zo svojich článkov, ale osobná nenávisť voči arcibiskupovi z jeho stany ešte viac narastla. Rovnako obliekol na titulnej strane svojho plátku Ludovíta Štúra do gardistickej uniformy. Matica slovenská podala v tejto súvislosti aj trestné oznámenie na periodikum. Podľa našich vedomostí tento podnet zapadol prachom.

Vráťme sa však k Jurajovi Šeligovi. Ako morálne „čistá“ autorita v čase protestov za Služné Slovensko neustále vyhlasoval, že jeho cieľom nie je vstup do veľkej politiky, ale očista našej spoločnosti spod „vládnej“ mafie. Neskoršie rozhodnutie na poslednú chvíľu zastaviť sériu pripravovaných protestov sa stalo predzvesťou jeho skutočných ambícií. Ako poslušný služobník exprezidenta Kisku sa

neskôr stal podpredsedom Národnej rady SR. Svoju neskutočnú aroganciu naplno pretavil počas ročného pôsobenia v pozícii jej podpredsedu. Na tlačovej konferencii, na ktorej oznámil svoje rozhodnutie, sa neustále vyhovárал, že išlo o pracovné stretnutie. Nie je vôbec vylúčené, že podobné stretnutia mohli u Štefana Hriba prebehnúť viackrát – a to v čase tvrdých reštrikčných opatrení. Nech už je pravda akákoľvek, jeho konanie je morálnym a politickým zlyhaním, pretože ako člen vládnej koalície neustále apeloval na dodržiavanie epidemiologických oparení. Svojich kritikov v tomto smere mnoho ráz označoval za konšpirátorov a popieračov ochorenia COVID-19, nedodržiavajúcich opatrenia hlavného hygienika.

Čoraz viac sa zdá, že bývalá „hviezda“ Iniciatívy za slušné Slovensko pomaly vyhasína. Opäť sa raz ukázalo, že človek vydávajúc sa za najväčšiu morálnu autoritu našej spoločnosti je v skutočnosti najväčším politickým sklamaním bez štipky akejkoľvek empatie voči občanom tohto štátu. Aj v tomto sa prípade potvrdilo staré známe – aký požíčaj, taký vráť.

SPŮZA OPONY

V osemdesiatych rokoch minulého storočia mi náhoda poskytla možnosť byť na skok v Moskve. Raz v čase, keď sa tak ako teraz začali lámať a vytvárať nové svetové pomery. Stretli sa najmocnejší muži vtedajšieho sveta – sovietsky Gorbačov a americký Reagan. Druhý raz, taký je už osud našinca, mi však utkvelo v pamäti predstavenie opery Svätopluk v chýrnom Bolšom. Slovan-ská téma veľmocenskú Moskvu nestrhla. Bolšoj bol buď polo-prázdný, alebo takmer poloplný. Za mnou sedel český priateľ a v hľadisku nahlas nesúhlasne komentoval zmienky kráľovi Svätoplukovi na javisku. Dovoľoval sa mojej inteligencie, že sme predsa nikdy nijakých kráľov nemali a Svätopluk bol nanajvyš kniežaťom, a aj to moravským.

Vtedy ma zaujal rozpor: vidieť, aké veľavravne dlhé rady sa tiahnu na lístky na americký film v porovnaní s nenaplneným záujmom o slovan-skú tému prinesenú na východ do Moskvy z Bratislavy – rovno zo strednej Európy.

Ale téma Svätopluk sa mi ako spor vracala za každých pomerov. Dodnes ide aj o najpozoruhodnejšie vyjasňovanie medzi historikmi. Pred desaťročím však vypukol prudký spor o sochu kráľa Svätopluka na Hrade. So snahou upra-

bol riešiteľný problém. Mal som nenehaný prístup k profesorovi Marsinovi. Jedinému vedcovi, ktorý dal dovedna, zozbieral a vydal v sedemdesiatych rokoch minulého storočia všetky historické dokumenty týkajúce sa tohto

bolo, že ho vo vtedajšom okolitom svete považovali za suveréna. Nespochybniteľne.

Keď som po marcovom skone prof. Marsinu písal o rozhovoroch s ním pre SNN, jeho jednoznačný vedecký zásto v tomto spore som

uznávaného historika profesora Martina Homzu na tému, ako bol Svätopluk dôležitý hráč. Dnes by sme povedali geopolitický hráč. Rozšíril ríšu o dnešné časti Poľska, Česka, Nemecka a Maďarska a toto územie možno nazvať, považovať za kráľovstvo.

Pán profesor Martin Homza sa zaoberá o i. stredovekou témou slovacik bývalého Uhorského kráľovstva. Veľkoryso rozsiahly rozhovor Magazínu HN je svedectvom, koľko otázok sa navrhlo a ako sa nedajú novinárskymi zjednodušeniami zodpovedať. Nehovoriac už o nevyprchanej zášti voči tej kráľovskej soche, spore, ktorý je vlastne dodnes skúšobným kameňom ak nie národovedctva tak inteligencie politikov.

Dnes ľudia žijú toľkými spormi, osočovaním a podozrievaním z podvodov a intrigánstva azda ako málokedy predtým. Zdalo by sa, že pripomínať hádky politikou a verejnosťou, ktoré lomcovali pred niekoľkými rokmi, je otravná zbytočnosť. Ale aj ak opakovanie nemusí byť matkou múdrosti, nejaké poučenie sa dá nájsť v zdanlivo zabudnutých sporoch.

Prečo profesori Marsina a Homza

Dušan D. KERNÝ

viť sochu a nápis pod ňou, ale aj ju dostať z Hradu preč. Prudký spor sa tiahol medzi stranami, ktoré sa dostali tak ako dnes po voľbách do vlády a sochu nechceli, a stranami, ktoré sa ocitli v opozícii. Bolo to ostré. Niekdajší odporcovia sochy znovu nancujú ako vtedy verejnosti názory tentoraz o hrozbách a hybridných vojnách. Málokto poukazuje, ako pretrvávajú podstata, podhubie toho, čo formuje dnešné politické zástoje vtedajších odporcov sochy. Pokiaľ ide o sochu, pre mňa to

územie ojedinelému znalcovi stredovekých historických prameňov o základných dejinách Slovenska v stredoveku.

Začal sa tým ako vedec zberať v roku 1956. A tak v roku 2010, onom roku politických sporov, som nenapísal nič iné, len to, čo mi autorizoval pán profesor, pokiaľ ide o terminológiu či kráľ Svätopluk alebo knieža Svätopluk. Jeho argumentácia s poukazovaním na listiny, v ktorých sa používa termín rex, teda kráľ, nebola ani tak preňho prvoradá. Dôležitá

nespomenuť. Tak ako vtedy aj pri poslednej rozlúčke som tohto skromného človeka nechcel vťahovať nad jeho rakvou do nejakých šarvátok, čomu sa celý dlhý život vyhýbal. Vďaka tomu zanechal nielen hodnotné dielo, a aj odkaz ako pristupovať k slovenským dejinám a nepretržitej potrebe slovenské dejiny vedecky rozoberať v rámci samostatnej disciplíny.

V sledovaní odrazu tejto témy v médiách sa mi nedávno dostal do rúk magazín Hospodárskych novín, ktorý predstavuje medzinárodne

SEBAOBRAHA

Konfederácia odborových zväzov SR (KOZ) predstavila návrhy strednodobého a dlhodobého charakteru na obnovu ekonomiky po pandemickej kríze. Pandémia koronavírusu totiž naplno odhalila slabiny celej krajiny. Aktuálne priaznivejšie epidemiologické výsledky dávajú nádej, že pandémia začína pozvoľne ustupovať a situácia na Slovensku je stabilizovaná, zároveň však mnohé štáty čelia už tretej vlne, preto by sme sa na ňu mali pripraviť aj my. Táto nádej však môže byť aj nebezpečne upokojujúca.

Odborári varujú vládu

V podobne priaznivej epidemiologickej situácii (a nádeji) sme boli už aj pred druhou vlnou pandémie v lete minulého roka. Avšak prijímané kompenzačné zdravotné a ekonomické opatrenia, slabá podpora od štátu smerujúca k prekonaniu koronakrízy sa ukázali ako nedostatočné.

KOZ SR preto v tejto súvislosti upozorňuje vládnych činiteľov, poslancov NR SR, ale aj všetkých kompetentných, aby sme „nezaspali na vavrínoch“ a urobili všetky potrebné opatrenia vopred, pretože nielen zdravotné, ale aj ekonomické a sociálne dosahy covid krízy sa v plnej miere prejavujú v každodennom živote obyvateľov Slovenska. „Na základe analýzy opatrení, ktoré sú už zavedené do praxe, ale nefungujú alebo fungujú zle, sme vypracovali krátkodobú stratégiu pretavenú do návrhov, ako by mala byť pandemická situácia riešená z nášho pohľadu, a to v prepojenosti na naše už minulé týždne predstavené Desatero pokoronočných opatrení,“ uviedol prezident KOZ SR Marián Magdoško.

Medzi ne patrí: personálne posilnenie regionálnych úradov verejného zdravotníctva s cieľom zabezpečiť trasovanie kontaktov pozitívnych občanov. Na trasovanie kontaktov využiť toľkokrát spomínanú aplikáciu, ak je to možné. Testovať obyvateľov len cielene, a to PCR testami, resp. LAMP testami. Zavedenie pandemickej OČR pre rodiča vo výške sto percent jeho čistej mzdy v prípade, že školy a škôlky budú zatvorené z nariadenia štátu. Zavedenie PN počas pandémie vo výške sto percent čistej mzdy pre zamestnancov v tzv. červenej línii. V prípade, že zamestnanci v tzv. červenej línii majú po prekonaní covidu trvalé následky alebo nastane ich úmrtie, toto považovať za chorobu z povolania a odškodniť zamestnanca, resp. pozostalých. Ak je vyhlásená pandémia, automaticky zrušiť DPH na zdravotnícke a ochranné pomôcky, podporné vitamíny odporúčané lekármi užívať preventívne proti pandémie. Odpustiť úroky pri odklade splácania úverov v súvislosti s koronavírusom. Aktualizovať jednotlivé schémy pomoci pre zamestnancov, podnikateľov, tzv. verejné podniky, živnostníkov a iné organizácie postihnuté rozhodnutím úradnej moci, ktoré nemôžu plnohodnotne vykonávať svoju činnosť. Prijatť takú pandemickej legislatívu, ktorá bude aplikovaná aj bez vyhlásenia núdzového stavu vrátane aktualizácie covid automatu. Nadalej pokračovať vo vakcinácii a umožniť občanom SR vybrať si vakcínu, ktorou chcú byť zaočkovaní.

Tolko z návrhov odborárov s pripomienkou, že je najvyšší čas, aby sa vláda zaoberala týmito opatreniami, a nie neraz až nezmyslami, pri ktorých súdnu človeku stoja vlasy dupkom.

(ib)

Spisovateľ Miloš JESENSKÝ o inšpiračných zdrojoch spomínania na budúcnosť

Fascinujúci svet záhad a možno aj zázrakov

Zhováral sa Lukáš PERNÝ – Foto: (mj)

Dr. Miloš JESENSKÝ, PhD. (* 23. máj 1971 Čadca) je slovenský spisovateľ a publicista, autor vyše štyridsiatich publikácií a nespočetného množstva článkov, držiteľ ocenenia Krištáľový tiger (1998), Weberovej ceny (2013), Mimoriadnej medzinárodnej ceny E. E. Kische (2015) či medaily Jána Halašu (2019). V rokoch 2008 – 2019 pôsobil ako riaditeľ Kysuckého múzea v Čadci. V súčasnosti pracuje vo vydavateľstve Belianum a prednáša muzeológiu na Žilinskej univerzite a Technickej univerzite v Košiciach. Žije a tvorí v Krásne nad Kysucou.

• Už dlhší čas spolu komunikujeme a vymieňame si autorské inšpirácie. Vo vašich textoch cítim silné sociálne cítenie, ale aj túžbu po skrytom poznaní súvislostí. Odkedy píšete a čo vás inšpirovalo k prvým dielam? Čo bolo prvým impulzom k tvorbe?

Myslím si, že prirodzenou cestou k tvorivému písaniu je čítanie. Aj u mňa to bolo tak. Od čítania cestopisov, dobrodružnej a fantastické literatúry v detstve cez potešenie z populárno-vedeckých kníh mojich gymnaziálnych rokov viedla cesta k vlastnej tvorbe. Pred rokom 1989 skromne – v novinách a časopisoch; od druhej polovice slobodných deväťdesiatich rokov aj v knižnej podobe. Prvotný impulz ťažko konkretizovať, ale bola to odvaha skúsiť to, čo svoji-

INTERVIEW

mi knihami dokázali iní. Ale ani to nie je presné: jednoducho množstvo načítaného textu dosiahlo v mojej hlave kritické množstvo a spustilo literárnu reťazovú reakciu. Na vtedajšieho mladíka to bolo možno priveľmi ambiciózne, ak nie priamo drzé, ale ja som mu dnes vďačný za ten sen, že sa raz stane spisovateľom. A ako vidíte, ešte stále som sa z neho neprebral...

• Ste mimoriadne plodný autor so zaradením medzi tzv. záhadológov. Ako je to teda s tými záhadami v slovenských dejinách aj v našej súčasnosti?

Už od vydania mojej knihy Krajina zázrakov – Sprievodca po magických miestach na Slovensku v roku 1998 som presvedčený, že naša domovina je nesmierne zaujímavé miesto a teší ma, že sa mi o tom darí presvedčať svojich čitateľov. Žijeme si tu svoje životy, myslíme si, že dobrodružstvo možno zažiť iba v nejakých exotických krajinách, a pritom je to všetko rovno pred našimi očami. Záhady, nevysvetliteľné javy, tajomné osobnosti, tajomstvá, sprisahania či zázraky – to všetko je tu prítomné po stáročia, dokonca i dnes. Tento spôsob vnímania, následne pretavený do

tvorivosti skutočne otvorenej mysle, nám potom umožňuje nachádzať netradičné vysvetlenia, nečakané súvislosti a dostávať neobvyčajné odpovede aj na tie zdanlivo banálne otázky. Fantastický realizmus znie ako nejaký oxymoron, no v sku-

Slovenský autor M. JESENSKÝ sa venuje mysterióznym témam slovenskej minulosti.

točnosti ním nie je, keďže už vyše polstoročia od napísania známeho Úsvitu kúzelníkov poskytuje skvelý filozofický rámec na tento druh literatúry, v ktorej zohráva veľkú úlohu fantázia. Nedá mi v tejto chvíli nespomenúť slová nedávno zosnulého Ondreja Herca, že fantastika nie je únikom od reality, ale prienikom do jej hlbších vrstiev.

• Podľa článkov a kníh ste mimoriadne sčítaný autor. Čo a kto vás najviac inšpiruje?

Usilujem sa čítať čo najviac a väčšinou ide o rôznorodých autorov. Popri odborných či populárno-vedeckých dielach sa systematicky vraciam k čítaniu môjho detstva, najmä k Vernemu, Mayovi, Burroughsovi, Londonovi a ďalším ikonickým autorom dobrodružnej literatúry. Stálym vzorom pre mňa ostáva Erich von Däniken,

ktorý sa práve dožíva osemdesiatich piatich rokov. Po Karlovi Marxovi a Karlovi Mayovi je to najvydávanejší a najprekladanejší nemecky píšuci autor, ktorý ovplyvnil myslenie a život miliónom čitateľov. Dodnes mám v knižnici ohmataný brožovaný výtla-

čok Spomienok na budúcnosť, ktoré som ako stredoškôlak pokútne čítal pod lavicou a počmáral ho množstvom poznámok. A nesmiem zabudnúť ani na Ludvíka Součka, skvelého tvorca, ktorý sa rovnako komfortne cítil v pozíciách autora vedecko-fantastických príbehov, ako aj literatúry faktu.

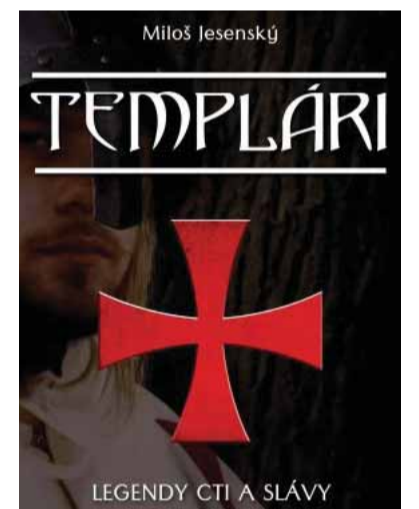
• Obaja vieme, že uživiť sa písaním je na Slovensku takmer nemožné a človek tvorí najmä preto, že ho to baví a že to existénčne potrebuje. Aká je podľa vás úloha spisovateľa v 21. storočí? A aký je váš životný cieľ v tejto oblasti?

Úlohou spisovateľa je písať, teda inštinktívne či programovo reagovať na to, s čím sa vo svojom živote stretne, ako sa s tým vnútorne vyrovná a tvorivosťou pretaví do

textu. Mnohé z literárnych diel nesú významné spoločenské poslanstvo, a aj keď sa to nemusí hneď na prvé čítanie zdať, sú dôležitým, niekedy dokonca nezámerným, svedectvom o autorovi, ľuďoch a dobe. Je to nesmierne dôležité, dokonca aj pri dielach čisto zábavných žánrov literatúry, primárne slúžiacich iba na príjemné strávenie času. Hovorí o svojom vlastnom životnom ciele v tejto oblasti by bolo zložitá. Písanie mi poskytuje radosť a bez čítania si život ani neviem predstaviť.

• Na záver by som vás chcel poprosiť o záverečný odkaz pre čitateľov Slovenských národných novín...

Žijeme v nelahej dobe, ale história nás poučí, že aj v náročných časoch (alebo práve vtedy) múzy odmeňujú svojich priaznivcov. Nesmieme si nechať zobrať vlastnú tvorivosť, rezignovať na svoje sny, podriaďiť sa pravidlám falošnej hry na šablónovité myslenie či ulakomiť sa na výhodný výpredaj politických predsudkov. Pozerajme sa na svet otvorenými očami, premýšľajme a konajme slobodne. Píšme, čítajme, žime – a v tom všetkom nachádzajme aj radosť z tvorby.

Spisovateľ M. JESENSKÝ sa venuje aj takej zaujímavej téme, akou boli templári a ich pohyb na území Slovenska.

MEDZI NAMI

Slovná ekvilibristika predstaviteľov vládnej koalície okolo referenda o skrátení aktuálneho volebného obdobia je iba plieskaním biča do rozbúrených politických vôd. Akoby ani nešlo o občana a jeho hlas. Prítom antický odkaz „Vox populi, vox Dei“ by mal byť odkazom aj pre našu demokraciu. V prvej hlave Ústavy Slovenskej republiky (Čl. 2 ods. 1) je základné ustanovenie: „Štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo.“ V zastupiteľskej demokracii občan vo voľbách splnomocňuje svojich zástupcov (poslancov) vykonávať mandát v jeho mene, v priamej demokracii vyjadruje občan svoju vôľu ľudovým hlasovaním.

V starovekých Aténach, v rodisku demokracie, sa výkon verejnej moci realizoval na agore (na námestí), priamo na zhromaždení plnoprávných občanov, kde sa hlasovalo a rokovalo o dôležitých záležitostiach štátu. Na agore sa konal aj tzv. ostrakizmus, črepinový súd, v ktorom sa rozhodlo, kto z občanov mesta predstavuje najväčšie nebezpečenstvo pre polis a musí odísť z Atén. Dnes

by sme to mohli nazvať aj ľudovým hlasovaním o dôvere. V dnešných veľkých štátnych útvaroch nie je prakticky možné, aby sa hlasovalo o dôležitých zákonodarných a politických veciach štátu priamo na zhromaždeniach občanov, preto sa v mnohých moderných ústavách zaviedol inštitút referenda ako spôsob uplatňovania priamej demokracie. Ústava Slovenskej republiky sa zaoberá referendom

Kto sa bojí referenda

Ludovít ŠTEVKO

v článkoch 93 – 100. Podľa dikcie čl. 93 ods. 3 predmetom referenda nesmú byť základné práva a slobody, dane, štátny rozpočet a odvody. O všetkých ďalších otázkach verejného záujmu môžu občania rozhodnúť v ľudovom hlasovaní.

Problém, ktorý nedá spať predstaviteľom súčasnej moci a koalíciným poslancom NR SR, je práve otázka základného práva a slobody. Odvolávajú sa na ustanovenie článku 73, že sú volení na štyri roky. Petícia za vyhlásenie referenda, ktorá je predmetom polemik, však štvorročný man-

dát poslanca nepochybňuje, referendová otázka predsa znie: „Súhlasíte s tým, aby sa skrátilo VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky?“ Je nekorektné tvrdiť, že právo slobodne vykonávať poslancov mandát a štandard ľudských práv poslancov sa zníži referendom o nastolenej otázke.

Vyhlásenie ministerky Márie Kolíkovej, že referendom o predčas-

ných voľbách je protiprávne, stojí na vratkých nohách. Zamyšľané referendum nie je zásahom do ľudských práv poslancov ani ministerky Kolíkovej či Remišovej, veď môžu zohrievať poslanecké lavice alebo zastávať teplé miesta na ministerstvách hoci aj nepretržite po nasledujúcich parlamentných voľbách, ak to bude vôľa občanov. Lebo taký je princíp parlamentnej demokracie – vôľu občana nemožno nahradiť vôľou poslancov. Alebo občan, z ktorého pochádza štátna moc, má len právo voliť každé štyri roky a chod štátu či výkon posla-

neckých mandátov ho nemusí zaujímať? Ústava o tom, či môže byť predmetom referenda skrátenie volebného obdobia, taxatívne nehovorí. Nehovorí ani o nadradenosti práva poslancov volených na štyri roky nad neodnímateľnými právami občanov spravovať veci verejné. Nielen slobodným vyjadrením názorov, ale aj ľudovým hlasovaním.

Zavrnutie referenda, ktoré požaduje občianska petícia a jej takmer šesťstotisíc hlasov, by bolo popretím zmyslu a účelu inštitútu všeľudového hlasovania, popretím demokracie, nech sa už nad položenou referendovou otázkou sporia stovky právnikov a stovky rôznych mediálnych analytikov. Parlamentná demokracia neznamená vládu parlamentu, lebo v parlamente sedia zástupcovia ľudu, ktorých si zvolil a delegoval ľud. Ak sa parlament správa nezodpovedne tým, že toleruje nezodpovednú vládu škodiacu ľudu i štátu – ľud má právo žiadať nápravu. Skrátenie volebného obdobia len „samoodvolaním“ parlamentu, keď o jeho predčasnom konci rozhodne deväťdesiat hlasov alebo prezident republiky, nemôže byť jediná možnosť. Poslednou, a dodajme, že legálnou ústavnou možnosťou je hlas ľudu.

Koaliční ministři si nenašli čas na rozpravu v Národnej rade SR Vláda získala podporu parlamentu

Jan ČERNÝ – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Vláda Eduarda Hegera (OLaNO) má dôveru poslancov Národnej rady SR. Za programové vyhlásenie vlády (PVV), a teda aj za dôveru kabinetu, hlasovalo 89 členov snemovne zo 144 prítomných, proti bolo 55 poslancov. Potrebných bolo minimálne 76 hlasov. Za boli poslanci OLaNO, Sme rodina, SaS a Za ľudí, proti hlasoval klub Smeru-SD, ĽSNS aj všetci nezaradení poslanci.

Neprítomných bolo šesť poslancov, medzi nimi Ján Kerekréti a Martin Čepček z klubu OLaNO, Jana Bittó Cigániková a Radovan Sloboda zo SaS, Jaroslav Baška zo Smeru-SD a tiež nezaradený poslanec Štefan Kuffa.

RECYKLOVANÝ DOKUMENT

Programové vyhlásenie vlády má 131 strán a 18 kapitol, v ich radení oproti pôvodnému dokumentu z apríla 2020 nenastali výrazné zmeny. Úvodná kapitola je opäť venovaná boju proti korupcii, posledná kultúre. Vyhlásenie je doplnené v úvode o aktualizáciu predchádzajúceho roka a činnosť exekutívy počas pandémie ochorenia COVID-19. Vláda deklaruje, že „revitalizované“ vyhlá-

AKTUÁLNE

senie má ambiciózne, ale reálne ciele na zvýšenie kvality života každého občana. „Kabinet si uvedomuje, že prípadné zlyhanie by malo na krajinu významný devastačný dosah a narastajúca nedôvera ľudí v politický systém by posilňovala extrémny.“ Opozícia už vopred avizovala, že vládu a jej program nepodporí.

Poslanci odmietli návrh na zmenu uznesenia k programovému vyhláseniu vlády z dielne opozičného Smeru-SD. Strana ním chcela docieľiť vyslovenie znepokojenia NR SR nad tým, že vláda vo svojom programe odignorovala tragické udalosti a ekonomické, sociálne aj finančné následky pandémie. Navrhovali i zrušenie plošného testovania,

okamžité hlasovanie o predĺžení núdzového stavu v NR SR a zriadenie parlamentnej komisie na preskúmanie zodpovednosti za negatívne javy v súvislosti s pandemiou.

NEÚCTA

Neúcta sa prejavila v plnej nahote. Vláda totiž nepovažovala

ani len za potrebné zúčastniť sa na rokovaní parlamentu o jej hlavnom programovom dokumente. Do rokovacej sály vyslala iba ministerku kultúry Natáliu Milanovú. Vo vystúpení zdôraznila význam dokumentu, poukázala na koronakrízu aj nedostatky predchádzajúcich vlád. Dodala, že na ministerstve našla po nástupe do funkcie spúšť. „Nemáme čarovný prútik, ktorým by sme povedali, že chceme takú krajinu, v ktorej by sa nám všetkým mohlo dobre žiť. My preto musíme každý deň niečo robiť,“ uzavrela.

„Takže konštatujem, že za to, že ste meškali vy aj vláda, je zodpovedná predchádzajúca vláda,“ reagoval na ministerku vystúpenie poslanec Juraj Blanár. Považuje za neprijateľné, aby v pléne nebol žiaden člen exekutívy, ktorá sa uchádza o dôveru NR SR. „Môže sa všetko stať, ale ani predsedajúci nemal informáciu, či niekto príde a kto príde zastupovať vládu,“ namietal.

Vládu za neúčast' na rokovaní kritizoval aj koalíčný poslanec Martin Borguľa (Sme rodina). „Prosím vás aj celú vládu, aby ste si uvedomili, že parlament je nadriadený vláde,“ podotkol. Neprítomnosť členov kabinetu označil za nonsens. Poukázal na to, že sám má pripomienky k programovému vyhláseniu.

„Nie je hanbou priznať si chybu, povedať, stalo sa to, z takýchto príčin tu nikto nebol. Namiesto toho idete do desiateho pokolenia a rozprávate, aké chyby urobila predchádzajúca vláda. Vaša odpoveď bola žiadna,“ reagoval Marián Kéry (Smer). „Ste ministerka kultúry, ale predviedli ste absolútnu nekultúru,“ uviedol Erik Tomáš (nezaradený).

SOCIÁLNA POLITIKA

Téma proročnej politiky a plán na boj s negatívnou demografickou krivkou sú na Slovensku prítomné viaceré volebné obdobia. Toto nie je výnimka. Rozdiel je však v tom, akú informáciu a najmä koľko eur dostane verejnosť. Od čias Husákových detí, teda populácie narodené v sedemdesiatych rokoch, uplynul už dlhý čas. A odvtedy to s našou demografickou krivkou vyzerá všelijako, len nie pozitívne. Rodina na právom považuje za základnú bunku spoločnosti, na Slovensku však nemá také postavenie, aké by jej patrilo. Naša spoločnosť sa aj preto prestala rozvíjať.

Minister chce proročnú politiku

Za minulý rok sme „vdaka pandémie“ zažili niečo, čo sme okrem troch rokov zo začiatku 21. storočia nezažili od konca druhej svetovej vojny – prirodzený prírastok obyvateľstva, teda rozdiel medzi narodenými a zomretými, bol negatívny. Celkovú bilanciu tak museli zachraňovať – imigranti. Vďaka nim sme neskončili v červených číslach. Ale toto neinšpirovalo ministra financií Igora Matoviča k plánovanej reforme. Ako sám hovorí, reformu totiž pripravuje už od augusta 2020. Preto je však zarážajúce, že v momente, keď ide zámer predstaviť, lezie to z neho ako z chlpatej deky.

Tak si zhrňme, ako vyzerá proročná politika súčasnej vlády. Dnes rodiny s deťmi dostávajú viaceré štátne dávky na dieťa. Jednou z nich je každodenný prídavok na dieťa – dnes 25,50 eura. Ďalšou premenou, ktorú chce Matovič „zrušiť“, je daňový bonus na dieťa. Ten je dnes 46,44 eura na dieťa do šiestich rokov a 23,22 eura na dieťa nad šesť rokov. Toto chce Matovič zmeniť a navrhuje „200 eur na dieťa“. Problém tejto informácie v čase uzávierky tohto vydania SNN je to, že to je aj všetko, čo prezradil. Málo, však? Z kontextu jeho slov na tlačovke usudzujeme, že tieto dve „kilečká“ majú nahradiť spomínaný bonus a prídavok. Koľko to prinesie v „hotovosti“? Pri rodičovi s piatimi deťmi, jedným napríklad päťročným a druhým jedenáročným, je rozdiel mesačne 279 eur. Ale – myslieť to finančmajster skutočne takto?

Prísľub opakovania zlatých čias spomínaných Husákových detí je obľúbenou témou každého správneho slovenského politika. Každý z nich to myslí inak a každý úprimne. Verme, že naša kalkulačka počítala správne a že nakoniec nebude tento rodič v minuse. Ak si však Igor Matovič myslí, že „200 eur na dieťa“ prinesie explóziu pôrodnosti, je na omyle. Prídavok na dieťa je dnes len zrnko piesku. Zmysluplná proročná politika musí vyzeráť inak, dvesto eur nie je ani reforma, ani listok do plodnejších rokov... A samotná Matovičova daňovo-odvodová reforma? Ak si myslíte, že viem viac ako vy, ste na omyle. O celom „spektáklí“ prezradil Matovič rovnako „veľa“ ako pri deťoch. Známe je len to, že chce jeden odvod a jednu daň. Akú? V čase uzávierky tohto vydania sme si to mohli len domyslieť.

Ľudovít KUSAL

Falošné profily na sociálnych sieťach ovplyvňujú politiku Nástup virtuálnych politikov

Peter SCHVANTNER – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Keď v roku 2004 založil Mark Zuckerberg sociálnu sieť Facebook, ani sám nemohol tušiť, akým spôsobom ovplyvní životy mnohých ľudí. Postupne sa pridali Twitter, Instagram, LinkedIn a pod. Všetky tieto platformy vstúpili do osobných a pracovných životov nás všetkých, ale prispeli aj k premene politickej reality. V západnom svete sa politika presunula na sociálne siete dávnejšie. Na Slovensku sa politická realita na sociálnych sieťach začala presadzovať neskôr a opatrne.

V roku 2010 pri parlamentných voľbách, ráznejšie v roku 2012 pri predčasných parlamentných voľbách, potom v roku 2013 pri krajských voľbách a naplno to „vypuklo“ v roku 2014 pri prezidentských voľbách. Tam už môžeme hovoriť o citelnom vplyve politickej kampane na sociálnych sieťach, najmä pri druhom kole. Samozrejme, prirodzene to pokračovalo v každých nasledujúcich voľbách, keď politici už ambiciózne, a treba povedať že úspešne, využívali tieto online platformy v kampaniach aj počas celého svojho funkčného obdobia.

PROPAGANDA

Najviac sa to prejavilo vo volebnej kampani počas prezidentských volieb v roku 2019, ale najmä v parlamentných voľbách minulý rok. Víťazná strana OLaNO „zabrala“ najmä na sociálnych sieťach, a to rôznymi videami, anketami a pod. Práve takéto „live“ videá, ktoré boli priamo vysielané cez Facebook, im pomohli k prekvapivému víťazstvu. Samozrejme, táto aktivita nebola priamou príčinou Matovičovho úspechu, ale bola oproti ostatným stranám rozhodujúca. Rôznorodosť a intenzita ich aktivít značnou mierou prispela k úspechu.

Všetky kandidujúce strany mali aj majú svoje fanúšikovské stránky, ale ich voliči buď nie sú na sociálnych sieťach, to už je v súčasnosti samozrejmé. Zaujímavé však je, že iné politické subjekty investovali do takejto kampane viac, najmä koalície

PS/SPOLU, ale neboli také úspešné. Po parlamentných voľbách sa však stranická kampani na sociálnych sieťach neskončila, práve naopak. Tvrdý boj pokračoval a pokračuje ďalej. Mnoho politikov využíva Face-

book Twitter a podobné sociálne siete ako svoj primárny komunikačný kanál a mnohé z ich rozhodujúcich postojov a názorov sa spoločnosť dozvedá priamo z týchto online platforiem. Tiež sociálne siete sú vďačný

priestor na prenos tlačových besied a rôznych diskusií. Rovnako pri kontroverzných, ale aj iných témach je to vhodné miesto na obhajobu, obranu, no i v našich podmienkach najmä na útoky na svojich politických protivníkov. Takisto sa vyskytol fenomén „online trollov“. Ide o skupiny falošných profilov, ktoré spravujú rôzni užívatelia. Využívajú sa na nadobudnutie predstavy o množstve priaznivcov, resp. nepriateľov. Sú to teda vymyslené profily a často vystupujú buď veľmi „pro“, alebo veľmi agresívne až vulgárne.

HYBRIDNÁ VOJNA

V medzinárodných vzťahoch je to jeden z nástrojov hybridnej vojny, ktorý má na prvý pohľad malý vplyv, ale v konečnom dôsledku môže ovplyvniť názory a postoje žiadaným smerom. Online kampani je oveľa efektívnejšia aj cenovo. Je lacnejšia ako tradičné tlačové výstupy kampane, i keď tie sú u nás stále populárne. Rovnako aj tradičné mítingy sú stále zriedkavejšie. Takáto kampani je síce viac osobná, čo v konečnom dôsledku môže pomôcť, ale efektívnejšie je investovať do rôznych propagačných videí, ktoré môžu zasiahnuť väčší počet ľudí a, samozrejme, zanechajú väčšiu informatívnu a emočnú stopu.

Online priestor sa stáva každodennou súčasťou našich životov. V čase pandémie sa bez neho v podstate nezaobídeme. Vzniká tak väčšia závislosť od online služieb, čo využívajú aj politickí predstavitelia. Netreba však zabudnúť na „štábnu kultúru“ a kritický pohľad na veci. Mnoho politikov politickou kultúrou neoplyva, čo je, žiaľ, čím ďalej tým častejší jav nielen u nás. Netreba podliehať negatívnym emóciám a naletieť na rôzne informácie, ktoré majú podnecovať k vzniku odmietavej emócie voči ostatným či už politikom, ale aj voči občanom. Buďme radšej obozretní a nepodliehajte negatívnym vplyvom. A, samozrejme, občas sa nezabudnime odhlásiť...

Americký prezident Joe Biden konečne uznal genocídu Arménov Turecký novodobý sultán provokuje

Martin JARINKOVIČ – Foto: zahraničná tlač

Sto šieste výročie genocídy spáchanej osmanským Tureckom nad Arménmi si 24. apríla tohto roku pripomenul aj nový americký prezident Joe Biden. Toto gesto mnohí komentátori vnímajú ako jasný signál návratu zahraničnej politiky USA na Kaukaz, ktorý počas prezidentovania Donalda Trumpa ostal akosi bokom amerických záujmov. Čo mu predchádzalo a čo možno od tohto kroku čakať?

Hoci Joe Biden nie je prvým americkým prezidentom, ktorý sa odhodlal pomenovať tento zločin genocídou, aj tak ho možno vnímať ako bezprecedentný krok. Napriek tomu, že prvenstvo patrí Ronaldovi Reaganovi, ktorý genocídu Arménov spomenul prvý (a zároveň posledný) raz v roku 1981, muselo prejsť až dlhých štyridsať rokov, aby sa dočkal svojho nasledovateľa. Príčina je veľmi prozaická až triviálna. Súciť s obeťami „Veľkého zla“ (po arménsky - metz jeghern), ako volajú Arméni vyvraždenie jeden a pol milióna svojich predkov v rokoch 1915 – 1918, nehrala v tomto prípade ani zďaleka najdôležitejšiu rolu. Na prvom

POD POKRIEVKOU

mieste je menlivý aktuálno-politický záujem. Kým bolo Turecko dôležitým a najmä spoľahlivým spojencom, nebolo mysliteľné, aby najvyššie americké politické špičky dráždili Ankaru pripomínaním jej hriechov z minulosti.

■ (NE)SPOJENEC

Dnes je situácia iná. Novodobý turecký „sultán“ Recep Tayyip Erdogan svojou politikou zameranou na čoraz agresívnejšie presadzovanie nielen svojich osobných ambícií, ale najmä tureckých mocenských záujmov nakoniec pre-

Memoriál v Jerevane pripomínajúci utrpenie Arménov počas genocídy spáchanej osmanským Tureckom

lial čašu trepezlivosti Washingtonu. Turecko si pod vedením Erdogana svojou príliš ambicióznou a bezohľadnou politikou, postavenou na turkizme, islamizme a imperiálnej nostalgii, vyslúžilo americké výchovné zaúcho, ktoré predstavuje akési vyústenie plynulo sa zhoršujúcich americko-tureckých vzťahov. Turci sa v posledných rokoch správali, ako by ani neboli členským štátom NATO, resp. možno konštatovať, že toto členstvo nemalo

veľký vplyv na suverénnu zahraničnú a vojenskú politiku Turecka. Najmä od neúspešného pokusu o štátny prevrat z roka 2016, z ktorého Erdogan obvinil gülenistické hnutie, možno paralelne popri zhoršovaní vzťahov s USA sledovať aj zaujímavosť vyvíjajúci protirečivý vzťah s Ruskom. Napriek nemalým snaham a investíciám sa však ani Moskve nepodarilo získať v Ankare spoľahlivého spojenca, skôr ad hoc partnera, ktorý na druhej strane

svojou nevyspytateľnosťou spôsobil Moskve nejedno pokorujúce príkorie. Turci tak spolupracujú s Rusmi na viacerých hospodárskych projektoch, najmä však v oblasti energetiky, ale aj nákupu zbraní, na druhej strane sa ich záujmy skrížili na niekoľkých frontoch. Zaiskrilo to medzi nimi v Sýrii či Líbyi. Rozchádzajú sa v otázke Krymu a Donbasu, kde Turci zaujali provokatívne proukrajinský postoj. Osobitou sa stala komplikovaná koexistencia rusko-tureckých záujmov v oblasti južného Kaukazu. Jej vyústením sa stalo nové prerozdelenie sfér vplyvu (s vylúčením USA) obsiahnuté nepriamo v trojstrannej dohode (rusko-azerbajdžansko-arménskej) o prímieri z 10. novembra minulého roka, ktoré ukončilo poslednú vojnu o oblasť Náhorného Karabachu (Arcach).

■ VEC CTI

Týmto aktom Rusi na úkor svojho chránenca Arménska zachránili svoju veľmocenskú reputáciu. Mnohí vtedy nevedeli pochopiť, že politika Ruska v arménskej otázke nie je ani zďaleka taká tradične principiálna ako za čias cárskeho Ruska. Pre dnešné Rusko totiž už nie je princíp ochrany kresťanov na Kaukaze vecou cti ako kedysi. Bližšie mu je tradícia sovietskej politiky symbolizovanej dohodou o družbe a bratstve medzi sovietskym Ruskom a Tureckom zo 16. marca 1921, keď sa Lenin dohodol s Kemalom Pašom na úkor Arménov. Aj dnešná politika Moskvy na Kaukaze sa nesie v znamení veľmocenského pragmatizmu. Trpkú príchuť tohto pragmatizmu, ktorý nezriedka ide proti záujmom malých národov, pred nedávnym pocítili Arméni. Nečudo, že vývoj situácie v Arménsku spôsobil aj vlnu protiruských nálad, ktoré

odrážajú i rusko-jazyčné arménske informačné kanály (za všetky stačí spomenúť portál ArmeniaNow). Rusko pri riešení kaukazského problému nedomyslelo dôležitú skutočnosť, ktorú ešte minulý rok pripomenul v diskusnej relácii na ruskej jednotke poslanec Dumy za Jednotné Rusko Konstantin Zatulín. Podľa neho prehra ruského spojenca – Arménska – je a vždy bude zároveň ruskou prehrou. Aj podľa arménskeho komentátora Sarkisa Caturjana (a ďalších) Rusi sami v Jerevane podkopali tradične vžitý úzus, že Arméni musia držať s Ruskom, lebo len Rusi ich môžu ochrániť. Tento „mýtus“ podľa nich padol.

■ POSLEDNÁ ŠANCA?

Arménsky portál ArmeniaNow práve v Bidenovom symbolickom návrate na Kaukaz vidí poslednú šancu Arménov o zvrátenie rusko-tureckej (a azerbajdžanskej) zhody v neprospech Arcachu a celého Arménska. Viacero arménskych komentátorov je presvedčených, že prímerím zámerne nedoriešený status Arcachu (ktorý Rusi považujú za súčasť Azerbajdžanu) Rusi odkladajú na neskoršie riešenie v bilaterálnej azersko-arménskej dohode pod ich sprostredkovaním. Moskve mnohí v Jerevane už neveria. Boja sa, že bude chcieť Arménov dotlačiť k uznaniu definitívnej straty Arcachu. Záchrana od tohto čierneho scenára vidia v novej americko-francúzskej iniciatíve usilujúcej o návrat otázky statusu na medzinárodnú úroveň. Riešenie v širšom rámci platformy Minskej skupiny OBSE by im umožnilo vymaniť sa z jednostrannej nátlaku zo strany Moskvy. Aj v tomto kontexte Bidenovo gesto Arméni pochopili ako nádej v stratenom boji. Či sa ich nádej naplní?

Mainstreamoví novinári sa dostávajú do pozície politických aktivistov

Americké liberálne médiá strácajú dôveru

Radoslav ŽGRADA – Foto: zahraničná tlač

Už dlhší čas sme svedkami veľmi znepokojivého javu. Súčasný liberalizmus ako dominantná ideológia v Spojených štátoch amerických, ktorú úspešne vyvážajú do celého západného sveta, Slovensko nevynímajúc, sa pomaly mení na to, proti čomu sa mala pôvodne vyhraňovať – na netolerantnú až totalitnú ideológiu, ktorá nestrpí nijakú opozíciu či nestranný názor.

V Spojených štátoch túto agendu úplne prebrali veľké mediálne domy hlavného prúdu spolu s technologickými gigantmi v IT sektore, ako sú Facebook, Twitter, Google, ale aj zábavný priemysel a mnohé ďalšie veľké firmy. Súčasní mainstreamoví novinári sa stavajú do pozície politických aktivistov, nepripúšťajúc nijaký odlišný názor. V takejto situácii je sloboda slova a názoru ohrozená. Viacero novinárov, ktorí sa nezačlenili do hlavného prúdu alebo trvali na konzervatívnom chápaní žurnalistiky, prišlo o prácu. Za mnohé len jeden konkrétny prípad. Čítať je z listu, ktorým svoju rezignáciu v New York Times vedeniu zdôvodnila redaktorka Bari Weissová: „Namiesto toho sa presadil nový spoločný názor, podľa ktorého prestala byť pravda výsledkom kolektívneho skúmania, ale stala sa večne platnou ortodoxiou známou len hŕstke osvietených, ktorí ju rozširujú ďalej. (...) Vždy sme sa učili, že úlohou novinárov je písať prvý hrubý náčrt budúcej histórie, lenže v NYT sa história stala pomínuteľnou vecou, formovanou tak, aby vyhovovala potrebám vopred určeného príbehu.“

■ HON NA ČARODEJNICE

Táto vlna intolerancie, ktorú dnešný liberalizmus priniesol, naberá masový celospoločenský charakter. Aj úsilie o zrušenie Matice slovenskej sa v našich slovenských podmienkach

Po smrti černocho, ktorého zabil americký policajt, sa po celom svete rozšírili demonštrácie kampane Black Lives Matter.

nesie na tejto ideologickej vlne. Nepripúšťa sa iný názor, len videnie sveta očami liberálnej kaviarne. Na Západe toto smerovanie začína naberať obudné rozmery. Vo všeobecne intolerantnej atmosfére dochádza k prirodzenej autocenzúre. Celonárodný prieskum realizovaný Cato Institute v minulom roku zistil, že až šesťdesiatdva percent Američanov cenzuruje samých seba. Čím je skupina konzervatívnejšia, tým je pravdepodobnejšie, že bude skrývať svoje názory. Medzi hlavnými politickými stranami päťdesiatdva percent voličov demokratov pripúšťa autocenzúru v porovnaní so sedemdesiatimi siedmimi percentami u sympatizantov Republikánskej strany. Ľudí v liberálnom prostredí praniajú už za maličkosti, drobné

narážky či rozdielne názory. Sociálne vylúčenie je najúčinnejšou zbraňou ideológie.

V USA sa prejavuje tento fanatický hon na čarodejnice vo viacerých smeroch, momentálne najviac v súvislosti s hnutím Black Lives Matter.

■ ÚTOK NA SLOBODU

Útokom na slobodu slova sa nevyhnutne ani samotné médiá, ak prezentujú konzervatívne názory či oslovujú takto zmysľajúcich ľudí, ako je napríklad Fox News. Podnikateľ a jeden z najbohatších ľudí planéty J. Bezos kúpil za štvrt miliardy dolárov denník The Washington Post. Ako správny liberál zaslal do redakcie pokyny týkajúce sa strategického

cieľa, ktorým je ukončenie TV Fox News. Následne Washington Post vydal niekoľko článkov na tému nutnosti umlčať stanicu, pretože má jednoducho príliš veľký dosah. K tejto kampani sa pripojil aj New York Times. Redaktor CNN Brian Stelter si o tom dovolil napísať komentár, ktorý vystihuje smutný obraz dnešnej Ameriky: „Toto nie je cenzúra, to je model minimalizácie škôd (Harm reduction model). Obmedziť klamárov dosah nie je to isté, ako obmedzovať slobodu slova.“

Samozrejme, rolu vykladačov tej jedinej správnej pravdy budú mať iba liberálne médiá. Rušenie účtov na Facebooku či Twitteri je len ďalším spôsobom likvidácie nepohodlných názorov. Zrušenia svojho účtu sa dočkal dokonca i bývalý americký prezident Donald Trump.

■ BAROMETER DÔVERY

Už v roku 1922 Walter Lippmann tvrdil, že médiá namiesto nestranného objektívneho prinášania informácií programujú verejnú mienku, „vyrabávajú súhlas“ (manufacture of consent) spoločnosti s tou-ktorou agendou, ideológiou či politikou. Liberálne médiá túto realitu maximálne využívajú. Napriek tomu, že sa veľké mediálne domy a všeobecne novinári mainstreamu tešili v minulosti, ako aj žurnalistika všeobecne, vysokej dôvere obyvateľstva, súčasný hon na čarodejnice a totalitné vnímanie tej jedinej liberálnej pravdy veľmi naštrbili dôveru verejnosti k médiám. Ľuďom sa časom zhnusí pokrytečstvo a dvojaký meter. Príkladov by sa v posledných rokoch, zvlášť za prezidentstva D. Trumpa, našlo mnoho. Podľa PR firmy Edelman's Annual Trust-Barometer už mainstreamovým médiám i cez neustály príval propagandy verí stále menej Američanov. Veľkú zásluhu na tom majú alternatívne nezávislé médiá. Všetko zmenil

všeobecne dostupný internet, liberálne médiá stratili „monopol na lož“.

Mainstream s technologickými gigantmi, ako sú Facebook a Google, sa pokúsili túto revolúciu zastaviť, ale škody už boli napáchané. Alternatívne médiá veľkej časti Američanov poskytli nadhľad na skutočný žurnalizmus – a od toho času mainstream pozvoľna upadá. Edelmanov „barometer dôvery“ ukazuje, že mediálnemu establišmentu v roku 2021 verí len štyridsaťšesť percent Američanov, čo je najnižšia hodnota v histórii merania. Prvýkrát sa stalo, že nedôvera k médiám sa prehupla cez päťdesiat percent, a teda dosiahla väčšinu populácie. Sociálne médiá sú na tom ešte horšie, dôvera Američanov k obsahu, čo nájdú na Facebooku, Twitteri apod., je len dvadsaťsedem percent.

■ PRITIAHNU SKRUTKY...

Podľa meraní chýbajúca dôvera k mainstreamu nie je zvláštnosťou Ameriky. Aj po celom svete je viera v sociálne médiá veľmi nízka, len tridsaťpäť percent. Päťdesiatšesť percent Američanov si myslí, že novinári sa „účelovo usilujú ľudí oklamať tvrdeniami, o ktorých vedia, že sú nezmyselné alebo hrubo prehnaté“. Päťdesiatosem percent súhlasilo s tvrdením, že väčšine mediálnych kanálov „ide viac o podporu ideológie alebo politických postojov než o informovanie verejnosti“. Táto situácia je reakciou na každodennú realitu, a rozhodne to nie je práca boja D. Trumpa proti „fake news“.

Kriticky uvažujúci čitatelia si neuhujú liberalizmu, mainstreamových médií, propagandy uvedomili už dávno. Americkí novinári žijúci vo svojej bubble by mali byť šokovaní z takýchto výsledkov, no vzhľadom na masovosť liberálnej ideológie k seba-reflexii nedôjde, skôr čakajme pritiahnutie skrutiiek.

Polnohospodárom došla trpezlivosť s riadením agrárneho ministerstva Plán bez eura na potraviny je výsmech

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

„Slovensko významne zaostáva v konkurencieschopnosti a potrebuje posilniť svoju pozíciu na spoločnom európskom trhu. To uvádza aj samotný text Plánu obnovy, keď konštatuje, že hlavnou výzvou pre Slovensko je vymaniť sa z pasce stredného príjmu a reštartovať konvergenčný proces,“ napísala na stránkach Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) Jana Holéciová, hovorkyňa SPPK.

Ostatné členské krajiny vo svojich Plánoch obnovy na pozadí európskych priorít budujú svoju vlastnú konkurencieschopnosť a odolnosť. Toho súčasťou je v ich prípade aj poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Prichádza pritom rozhodujúce obdobie, keď Slovensko môže posilniť svoju konkurencieschopnosť a odolnosť. „Alebo ju ďalej oslabiť, čo by z nás urobilo tretiu krajinu v EÚ odkázanú na dovoz z iných štátov. Vráťane odkázanosti na dovoz potravín s pretrvávajúcim dosahom na hospodársky rast a kvalitu života,“ varuje za agrozort hovorkyňa SPPK Jana Holéciová.

■ BIELA VRANA

Minister Mičovský nedokázal pri rokovaniach presadiť, aby sa vláda v Pláne obnovy zamerala aj na poľnohospodárstvo. Jeho rezort sa otriasa v riadiacej agónii už rok. Odchádzajú vynikajúci odborníci, neustále sa obsadzujú nejaké posty a na poliach pritom už prebehla celá jedna sezóna. Ešte nikdy nebol agrozort taký dezorientovaný, čo sa týka jeho manažovania, ako počas prvého roka vlády súčasnej koalície.

„Spomeňme si na tých niekoľko dní počas prvej vlny pandémie koronavírusu, keď sme v obchodoch dočasne nevedeli kúpiť niektoré druhy trvanlivých potravín. Droždie sa stalo pomaly luxusom. Zákazníci v panike vykupili, čo sa dalo. A národ v priamom prenose na pár dní zistil, o čom je životaschopné domáce poľnohospodárstvo a potravinárstvo.“ Znie text protestu a výzvy ministromi Mičovskému na webovej stránke SPPK. „Uvedomelosť krajiny spočíva aj v tom, že si dlhodobo posil-

Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR J. Mičovský nedokázal vybaviť z miliardového plánu obnovy pre slovenských agrárnikov nič. V parlamente pripravuje opozícia návrh na jeho odvolanie.

ňuje strategické odvetvia národného hospodárstva. Medzi tie nepochybne patrí aj poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Slovensko sa posilnenia agropotravinárstva z Plánu obnovy nedočká.“ Píše hovorkyňa SPPK Jana Holéciová.

■ NULA Z PLÁNU

„Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ján Mičovský opäť raz pracoval na úkor rozvoja poľnohospodárstva a potravinárstva. Hoci pôvodne mal žiadať pre agropotravinárstvo z Plánu obnovy 2,4 miliardy eura a neskôr už len 1,4 miliardy, nakoniec vybojoval pre ozdravenie, oživenie a naštartova-

nie odvetvia nulu.“ Konštatuje cez Janu Holéciovú SPPK. A s nulou sa ťažko dá napríklad zdvihnúť potravinová bezpečnosť zo súčasných ani nie štyridsiatich percent na nejakú, aspoň vzdialene upokojujúcu úroveň zásobovania obyvateľstva našimi potravinami. Preto ani neprekvapuje nasledovné konštatovanie: „Poľnohospodári a potravinári sú sklamaní z tohto výsledku. Vo svetle tohto faktu sa viac ako ročné slová ministra o vlúdnych lánoch, stromoradiach, remízkach, zadržiavaní vody v krajine javia viac ako humorné a prázdne sľuby,“ skonštatoval podľa webu sppk.sk predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej

komory Emil Macho. Podľa neho považujú v SPPK nulovú podporu agropotravinárstva z Plánu obnovy za zlyhanie ministra.

■ POŽIADAVKY KOMORY

„Požadujeme zaradiť poľnohospodárstvo a potravinárstvo do Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky. Trváme na tom, že agropotravinárske podporné nástroje v pláne obnovy a odolnosti sú obhájiteľné v kontexte potrieb Slovenskej republiky a európskych priorít. Mechanizmus EÚ na podporu obnovy a odolnosti je určený na prekonanie koronakrízy. To si vyžaduje rozsiahle investície a významné reformy aj v oblasti agropotravinárstva. Prípravu slovenského Plánu obnovy a odolnosti považujeme za netransparentnú a neparticipatívnu. Zástupcovia agropotravinárskeho sektora neboli prizvaní do procesu prípravy a nepodielali sa na formulácii tohto dôležitého dokumentu. Aj keď je Slovensko výrazne vidieckou krajinou, návrh plánu obnovy žiadnym spôsobom neadresuje vidiek a jeho špecifické problémy – najmä čo sa týka vysokej nezamestnanosti a nízkej príjmovej úrovne.“ Adresuje svoj výrazný nesúhlas SPPK svoje potreby ministromi Mičovskému.

■ DILETANTSTVO

„Zásadne nesúhlasíme s vylúčením agropotravinárskeho rezortu z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti na základe zdôvodnenia MF SR, že sektor je financovaný zo zdrojov Európskeho poľnohospodárskeho a záručného fondu (EPZF) a Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ.

Považujeme za neprípustné vylúčenie pozemkových úprav z pôvodného návrhu Plánu obnovy a odolnosti na úkor navyšenia alokácie na pozemkové úpravy v návrhu Intervenčnej stratégie novej Spoločnej poľnohospodárskej politiky na roky 2023 – 2027.“ Píše sa v texte hovorkyne SPPK Jany Holéciovej na webe SPPK.

NA MARGO

Začnem vyhlásením Chucka Collinsa z amerického Inštitútu pre politické štúdie: „Miliardári získavajú neskutočné majetky počas pandémie.“ A naozaj. Majetok amerických miliardárov sa zvýšil o štyridsať percent, na 1,1 bilióna dolára v priebehu desiatich mesiacov. Bilión je dvanásť núl za jednotkou. Kým na začiatku pandémie v marci minulého roka ich majetok predstavoval tri bilióny, do nového roka vstúpili s majetkom 4,1 bilióna dolára. Na porovnanie: Celkový majetok 660 miliardárov je o dve tretiny vyšší ako majetok 165 miliónov chudobnejšej polovice obyvateľov USA.

Dvanásť núl za jednotkou

Pre amerických miliardárov sa toho v čase krízy veľa nezmenilo s výnimkou ďalšieho zvyšovania súm na ich bankových kontách, konštatovala organizácia ATF, Američania za daňovú spravodlivosť. Niekoľko príkladov. Majetok Elona Muska vzrástol o 154 miliárd na 179,2 miliardy USD. Je to sedemdesiatich ročného rozpočtu NASA. Pritom po haváriách jeho rakiet mu hrozil bankrot, no zachránil ho kontrakt uzavretý s federálnou vládou USA. Majetok ďalšieho miliardára Jeffa Bezosa vzrástol o 61 percent na 182 miliárd dolárov. Spolu so svojou exmanželkou, ktorá vlastní vyše 55 miliárd, hodnota ich majetku by dosiahla štvrt bilióna dolárov, ktoré získali svojou firmou Amazon. Keby sa Bezosov 68,6-miliardový zisk z minulého roka rozdelil medzi 810 tisíc amerických zamestnancov firmy, každý by dostal osemdesiatpäť tisíc dolárov a on by zostal rovnako bohatý, ako bol pred rokom. Mark Zuckerberg, majiteľ firmy Facebook, si polepšil o 37,3 miliardy. Bežným Američanom sa počas pandémie až tak nedarwilo. Vyše tridsať miliónov ochorelo na covid, takmer pol milióna na covid zomrelo. Príjmy zamestnancov klesli o percento, 73 miliónov pracujúcich stratilo prácu, 16 miliónov zostalo nezamestnaných. Takmer stotisíc podnikov skrachovalo, firmy prestali platiť zdravotné poistenie dvanástim miliónom pracujúcich. V decembrom prieskume dvadsaťdeväť miliónov Američanov priznalo, že v decembri ich domácnosti si nemohli dovoliť dostatok potravín.

Dotklo sa to asi desiatich miliónov detí, štrnástich miliónov dôchodcov, jeden z piatich uviedol, že ich penzia im nestačila na výdavky počas decembra. Frank Clemente, riaditeľ organizácie ATF, navyše zdôraznil rasistický podtext zmien v hospodárstve v čase pandémie. Konštatoval, že koronakríza dolieha na farebné obyvateľstvo a ľudí s nízkymi príjmami, kým miliardári, takmer všetci bieli, len pozorujú, ako sa zvyšuje ich bohatstvo.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Stále vyšší rozpočtový deficit vyžaduje dlhy znižovať a dane brzdiť Vládny kabinet chce čarovať s dlhovou brzdou

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Pred covidovou krízou vykazovala slovenská ekonomika deficit verejných financií okolo jedného percenta a deficit verejného dlhu k HDP necelých päťdesiat percent. Teraz po poklese ekonomiky a financovaní výdavkov na podporu udržania zamestnanosti sa obidva deficitné ukazovatele posunuli do výrazne horších číselných údajov, čo súčasná vláda chce riešiť novelizovaním ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti.

Doteraz platný zákon určite prispel k údajom spomínaným v úvode. Lenže aktuálna zadlženosť štátu a z nej vyplývajúce opatrenia sú už pre výrazne vyššie deficity vo verejných rozpočtoch neaktuálne. Základným kameňom novelizovaného zákona má byť dlhová brzda ako maximálny neprekročiteľný výdavkový strop, ktorý sa môže minúť na spravovanie vecí verejných vo vzťahu k HDP. So schválením „brzdy“ vo vláde, a teda aj v parlamente, by pri terajšej ústavnej väčšine vládnej koalície nemal byť nijaký problém.

■ ZÁSADNÝ ROZPOR

Jeden z koalíčných partnerov požaduje, aby súčasťou novelizácie bol aj zákon o daňovej brzde, pod ktorým treba rozumieť nezvyšovanie daní a odvodov, čo následne vyvolalo zásadný koalíčný spor. V koalíčnej zmluve je totiž regula, že ak jeden z účastníkov vládnej koalície s návrhom nesúhlasí, návrh zákona nemôže ísť na schválenie do parlamentu. V opačnom prípade totiž dochádza k porušeniu koalíčnej

zmluvy s netušenými následkami pre stabilitu koalíčnej vlády.

Čo je teda dôvodom, že jeden z koalíčných partnerov prišiel s takouto požiadavkou?

V období narastajúceho deficitu verejných financií, a teda aj potrieb dlhy splácať, je totiž postavenie

daňovej brzdy obojstranne kontraproduktívne. Je totiž známe stanovisko americkej administratívy, ktorá stimulačný balík bude splácať vyššími korporatívnymi daňami, ako aj daňami ich ziskových digitálnych spoločností, ktoré ich neodvážali do amerického rozpočtu, ale tam, kde boli najnižšie.

Tiež sa počíta s vyšším zdaňovaním kapitálových výnosov, a tak sa zodpovednosť za americké dlhy citeľnejšie preniesie na bohatších amerických občanov.

■ AKO NA DEFICIT?

Na Slovensku sa pred pandemiou hovorilo o potrebe dane a odvody z práce znižovať a na druhej strane ich pokles kompenzovať vyššími daňami z majetku a niektorými spotrebnými daňami. Pri terajších výpadkoch vo verejných rozpočtoch si však nemôžeme dovoliť dane a odvody znižovať. A keď už ich nechceme zvyšovať, tak by bolo aspoň dobré ponechať ich na terajšej úrovni.

Známe je stanovisko americkej administratívy, ktoré dostali národné vlády, o zámere zaviesť dvadsaťjedenpercentnú daň pre právnické osoby vo všetkých ekonomikách, čo by pre niektoré znamenalo stratu ich doterajšej konkurenčnej výhody. A tak v prípade, že by parlament ústavnu väčšinou schválil súčasne dlhovú a daňovú brzdu, okrem výdavkových stropov by sa ústavne zakázalo aj zvyšovať dane a odvody, čo podľa vyjadrenia ich navrhovateľa by nám prinieslo konkurenčnú výhodu. Napokon vláda má stále možnosť znižovať deficit verejných financií aj rušením doterajších daňových výnimiek opätovným zavedením daňovej licencie, keďže väčšina jednoosobových eseročiek vraj dane neplatí. Iným problémom znižovania deficitu verejných financií je terajší stav v štátnej a vo verejnej správe, ktorý si podľa názoru viacerých ekonómov vyžaduje redukciu počtu nielen inštitúcií, ale aj zamestnancov.

POZNÁMKA

Po zmene vlády sa budúci nádejní premiér Igor Matovič prostoreko verejne posťažoval, že o niektoré ministerstvá, najmä o ministerstvo kultúry, nebol žiadny záujem. Nová ministerka kultúry Natália Milánová mohla jeho slová vyvrátiť, hoci do nástupu do funkcie nemala s kultúrou veľa spoločného. Po nástupe si dala za úlohu novelu zákona o RTVS, tlačového aj autorského zákona, obnovu pamiatok z európskych zdrojov, transparentné konkurzy na vedúce pozície, lepšie podmienky pre sponzoring v kultúre aj revíziu výdavkov na kultúru.

Kultúra v karanténe

Začala hneď tým posledným, keď už pár mesiacov po nástupe znevážila činnosť Maticy slovenskej a spochybnila jej existenciu. Do segmentu kultúrnych podujatí v minulom roku prestali tiecť akékoľvek peniaze. Stačili mesiace a ministerstvo si stihlo rozhnedať aj zástupcov kultúrneho a kreatívneho priemyslu. S udivením sa zistilo, že v ňom pracuje dvestodvadsaťtisíc ľudí. Začali preto zbierať dáta pomocou dotazníka. V mimoriadnej výzve Fondu na podporu umenia na podporu neziaradovanej kultúry, vyhlásenej 18. septembra 2020, oprávnení žiadatelia mohli o dotáciu žiadať len tri týždne. Pre krátkosť času o príspevok stihlo požiadať približne iba dvetisícštyristo uchádzačov.

Medzi mínusy tohto roka patrí aj ochrana a obnova hradov. Mestá a obce, ktoré ich desaťročia obnovovali s pomocou nezamestnaných, nedostali peniaze. Úspešný projekt síce nekončí, ale podpora sa výrazne znížila. Hoci rezort kultúry avizoval, že občianske a neziskové združenia môžu požiadať o dotáciu, samospráva sa to netýka. Až koncom apríla 2021 pani ministerka oznámila, že dotácie ministerstva kultúry pre neziskové organizácie z oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu, ktoré zaznamenali straty pre pandémiu, pomôžu vyše tristo subjektom v celkovej výške vyše 5,7 milióna eura. Je to však málo.

Rovnako na konci apríla ministerstvo kultúry zverejnilo semafor pre kultúrne podujatia, ktorý upravuje podmienky, za akých môže po novom fungovať kultúrna obec na Slovensku. Nedostatkom je, okrem toho, že prichádza neskoro, že nadväzuje na všeobecný covid automat, jeho zóny a je rozdelený do siedmich stupňov. Takže sa budeme nechávať špárať v nose ešte častejšie ako doteraz. Podmienkou návštevy kultúrnych podujatí je mať negatívny PCR test nie starší ako sedemdesiatdva hodín alebo negatívny antigénový test nie starší ako dvadsaťštyri hodín.

Aj v súčasnosti stále chýbajú reálne dáta o dosahu koronakrízy na kultúrny a kreatívny priemysel. Chýba vízia, čo s kultúrou po pandémii, ako by sa dala naštartovať a vrátiť do bežných kolají s pred pár rokmi. Zatiaľ je slovenská kultúra na kolenách a jej budúcnosť je nejasná.

Ivan KRAJČOVIČ

Martin SARVAŠ: Pri dejinných sklamaníach si skladby pár generácií osvojí
Lod' do neznáma je stále aktuálna

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: archiv M. S.

Martin SARVAŠ je absolvent Katedry urbanizmu a územného plánovania na Fakulte architektúry SVŠT Bratislava. Do životopisu si však píše, že je producent, manažér, hudobník, textár, moderátor, spevák, hudobný publicista a podnikateľ. Bol dvorným textárom a manažérom hudobnej skupiny Tublatanka.

• **Nedávno si oslávil okrúhlych šesťdesiat rokov. Máš z veku rešpekt?**

Už dlhšie si myslím, že čas je iba jeden – súčasný. Minulosť aj budúcnosť je naraz. Takže i vek je skôr otázka fyziológie telesnej schránky. Mentálne sa mi zdá, že idem niekam do roka 1979...

• **Vedieš si štatistiku textov, ktoré si doteraz napísal?**

Štatistiku vedie SOZA, tam ich je tuším do tristo. LITA a hudobné divadlá registrujú odhadom asi vyše stovky textov pre spevohru a muzikály. Ale veľmi veľa je takých, ktoré sú neregistrované, najmä zo začiatkov.

• **Pamätáš si na ten prvý?**

Práve takým je jeden z prvých výraznejších pod názvom Ruka zákona pre skupinu Halušky. Preto som ho aj umiestnil na prvé miesto do zbierky doteraz vytvorených textov, ktorá vyšla v roku 2019.

• **Hoci si písal texty aj pre rôznych interpretov, predsa len sa tvoje meno spája najmä s Tublatankou ako autora textov a manažéra. Kto ťa oslovil na spoluprácu?**

Ja už som mal v tom čase prvé textárske skúsenosti za sebou, singel skupiny YPS či LP, platňu s Ľubom Belákom, takže som mal náskok. S Ďurindom ma dal dokopy Ďuro Černý. Tublatanka – to bolo desať rokov deň a noc spolupráce, či som študoval, či som bol na vojne, či neskôr v zamestnaní. To sa nedá porovnať. A mentálny dozor, či ak chcete prepojenie, podpora výjazdov do USA či účasti na Eurovízií, trvalo ešte oveľa dlhšie. Z neskoršej spolupráce si rád spomínam na LP Fermáty a Laca Lučeniča, CD Luba Kyslíka Stankovského či Ivana Tuliho Vojteka.

• **Z tretieho albumu Tublatanky Žeravé znamenie osudu sa predalo štvrt' milióna kusov. Dá sa podobný náklad zopakovať aj dnes?**

Netreba zabúdať, že LP vtedy stálo štyridsaťštyri korún. Mladí ľudia nemali existenčné starosti, a ani príliš veľa možností utracať. Ale nás komerčný úspech držal nad vodou, aj koncerty, ktoré boli vypredané, boli pre usporiadateľov lukratívne, hoci ich často sprevádzali incidenty s Verejnou bezpečnosťou a demolácie zariadenia. Energia z pódia bola neskutočná. Kapela, okrem kvalitnej tvorby, vyzerá výborne aj na dnešné pomery – tridsať rokov po rozpade jej základnej zostavy. Stačí si pozrieť obal práve vydaného výberového dvojalbumu. A to veru nie je ktovie aká vizitka pre terajších rockerov...

• **Na predposlednom štúdiovom albume Tublatanky Pánka jazda nemá nijaký text, na poslednom Svet v ohrození len dva texty. Aký máte dnes vzťah?**

Vzťah by sa dal charakterizovať ako pracovný a veľmi dobrý, ja som naďalej najväčší fanúšik tejto kapely. Veľa ľudí sa pokúšalo za tie desiatky rokov zaujať moje textárske pozície a istým spôsobom kopírovať predošlý úspech, a rovnako aj Maťo ako líder hľadal nové výrazové prostriedky. Nedá sa to nikomu zazlievať, ale tú atmosféru eufórie osemdesiatych rokov celosvetovo nikto už nevráti, tam je pes zakopaný.

• **Pristaneš na spoluprácu s každým, kto ťa osloví, alebo si vyberáš pre koho napíšeš text?**

Áno, v princípe sa pustím do každej ponuky demonahrávky. To mnohých, najmä mladých interpretov tak prekvapí, že po dodaní textu spolupráca často zaspí večným spánkom. Našťastie, dnes už si píše takmer každý texty sám. Jalových ponúk je minimum.

• **Nie je klasická rocková pieseň v kríze? Mnohí radšej počujú vinylovú rockovú klasiku zo sedemdesiatych až osemdesiatych rokov...**

No, rock či pop sú vraj v kríze od osemdesiatych rokov, aspoň podľa dobovej tlače a titulkov. Ale svetové prehľady predajnosti hudobných nosičov hovoria, že metal a rock majú najstabilnejšiu klientelu. Hneď po šlágrí, čo je však už iná téma. Veľmi sa zmenili tí, ktorí rozhodujú o tom, čo sa bude vydávať a podporovať a nakoniec hrať v rozhlase. Problémom je podľa mňa aj obrovská nadprodukcia, ktorú umožnili technológie. Je takmer nemožné, aby niečo kvalitné sa dlhodobo vyzdvihlo nad masu inej tvorby, a preto sa ľudia vracajú k preosiatej kvalite analógových nahrávok, ktoré prešli po autorskej stránke tvrdými skúškami hrania pred publikom. Ja sám som si kúpil jednoduchý gramofón a hltám hudbu nanovo.

• **Na konte máš aj rad muzikálov, napríklad Báthoryčka, František z Assisi alebo Mamma Mia! Keďže sa musíš držať libreta, asi nemáš toľko textárskej voľnosti.**

Kvalita vznikne len vtedy, ak účastníci tvorivého procesu vedia, čo chcú povedať. A to je pri muzikáloch takmer pravidlom. Človek sa narobí ako pri piesňovom texte, ale viete, že to niekam vedie. Takže voľnosti je celkovo málo.

• **Čo odlišuje dobrého textára od priemerného?**

Viem rozoznať dobrý a priemerný text. Ak si niekto od vás žiada text, je to dobre. Priemerných v tomto niet, lebo tí píšú len do zásoby a nikto ich veci nezhudobní a nenaspieva. Čistokrvných textárov však už ubúda. Za najlepšieho súčasného textára

považujem Kuka zo skupiny Horkýže Slíže. Naozaj dobrý textár je podľa mňa dlhodobo Peter Nagy. Správny text by mal byť od pesničky neoddeliteľný. Dobrý textár, ktorý nie je zároveň aj autorom hudby, je zmierený so svojou úlohou v tíme či vo vzťahu k interpretovi a autorovi hudby, nechce vytýčať a tlačíť sa tzv. „napredok“. Mala by zaňho hovoriť jeho tvorba, stojí v úzadí. Ja som to doviedol, myslím si, až do ďalšieho extrému – keď mi vyšla kniha všetkých textov od začiatku tvorby do súčasnosti, mnoho ľudí bolo prekvapených, čo všetko som popísal, a nevedeli o tom.

• **Súbor tvojich textov, o ktorom je reč, vyšiel v roku 2019 pod názvom Zatiaľ toľko. Pred časom ti však vydavateľstvo FiDat vydalo v takmer totožnom formáte knihu pôvodných podobenstiev pod názvom Štyri vody – Mapa na prvý deň.**

Pre nás introvertov má táto karanténa a spomalenie mnoho výhod. Túto knižičku by som bez lockdownu asi nedokončil. Roky som zbieral a piloval podobenstvá, ktoré som umiestňoval do presne určenej štruktúry. Tú som odvodil od kolobehu života, ročných období a ako symbol som použil vodu. Jednotlivé podobenstvá majú aj rovnaký formát, istú tajničku, ktorú zatiaľ nikto nerozlúštil. Dosť som sa obával, aby na čitateľa nepadla akási ťažoba z pomerne silných posolstiev. Ale zdá sa, že sa mi podarilo vytvoriť zrozumiteľný útvar. Bol som odmalička náruživý čitateľ, svet fantázie mi bol bližší ako realita. Nakoniec som zistil, že čím je kniha hodnotnejšia, tým je útlejšia. Myšlienky sú koncentrované, vyselektované, oslobodené od balastu. Pozrite sa na Bibliu, ale aj taoistickú literatúru, Konfucia, Lao'ce, Nietzscheho úvahy a mnoho iných silných a inšpirujúcich diel. Môžete sa k nim vracáť v ktoromkoľvek mieste a vždy vám niečo povedia. Môžete si každý deň večer dobnúť na ľubovольné miesto a vždy si pre seba nájdete ten pravý odkaz, ktorý vám niečo hovorí k súčasnému vnútornému rozpoloženiu. Takú knižičku môžete stále nosiť so sebou, či mať ju poruke na nočnom stolíku. Najkrajšie je však takúto zbierku myšlienok odovzdať niekomu, o kom viete, že by ju mohol pochopiť, dať si dobrú kávu a potom dostať príjemnú spätnú väzbu, napríklad aj od priateľa, ktorý sa inak o poéziu nezaujíma. A pritom si vychutnávať pocit, že je to vaše dielko, do ktorého nevstúpil žiadny ďalší element. Iba ak pozitívne, ako to bolo v prípade grafik akademického maliara Stana Bubána.

• **Aký máš názor na slovenské, ale po anglicky spievajúce kapely? Aj ty si napísal pár anglických textov pre Tublatanku, Elán alebo Doda Dubána, vydali niekoľko anglických albumov,**

Isabelle koncertovala v USA, ale neprerazili. Čo chýba našim kapeľám, aby boli raz v rebríčku amerického Billboardu?

To bolo prvé a prekvapivo veľmi smutné zistenie na hudobných konferenciách a veľtrhoch, na ktorých sme sa po revolúcii zúčastňovali. Záujem o našu tvorbu bol viac-menej zdvorilostný, a to tiež len v západnej Európe. Zvyšok hudobného sveta, čiže USA a Veľká Británia, si ochraňuje svoj trh pomocou pracovných víz rôznych kategórií. Tých je na každý rok pomerne obmedzený počet a vedú sa o tom stále ohnivé debaty, pretože ani skutočne svetová špička nemá zaručený neobmedzený prístup napríklad na americký trh. Ak by aj slovenskí interpreti mali lepšiu angličtinu a texty od rodených Angličanov či Američanov, mali by to veľmi ťažké.

• **S Danielom Mikletičom ste v deväťdesiatych rokoch minulého storočia založili Duo Haligali. Bola to recesia, umelecký úlet alebo ste to brali vážne?**

Jasné že išlo o pomerne drahú a remeselnú zvládnutú recesiu. A zrazu, kde sa vzalo, tu sa vzalo, v mojom životopise sa objavilo slovné spojenie „spevák a hudobník“. Pritom ja ani noty nepoznám. Ale spieval som celý život veľmi rád, pokým bolo veselo...

• **Založil si Radu Slovenskej hudobnej asociácie a bol jej predsedom, funguješ vo Zväze autorov a interpretov populárnej hudby. Bavila ťa táto funkcionárska práca a čo ti dala do života?**

Založenie občianskych združení ako ZAI či Slovenská jazzová spoločnosť a ich spojenie do Slovenskej hudobnej asociácie malo, myslím si, zásadný vplyv na zachovanie a rozvoj domácej scény po roku 1989. Podpora vystúpení v zahraničí, vlastné rozhlasové a TV programy, v ktorých sa prezentovala nová tvorba, udeľovanie výročných hudobných cien a oceňovanie otcov zakladateľov – to výrazným spôsobom preklenulo najmä prvú polovicu dekády deväťdesiatych rokov, o ktorej dnes všetci hovoria, že bola takmer likvidačná pre domácu scénu. Do života mi táto práca dala tento bonmot: Nepomáhaj nikomu, kým nepríde prosieť po kolenách. Ale, žiaľ, naďalej sa ním neriadim.

• **Krátko si bol aj v politike ako podpredseda strany Socialisti Eduarda Chmelára. Spojenie umelca s politikou nie vždy býva šťastné. Neľutuješ?**

Edo sa stal čestným predsedom, teraz to vedie Artur Bekmatov. Ostal som naďalej radovým členom tejto strany, je to hrstka najmä mladých nadšencov. Aj ja ako oni verím ľavicovým myšlienkam, je to dedičné. Do NR SR som už kandidoval aj za HZD, keď sme sa zomkli okolo neskoršieho prezidenta Ivana Gašparoviča v roku 2002. Nikdy som takéto kroky neľutoval, ak, tak výhradne pre reakcie okolia a netolerantnej kultúrnej elity, ktorá, paradoxne, neodpúšťa inakosť.

• **Mnohí si pri Tublatanke spomenú najmä na Lod' do neznáma a Pravda víťazi. Vznikli ešte v bývalom režime, ale pri pohľade na súčasný stav politiky na Slovensku sú stále aktuálne. Boli to také silne nadčasové piesne alebo nikdy neprestanú byť naliehavým výkričníkom každej doby?**

V období ich vzniku bola latka textovej tvorby aj vďaka osvieteným lektorom a redaktorom tak vysoko, že vznikala nadčasová tvorba bez toho, aby sme o tom vedeli. Je otázka, prečo je málo takých piesní v súčasnej tvorbe. Mňa ako autora môže tento stav tešiť, ale pre republiku by bolo lepšie, keby to boli skôr nostalgické songy. Pri našej neustálej potrebe permanentnej zmeny a následných dejinných sklamaní zrejme ešte pár generácií si tieto skladby osvojí.

Pred sto rokmi zomrel martýr myšlienky autonómie Štefan MIKUŠ Neprávom zabudnutí hrdinovia

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Dejiny Slovenska dvadsiaty rok minulého storočia sú plné neprávom zabudnutých hrdinov, ktorí sa neváhali obetovať za svoje presvedčenie. Mnohí sa oddali, ba položili aj život za kňaza, politika, vedúcu osobnosť slovenského národného hnutia Andreja Hlinku.

Československo sa ústavou z 29. februára 1920 stalo parlamentnou demokratickou republikou. Ústava garantovala všeobecné, rovné a tajné hlasovacie právo, slobodu tlače a zhromažďovania. V praxi však posledné právo bolo často úradne rušené, konalo sa pod dohľadom polície a bolo rozháňané aj s krvavými následkami. Rušno bolo najmä na zhromaždeniach, kde rečnil bojovník za národné práva Slovákov v časoch najsilnejšej maďarizácie na začiatku 20. storočia. Andrej Hlinka. Viackrát unikol smrti len vďaka obetavosti jeho zástancov.

■ ATENTÁTY NA HLINKU

Kniha novinára, diplomata a politika Karola Sidora Andrej Hlinka ich spomína niekoľko. Na zhromaždení v Námestove 10. októbra 1920, kde Hlinka rečnil, agrárici poštvali vojakov I. horského pluku a tí sa s nasadenými bodákmi vrhli medzi ľud a postupovali k tribúne. Nastal zápas a streľba. Výsledkom boli dvaja mŕtvi – päťdesiatosemročný Anton Jackulík, roľník zo Slanice, a Ignác Fenik, tridsaťšesťročný roľník z Klina. V Košiciach 22. septembra 1923 zbilil roľníka z Ťahanoviec Jána Hanušovského tak, že na chodbe Schalkházu dokončil. V Michalovciach na Hlinkovom zhromaždení pred voľbami v novembri 1925 po ťažkom zranení skončil Michal Šoltýs z Kačanova rovnako ako roľník J. Hula v Šebeši...

Sto rokov uplynie 28. marca aj od úmrtia Štefana Mikuša. Zhromaždenie s Andrejom Hlinkom sa uskutočnilo v čase Veľkej noci na dvore bývalej Meštianskej školy Adalbertinum. Zo známych mien sa na ňom zúčastnili nitriansky biskup Karol Kmeľko a neskorší minister slovenskej autonómnej vlády Ferdinand Ďurčanský. Štefan Mikuš stál počas zhromaždenia v Hlinkovej blízkosti, boli totiž dobrí priatelia. Zo začiatku vládol pokoj. Potom však na stretnutí vtrhli sociálni demokrati na čele s redaktorom Trnavského hlasu Čechom Kocourkom a začali siahovými polenami a kameňmi útočiť

Štefan MIKUŠ (na dobovej fotografii vľavo) vlastným telom zachránil Andreja Hlinku pred fyzickým útokom sociálnych demokratov. Jeho vnuk pripravil dedovi sochu, aby ju umiestnil na pôvodné miesto v Trnave. Neumožnili mu to...

na rečnícku tribúnu s cieľom rozohnať zhromaždenie a zabiť Andreja Hlinku. Štefan Mikuš sa postavil na jeho obranu, kryl ho vlastným telom. Udreli ho polenom po hlave. Zraneného Mikuša odniesli syn a jeden známy. Vládali ešte prísť po vlastných na železničnú stanicu v Trnave, v Leopoldove už sám nevládal vystúpiť. Na šiesty deň po tragickej udalosti zomrel na komplikácie spojené so zranením a zápalom pľúc. Kňaza, ktorý mu dával posledné pomazanie, sa ešte spýtal: „A Hlinkovi sa nič nestalo?“

■ ŽIVOT MARTÝRA

Štefan Mikuš sa narodil 9. augusta 1859 v Ratkovciach v okrese Hlohovec v roľníckej rodine. Po vychodení ľudovej školy v rodnej obci pracoval na gazdovstve. Neskôr sa stal lokálnym politikom. Ľudia ho zvolili za richtára. Potom založil miestnu Slovenskú ľudovú stranu a stal sa jej predsedom. V roku 1883 sa oženil s Annou Vávrovou zo Špačiniec. Mali päť

detí – dvoch synov a tri dcéry. Všetky deti mali tiež zaujímavý život a dostalo sa im aj vzdelanie. Najstarší Rudolf, ktorý zomrel v roku 1970, sa stal kňazom, v časoch prvej Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1942 bol provinciálom jezuitov na Slovensku. Druhý syn Štefan bol hlavným železničným inšpektorom. Dve dcéry Valéria a Filoména sa stali učiteľkami. Na gazdovstve zostala len Mária.

V roku 1944 v čase prvej Slovenskej republiky Štefanovi Mikušovi v Trnave na Univerzitnom námestí z vďaky postavili sochu pod názvom Sedliak Mikuš. Jej osadenie inicioval kňaz Alexej Izakovič a autorom bol akademický sochár Ján Hučko. Na jeho počesť pomenovali aj ulicu, no tá už neexistuje.

„Socha zase prekazala vtedajšiemu politickému vedeniu a predstaviteľia Okresnej organizácie Zväzu slovenských partizánov v Trnave ju v roku 1945 odstránili a zničili. Získal som svedectvo, že úlomky sochy hodili do zákopov, čo ostali po vojne

pri Vozovke v Trnave,“ spomína jeho vnuk Jozef Mikuš. Úspešný a známy vinár má zaujímavý dátum narodenia. Na svet prišiel 14. marca 1939 len dve hodiny po vyhlásení Slovenského štátu, čím sa stal jeho prvým oficiálnym občanom.

Jozef Mikuš by rád prinavrátil povedomie o svojom dedovi. V júni 2014 mu na cintoríne v Ratkovciach inicioval odhalenie pamätnej tabule. Dal zhotoviť aj kópiu rozbitej sochy. V septembri 2019 vystúpil na zasadnutí Mestského zastupiteľstva mesta Trnava. V závere vystúpenia požiadal o možnosť osadenia sochy Štefana Mikuša v Trnave pri príležitosti stého výročia tragédie.

■ ZAMIETNUTÁ ŽIADOSŤ

Na pôvodné miesto sa pripravená socha vrátiť nemôže, pretože stála pred Univerzitným kostolom v Trnave, kde je teraz socha pápeža Jána Pavla II., pripomínajúca jeho návštevu mesta z roku 2003. „Navrhli sme preto, aby sa socha znovu osadila v parčíku blízko budovy Adalbertinum, kde sa tragédia stala,“ hovorí Jozef Mikuš.

Z archívnych materiálov Štátneho archívu Trnava vyplýva, že Štefan Mikuš mladší, vtedy redaktor časopisu Slováč, oznámil na polícii úmrtie svojho otca 8. apríla 1921 s tým, že zomrel 3. apríla 1921 na následky zranenia na zhromaždení 28. marca 1921.

Odpoveď mesta Trnava na prosbu osadenia sochy, podpísaná primátorom mesta Petrom Bročkom, bola zamietavá so zaujímavým zdôvodnením. „Podľa našich zistení pripisoval martýrske zásluhy pánovi Štefanovi Mikušovi práve časopis Slováč a tam aj bola vznesená prvá požiadavka na postavenie pomníka roľníkovi Štefanovi Mikušovi. (...) Zároveň sme došli k poznaniu, že zápisom v matrike nie je preukázané, žeby smrť pána Štefana Mikuša bola spôsobená úrazom pri obrane Andreja Hlinku, keďže podľa úradného záznamu z matriky zomrelých, ktorý zaslal Obecny úrad Červenik, zomrel 3. apríla 1921 vo veku 62 rokov na zápal pľúc. (...) Na základe uvedených argumentov Vašu požiadavku nemožno vyhodnotiť ako oprávnenú, preto si Vám dovoľujem oznámiť, že mesto Trnava nebude sochu pána Štefana Mikuša osádzať.“

História sa teda opakuje. Každá doba má svojich martýrov, aj tých, ktorí sú pre režimy svojej doby nežiaduci.

Matica slovenská prišla o svojho dôležitého činníka Tomáša WINKLERA

Odišiel jeden z najvýznamnejších maticiarov

Pavol PARENÍČKA – Foto: Matica slovenská

Matica slovenská v týchto dňoch prišla o výraznú osobnosť – 19. apríla 2021 zomrel v Bratislave vo veku osemdesiatjeden rokov významný slovenský literárny vedec, kultúrny historik, publicista, redaktor, organizátor literárneho života a jej dlhoročný pracovník PhDr. Tomáš WINKLER, PhD., ktorý sa narodil 3. januára 1940 v horehronskej obci Lopej. Vyrastal vo Varíne pri Žiline, kde študoval na pedagogickom gymnáziu. Na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave absolvoval štúdium slovenčiny a dejepisu.

Od roka 1961 pôsobil v Matici slovenskej v Martine sprvu v Literárnom archíve a ako vedúci knižnice, od roka 1968 zástupca šéfredaktora populárneho časopisu Maticné čítanie. Odmietol okupáciu Československa v auguste 1968, organizoval protestné akcie, angažoval sa v redakcii ilegálnych Národných novin a vo vysielaní tajnej rozhlasovej stanice Kriváň. Postoj nezmenil ani po nástupe normalizácie, za čo ho v roku 1970 spoločne s Ivanom Kadlečíkom, Pavlom Hruzom, Jaroslavom Reznikom st. a inými z politických dôvodov prepustili z Matice slovenskej. Po odchode z nej bol nezamestnaný, potom pracoval v robotníckych povolaniach, mal zakázané publikovať, po čiastočnom uvoľnení pomerov od roka 1979 sa zamestnal v zdravotníckej redak-

Tomáš WINKLER patrila medzi najvýznamnejších maticiarov novodobých dejín Matice slovenskej.

cii Vydavateľstva Osveta v Martine. Do Matice slovenskej sa mohol vrátiť až po novembri 1989, pôsobil ako jej

vedecký tajomník, zástupca šéfredaktora Slovenských pohľadov a riaditeľ Pamätníka národnej kultúry až do svojho odchodu na dôchodok. Tomáš Winkler sa vo vedeckom výskume orientoval na maticné dejiny (Matica slovenská v rokoch 1919 – 1945 a 1945 – 1954, obe 1971; Vrstanie do času, 1992; Matica slovenská: dejiny a prítomnosť, 2003) a biografie osobností národnej kultúry (Perom a mečom: biografía J. M. Hurbana, 1982; Život zvoniaci činom: Jozef Miloslav Hurban, 1987; Dušan Makovický: tragické hľadanie života, 1991; Jozef Škultéty: svedok čias minulých, 2003). V oblasti literatúry faktu sa prezentoval knihami o udalostiach a postavách zo slovenských dejín (Kto proti osudu 1 – 2, 1976 – 1978, dielo vyšlo iba pod menom Petra Štrelingera; Cesty

na popravisko, 1988; Čas pred nesmrteľnosťou, 1998). Bol editor prameňov a vydavateľ diel Jozefa Čigera Hronského, autorsky sa podieľal na tvorbe Slovníka slovenských spisovateľov 20. storočia (2001). Prenasledovanie odporcov komunistického režimu počas normalizácie priblížil v autobiograficky štylizovanom románe ...dlho budeme mŕtvi (2008).

Patril medzi najplodnejších slovenských kultúrnych a literárnych publicistov, prispieval najmä do maticných periodík – Maticné čítanie, Slovenské pohľady, Slovenské národné noviny, Slovensko. V osobnosti zvečneného Tomáša Winklera stráca Matica slovenská, slovenská kultúra, literatúra a publicistika jedného zo svojich najvýznamnejších i najvýraznejších predstaviteľov. Česť jeho pamiatke!

BESEDNICA

Pokiaľ viem, Amerika mala doteraz štyridsaťpäť prezidentov a J. Biden je už štyridsiatym šiestym v Bielom dome. Bolo by predčasné už teraz komentovať, aký dosah to bude mať pre Spojené štáty a celý svet. O tých predchádzajúcich, ktorých sme zažili, vieme, že každý z nich vyvolal vo svete asi päť vojen a veľkých ozbrojených konfliktov. B. Obama ich má na svojom konte dokonca sedem. Možno práve preto získal Nobelovu cenu za mier. Nech si o D. Trumpovi myslí každý, čo chce, za jeho úradovania nevznikla nijaká nová vojna ani väčší ozbrojený konflikt, ktorý by ohrozoval svetový mier, on už iba udržoval pri živote tie, ktoré tu ostali po jeho predchodcoch. Kto vie, možno si na neho niekto spomenie niekedy aj v dobrom.

Americkí prezidenti

Nie iba o tomto však chcem písať. Zalistoval som si v Dejinnách Spojených štátov od G. B. Tindella, ktorý sa podrobnejšie zmienil nielen o tých prezidentoch, ktorých sme aj zažili, ale aj o tom prvom v tejto krajine G. Washingtonovi, ktorého vôbec nešetrlil, aj keď ho uznával celý svet. Bol to vraj človek, ktorý si potrpel na pompéznosť a okázalosť. Jazdieval na krásnom bielom koni, pod sedlom mal kožu z jaguára, na spoločenské udalosti sa nechával doviesť šiestimi plavými koňmi, sprevádzalo ho služobníctvo v livrejach, sedem čiernych otrokov pomáhalo jeho manželke udržiavať prezidentskú rezidenciu. Nebolo týžďňa, aby sa v nej nekonali veľkolepé večere alebo oslavy. Keď nastúpil ako 57-ročný do svojho úradu, bol to vysoký, dôstojný, trochu prešedivý chlap. Nie každý však vie o tom, že bol nahluchlý, takmer bezzubý a nevyňikal ani politickou obratnosťou. Nebol dobrý rečník, písal škrobene a pri svojom inauguračnom prejave sa vraj viditeľne triasol. Národ však potreboval mať „otca vlasti“ a George Washington sa ním aj stal. Kongres dokonca deň jeho narodenia vyhlásil za sviatok a v roku 1885 mu Američania postavili 169 metrov vysoký pamätník. Ani táto sláva však nestačila na uctenie si jeho pamiatky. Po smrti bol povýšený na šiestihviezdičkového generála. Takú hodnosť v armáde dovtedy, no ani potom už nikto nedosiahol. Ani to však nestačilo. Sochár Gutman Burglum mu vytesal do skaly v Južnej Dakote osemnásť metrov vysoký portrét. Od roka 1927 do roka 1941 nerobil nič iné, len rúbal do skaly, aby naveky zvečnil pamiatku na tých najdôležitejších prezidentov. K Washingtonovi pribudli Thomas Jefferson, Abraham Lincoln a Theodor Roosevelt. Až v roku 1971 prezident Nixon rozhodol, že Amerika nebude už sláviť iba Washingtona, ako to bolo dovtedy zvykom, ale ako deň všetkých amerických prezidentov, veď v niektorých štátoch si vo februári uctievali nielen Washingtona, ale aj Lincolnu...

Prečo to spomínam? Američania obľubujú tento sviatok už aj preto, lebo v tento deň dostávajú v obchodoch rôzne bonusy, lacnejšie autá, elektroniku, ba dokonca aj pôžičky vrah bez úrokov... No nemilujte potom svojich prezidentov?! Škoda, že podobná tradícia sa nezaviedla aj v našich končinách. Bude to asi tým, že sme nemali takých prezidentov, ktorých by miloval celý národ. Aj tak si však myslím, že predsa sme od nich v niečom lepší. My si svojich prezidentov nestrieme, aj keď od nich v deň narodenin nedostávame nijaké darčeky.

Rudolf SLEZÁK

Na reformy v školstve a vo vzdelávaní nie je teraz vhodný čas Ťahajú politiku na akademickú pôdu

Štefan SAMSON – Foto: Veronika GRZNÁROVÁ

Existencia nového koronavírusu a ochorenia COVID-19 je nešťastím pre celú spoločnosť. Je ťažkým bremenom a zatiaľ neznámy skúškou aj pre koalíčnú vládu, ktorá vznikla pred rokom. Neustále je pod paľbou kritiky za nezvládnutie situácie s touto infekčnou chorobou, chaotické jej riadenie a zlé fungovanie štátu. Za podmienok pandémie je narušený aj normálny chod a fungovanie škôl a vzdelávania. Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR nemožno uprieť úsilie o čo najskorší návrat žiakov do škôl. No zdá sa, že minister nemá dost' presvedčivých argumentov, a ani dost' podpory vo svojej politickej strane a vo vládnej koalícii na odborné riadenie rezortu v takej zložitej situácii, aká je v súčasnosti.

Ukazuje sa, že namiesto toho, aby ministerstvo v tejto ťaživej situácii hľadalo a vytváralo najpriateľnejšie podmienky pre školy a vzdelávanie, usiluje sa prerábať školský a vzdelávací systém vypracovaním noviel zákonov o vzdelávaní od materských škôl až po vysoké školy.

■ ZÁPLAVA PRIPOMIENOK

K návrhom noviel zákona o vzdelávaní, ktoré postupne ministerstvo školstva zverejňuje, je celý rad pripomienok. Pripomienky sú od Komory slovenských učiteľov, samospráv, riaditeľov základných, stredných a vysokých škôl. Na týchto návrhoch je od začiatku zlé to, že projektované zmeny v prísušnom školskom systéme vzdelávania vznikajú bez potrebnej komunikácie s inštitúciami zodpovednými za vzdelanie.

Azda najviac dopláca na pandémie a na prijímané opatrenia spojené s ňou práve naše vzdelávanie. Už dva školské roky po sebe sú iné, na aké sme boli zvyknutí. Školy všetkých stupňov – materské, základné, stredné a vysoké, sú poväčšine prázdne, opustené. Neučí sa v nich. Nie sú v nich všetci tí, čo by tam mali byť. Nebeží vyučovanie doteraz zaužívané, kde učiteľ a dieťa, žiak, študent, vysokoškôlák sú v priamom vzťahu a styku. Vyučuje sa dištančne, to znamená nepriamo, na diaľku, využíva sa internet, televízia,

počítače... Tieto v minulosti doplnkové formy a metódy vyučovania sa už po dva roky stali hlavným spôsobom vzdelávania. Prítom treba povedať, že dištančná forma vzdelávania nie je dost' dobre poznaná a zvládnuteľná ani zo strany učiteľov. Aj oni sa ju musia učiť. Tiež pre žiakov a študentov je dištančná forma vyučovania obťažnejšia ako doterajšia, keď boli v priamom styku so svojim pedagógom.

Možno si málo uvedomujeme, že vzdelávanie detí, žiakov, študentov je viac ako len učenie. Je to aj výchova mladých ľudí. A tú robia učители v škole, ale aj samotní žiaci a ich vzájomná komunikácia medzi sebou. Netreba sa preto čudovať, že dlhodobjšie oddelenie detí a žiakov od školy, od učiteľov je pre nich stresujúce. Škola, učители, spolužiaci dnes u nás chýbajú nielen tým žiakom, ktorí majú radi školu a radi sa učia. Škola chýba aj tým žiakom, ktorí ju nemajú veľmi v láske, neradi sa učia, no dnes by radšej boli v nej ako doma. Psychológovia upozorňujú na poruchy, choroby, stresy, depresie, ktoré vznikajú u detí, mladých ľudí tým, že dlhodobjšie nechodia do školy a žijú mimo kolektívnu spolužiačkov, na ktorých sú naviazaní.

■ ZMENY PRE ZMENY?

Súčasný minister školstva a jeho rezort sa pustili do zlepšenia vzdeláva-

nia i na vysokých školách. Podľa svojich predstáv či predstáv svojej vládnej strany a vládnej koalície ministerstvo pripravuje aj návrh novely zákona o vysokých školách. V ňom chce určité zmeny, ako aj doplnenia, ktoré vraj v zákone chýbajú a sú potrebné.

K navrhovaným zmenám patrí napríklad nový systém financovania vysokých škôl na základe výkonnostných zmlúv, ktorý by zlepšoval a bol viac motivačný pre kvalitu vzdelávania a priestorového vybavenia vysokých škôl. Keďže vysokých škôl máme veľa, v návrhu novely rezort ministerstva vytvára aj motivačný balík peňazí, ktorý by podporil spájanie dnes u nás existujúcich vysokých škôl. Návrh novely obsahuje aj zrovnoprávnenie dlžky externého diaľkového štúdia s dlžkou riadneho denného štúdia. V návrhu novely je uvedená aj zákonná možnosť zriaďovať na vysokých školách materské škôlky pre svojich zamestnancov a študentov. Ruší povinnosť maturitnej skúšky z matematiky na strednej škole, tak ako o tom rozhodla predchádzajúca vláda, a navrhuje v novele jej nepovinnosť – dobrovoľnosť.

Ministerstvom školstva navrhované zmeny nie sú, podľa nášho názoru, zmeny, ktoré by pomáhali a viedli k zvyšovaniu kvality vysokoškolského vzdelávania. Skôr naopak,

So zasahovaním štátu do nezávislosti akademického prostredia už verejne vyjadrili nesúhlas študenti aj pedagógovia. V Bratislave vyvesili na budovu Právnickej fakulty Univerzity Komenského protestný transparent.

niektoré, ako povedzme zrušenie povinnej maturitnej skúšky z matematiky na gymnáziách, ale aj skrátenie dlžky externého štúdia o jeden rok, zhoršujú podmienky na vysokoškolské štúdium.

■ POLITIKA K INDEXOM

Politikou zo strany ministerstva školstva v návrhu novely najviac závažná trend likvidácie nezávislosti samosprávy vysokej školy. Jej stratou, resp. nadvládou politiky ministerstva v nej by bola narušená akademická sloboda vysokých škôl. Verejné vysoké školy sa ohradili proti politizácii a okliešťovaniu svojho samosprávneho postavenia. Nesúhlasia ani s navrhovaným spôsobom financovania, ktorý by im prinášal nižšie príjmy. Poukazujú na to, že peňažné zdroje, ktoré dostávajú vysoké školy, sú malé, nedostatočné pre súčasnosť. Ich znižovanie v budúcnosti, ktoré vychádza zo spôsobu financovania v navrhovanej novele, je pre vysoké školy neprijateľné.

Viacere vysoké školy sú pripravené vstúpiť do protestného štrajku

proti politizácii riadenia vysokých škôl. Minister a rezort školstva svojím prístupom a návrhom novely rozvírili hladinu nespokojnosti učiteľov a študentov vysokých škôl.

Slovenská rektorská konferencia, Rada vysokých škôl a Rada študentov vysokých škôl žiadajú ministerstvo školstva o dialóg, úpravu, resp. najlepšie o zrušenie návrhu novely zákona o vysokých školách.

Problémy, ktoré nám strpčujú život a patrilo by sa ich riešiť, sú v každej oblasti. Tak je to aj v školstve a vo vzdelávaní. Vždy je však potrebné zvážiť vhodnosť času a spôsoby ich riešenia. Zo životnej skúsenosti platí, že to, čo je dobré a dobre funguje netreba meniť, treba ponechať. Platí to aj pre školský a vzdelávací systém.

Nechceme byť kritikmi šéfa rezortu, myslíme si však, že súčasné obdobie, keď je školstvo a vzdelávanie poznačené pandemiou koronavírusu, nie je vhodné a podmienky nie sú v ňom priaznivé na zásadnejšie zmeny ani na reformy.

Na euroázijskom kontinente sa formuje silná opozícia proti USA Rusko, Čína a Irán si stále viac rozumejú

Radoslav ŽGRADA – Ilustrácia: internet, zahraničná tlač

Spojené štáty americké sa po rozpade Sovietskeho zväzu stali dominantnou veľmocou vo svete. Z pohľadu histórie si toto výnimočné postavenie neudržali veľmi dlho. Problémom je, že sa svojej už len fiktívnej hegemonie nechcú vzdať, čo vytvára vážne hrozby pre svetový mier a spoluprácu medzi národmi. Ako reakcia vzniká opozícia Ruska, Iránu a Číny.

Mocenský úpadok USA môžeme vidieť v dvoch hlavných príčinách. Prvou je vnútorné oslabenie krajiny. Spojené štáty minuli na vojny v Afganistane a Iraku bilióny dolárov, ktoré chýbajú doma na reštrukturalizáciu a modernizáciu ekonomiky, v zdravotníctve či školstve. V systéme bujnejúceho korporátneho kapitalizmu nedokážu a ani sa len neusilujú nájsť odpoveď na vznikajúce extrémne majetkové rozdiely, úpadok strednej triedy, kolaps sociálnych systémov či presun výroby do krajín s lacnou pracovnou silou. Nadvláda plutokracie sa stáva čoraz otvorejšou a sociálny zmler je drasticky narušený, čomu dopomohla aj silná ekonomická kríza po zrušení hypotekárneho trhu v roku 2007 a koronakríza v posledných mesiacoch. Krajina je veľmi zadlžená. Len verejný dlh je vyše dvadsaťosem biliónov dolárov. Americká spoločnosť ešte nikdy nebola tak vnútorne rozdelená, ako je dnes na sociálnom, politickom a ideologickom základe. Útok na Kapitól, rabovanie počas rasových protestov sú len vrcholom ľadovca vnútorných problémov.

■ RAST KONKURENCIE

Druhým faktorom je nastupujúca konkurencia vo svetovom meradle. Ruská federácia sa dvíha z popola, do ktorého bola uvrhnutá v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, a zaujíma svoje postavenie, ktoré jej v rámci

svojho prirodzeného potenciálu patrí. Obrovská krajina s nesmiernym prírodným bohatstvom, zahŕňajúcim celú periodickú sústavu prvkov, s veľmocenskou históriou, vojensko-priemyselnou základňou, gigantickým nukleárnym arzenálom a početným schopným obyvateľstvom nemôže byť večne v pozícii, v akej by ju radi videli americkí vládcovia univerza. Druhým geopolitickým konkurentom je Čína ľudová republika. Krajina s 1,4-miliardovou populáciou je jednou z kolísk ľudskej civilizácie a po celé stáročia patrila medzi najvyspelejšie časti planéty. V minulosti nezastihla nástup priemyselnej revolúcie a dostala sa do ponižujúceho područia koloniálnych veľmocí. Túto zaostalosť v posledných desaťročiach pod vedením komunisticko-kej strany úspešne dobehla. V Británii

sídlia konzultačná skupina Centrum pre ekonomický a obchodný výskum (CEBR) pôvodne referovala, že Čína predbehne USA do roka 2032 a stane sa najväčšou ekonomikou sveta. Lenže pandémie koronavírusu a s ňou spojený ekonomický prepád urýchlili presun ekonomickej moci zo Západu na Východ. Nový odhad už hovorí o roku 2027. Štúdia uvádza, že Čína by mohla v najbližších rokoch (2021 – 2025) očakávať priemerný ekonomický rast 5,7 percenta, až v druhej polovici dekády spomalí na 4,5 percenta v porovnaní s americkými číslami rastu 1,9 percenta v prvej polovici a 1,6 percenta v druhej polovici dvadsiatich rokov.

■ RUSOFÓBSKA HYSTÉRIA

Spojené štáty už stratili svetovým hegemoniu, stále sú však najsilnejším

hráčom na planéte. Nepretržite sa usilujú brániť rozvoju a posilňovaniu geopolitických konkurentov priamo či prostredníctvom svojich vazalov. To vytvára obrovské množstvo trecích plôch a konfliktných zón. Na euroázijskom kontinente vzniká ako reakcia protiamerickej koalícia Ruska, Iránu a Číny. Vo vzťahu k Ruskej federácii toto „okopávanie členkov“ v našom európskom geopolitickom priestore dostáva krajne bizarnú a iracionálnu formu v podobe rusofóbskej hystérie. Spojené štáty americké v Európe za dlhý čas vládnutia sformovali veľmi sofistikovanú sieť, celú „triedu“ beneficentov, pre ktorých je lojalita k proamerickému schému sveta zdrojom všemožného osobného prospechu. Týchto stachanovcov nenávisť, žiaľ, máme aj na Slovensku. Táto societa tvorí značnú časť terajšej európskej aj slovenskej vládnucej byrokracie, o novinároch hlavného prúdu a mimovládnych organizáciách nehovoriac. Spojené štáty americké vedú proti Ruskej federácii a Iránu sankčnú politiku, proti Čínskej ľudovej republike obchodnú vojnu. V prípade Ruska sa ešte navyše usilujú masovou hystériou spôsobiť prerušenie akejkoľvek kooperácie medzi ním a Európskou úniou. Mediálne hry typu Skripaľ, Navalnyj, Vrbětice majú udržať tento stav v stáлом „bode varu“. To je však už téma na samostatný príspevok.

■ REŠTRIKCIE A SANKCIE

Už za úradovania Donalda Trumpa zaviedli USA proti Číne tvrdé obchodné obmedzenia. Nádeje, že zmena v Bielom dome priniesie oteplenie vzájomných vzťahov, sa rýchlo rozplynuli. Definitívnym vytriezvením pre čínsku stranu bolo rokovanie v Anchorage na Aljaške 18. – 19. marca 2021, kde americká delegácia hneď v úvode hrubo napadla zahraničnú a domácu politiku Číny. Spojené štáty počas hegemonie zjavne zabudli na umenie diplomacie. Čínska delegácia striktno odmietla

ultimátum na uznanie liberálneho svetového poriadku s dominantnou rolou USA. Člen politbyra ÚV KS Číny Jang Ťie-čchi kritizoval USA za miešanie do záležitostí iných štátov, uviedol, že ich snaha rokovat' a konať z pozície sily nemá perspektívu – rovnako ako snaha zabrzdiť rozvoj jeho krajiny.

Joe Biden medzi prvými vyhláseniami v úrade 25. marca potvrdil pretrvávajúci vektor zahraničnej politiky zadržovania Číny tvrdením, že nedovolí, aby sa stala najmocnejšou krajinou sveta. Reakcia nenechala na seba dlho čakať. Vzápätí podľa New York Times podpísali 27. marca iránsky minister zahraničia Javad Zarif a čínsky minister zahraničia Wang Yi dohodu o spolupráci, ktorá predpokladá čínske investície do Iránu vo výške štyristo miliárd USD v priebehu dvadsiatich piatich rokov výmenou za lacnejšie dodávky iránskej ropy.

■ STRATÉGIA VYSILENIA

USA voči Teheránu, ako aj Moskve zvolili stratégiu vysilenia a zadusenja prísnymi sankciami, čo by viedlo k zníženiu vojenského a ekonomického potenciálu krajín. Táto stratégia by priniesla problémy v ekonomike a viedla k destabilizácii Iránu, Rusko je o poznanie imúnejšie. Podpis dohody o všestrannej spolupráci však narušuje tento scenár, oslabuje medzinárodnú izoláciu Iránu a znižuje účinnosť ekonomických sankcií USA. Krajina má zaručený odbyt ropy na štvrtstoročie výmenou za investície do desiatok sfér života – vrátane bankovníctva, telekomunikácií, dopravy atď. Tento dokument predpokladá prehĺbenie vojenskej spolupráce vrátane výcviku a cvičenia, spoločného vývoja zbraní a výmeny spravodajských informácií.

Viaceri analytici označili dohodu medzi Iránom a Čínou za klinec do rakvy, ktorá ukončila dominanciu USA v západnej Ázii. Úsilie Washingtonu prinavrátiť si stratenú hegemoniu sformovala mocných nepriateľov.

Obnovený kaštieľ v Borši oživením legendy láka návštevníkov do regiónu dolného Zemplína

Knieža pôvodom predurčené za rebela

Text a foto: Anna ŠIMKULIČOVÁ

František II. Rákoci je ikonická osobnosť našich dejín. Narodil sa 27. marca 1676 v obci Borša na východe Slovenska. Za najkrajšie obdobie svojho detstva považoval časy prežité na Makovici – hrade Zborov. Bol dedičný župan Šariša. Najexponovanejšie roky protihabsburského povstania ho opäť priviedli na územie dnešného Slovenska, napokon aj miesto posledného odpočinku našiel v Košiciach. Z pohľadu cisárskej Viedne bol vlastizradca, v Uhorsku hrdina.

O mieste príchodu na svet očakávaného pokračovateľa dynastie sú rôzne legendy. Podľa jednej si Helena Zrínska, manželka Františka I. Rákociho, vybrala na pôrod kaštieľ v Borši ako bezpečné miesto pred možnými úkladmi. Podľa inej Zofia Bátoriová povolala svoju nevestu na Mukačevský hrad. Dôvod mohol byť podobný, najmä však dohľad svokry nad takouto významnou udalosťou v čase, keď jej syna obvineného vo Vešeléniho sprisahani musela vykúpiť dvestotisíc zlatými z väzenia vo Viedenskom Novom Meste.

■ VYTŮŽENÝ SYN

Helena Zrínska, dcéra slávneho chorvátskeho bána, bola si vedomá svojho postavenia i záväzkov. Na cestu do Mukačeva sa vybrala aj s dcérou malou Juliankou, no výprava sa skončila už v Borši, kde svetlo sveta uzrel vytúžený syn. Predpokladá sa, že novorodenca už týždeň po narodení pokrstili v Borši. Zofia Bátoriová ho predurčila na poľský trón. Helena sa však svokre s úctou porúčala a s deťmi sa vrátila na hrad Regéc, neskôr sa usadila na hrade Makovica. Vážnením utrpený František I. sa z potomka dlho netešil, Ferko mal sotva rok, keď sa stal siroťou. Kráľ za poručníka detí ustanovil matku, ktorá dala vyhlásiť v Šarišskej župe, že prevzala na seba všetky povinnosti hlavného župana, veliteľa hradu i správcu panstiev. Po čase (v roku 1682) sa znovu vydala opäť za odbojníka – Kežmarčana grófa Imricha Tököliho, mladého vodcu kurucov.

■ SÚLAD S OTČIMOM

Ferko rástol, v Tökölím našiel spojenca. Ten ho zaučal mužským veciam, brával ho so sebou do vojenských táborov, čomu sa starostlivá matka veľmi netešila, lebo chlapec trpel vraj hladom i smäd, horúčavami či zimou, dokonca pri ústupe tureckých vojsk len o málo unikli smrti. Ale otčím považoval za potrebné, aby Ferko zažil, čo je skutočný vojenský život.

Povstanie kurucov stroskotalo, Imrich Tököli sa stal chránencom Osmanskej ríše, Helena Zrínska sa utiahla na Mukačevský hrad, kde po dlhom odolávaní obliehaniu cisárskych vojsk sa nakoniec vzdala. Odviezli ju aj s deťmi do Viedne, kde ju i s dcérou Julianou zavreli do kláštora uršulínok.

■ Z PROTESTANTA KATOLÍK

„Podmienky kapitulácie nedorozdžali, obsadili moje hrady v Blatnom Potoku aj Regéc, všetky moje poklady odviezli na cisársky dvor. Zavrášil som dvanásť rok svojho veku, keď sme došli do Viedne. Dovolili, aby sme sa rozlúčili, moje slzy, Pane, už nikdy viac si nevidel,“ píše v spomienkach František II. Rákoci, ktorý sa s matkou už nikdy viac nestretol. Poslali ho do školy k jezuitom do Jindřichovho Hradca, neskôr študoval v Prahe. Jeho poručníkom sa stal cisár Leopold I. a na prísnu katolícku výchovu dozeral ostrihomský prímás Leopold Kollonich. Na štúdiách bol úspešný, zaujímal sa o matematiku, geometriu a astrológiu. Na pražskej univerzite sa venoval optike a najmä vojenskému staviteľstvu. Páter Guttwirt o ňom zapísal, že sa v ňom jagajú všetky cnosti hodné kniežacej duše. Bol spoločenský, a keď nastal čas dospievania, našiel

Kaštieľ v Borši bol obnovený. Rekonštrukciu financovala najmä maďarská vláda. Kvôli pandémie sa pre verejnosť otvorí už 1. júna.

si aj svojmu srdcu milú devu, tá sa však nehodila do plánov dvora. Vo Viedni mu pripravili sobáš so Šarlotou Amáliou von Hessen-Rheinfels. Zosobášili ich v roku 1694 v Kolíne nad Rýnom. Manželku priviedol do šarišského kaštieľa. Mal len osemnásť rokov, keď bol ustanovený do úradu šarišského župana. Honosné sídlo si zriadili aj v rodovom sídle v Blatnom Potoku. Zlé jazyky tvrdili, že vinou hašteřivej manželky sa doma veľa nezdržoval. Bol vášnivý lovec, a kým obišiel svoje panstvo od Veľkého Šariša cez Zborov po Tokaj, trvalo to týždeň. A občas sa ukázal aj vo Viedni. Napriek tomu mu Šarlota porodila troch synov...

■ S RODOVOU KARMOU

Nielen z pozície župana a majiteľa rozsiahlych majetkov, ale zo skutočného záujmu sa zaujímal o dianie v krajine. V roku 1687 stavy v Prešporku schválili dedičné právo Habsburskej dynastie na uhorský trón, čo spôsobilo, že do hradov umiestnili cisárske vojská, krajinu spravovali nariadeniami, zrušili samosprávu miest, vyhradili si obchodovanie, vzali protestantom kostoly i školy. Napriek tomu sa mladý župan usiloval o pozdvihnutie krajiny. Obnovoval svoje panstvo, budoval majere aj priemyselné objekty – pily, mlyny, manufaktúry na výrobu papiera, a do sklárskych hüt povolal poľských, českých i nemeckých majstrov. V spracovaní dreva boli vraj najlepší Slováci. Krajinu vyčerpanú vojnou s Turkami sužovala však cisárska nenádytnosť, čo Rákociho primálo hľadať pomoc u francúzskeho kráľa. List Ludovítovi XIV. adresátovi nedoručil, ale pisateľa 28. apríla 1701 vo Veľkom Šariši zatkli, obvinili z vlastizrady a odviezli do toho istého žalára vo Viedenskom Novom Meste, v ktorom bol uväznený aj jeho otec. Pol roka čakal v cele na smrť, manželke sa ho podarilo za tridsaťtisíc zlatých dostať spoza mreží. Utekajúc cez Spiš našiel útoľok u mníchov v Podolínci. Mimochodom, jeden z mála portrétov kniežaťa sa zachoval práve v tomto kláštore. Ažyl našiel v Poľsku, kde mu strechu nad hlavou poskytol priateľ Mikuláš Berčeni.

■ POVSTALECKÉ VATRY

Zotavoval sa z útrap, ale po pokojnom roku ho povstalecké ohne, ktoré sa čoskoro rozohoreli v deviatich župách Uhorského kráľovstva a postupne takmer na celom území dnešného Slovenska, opäť vtiahli do deja. Kurucké vojsko spočiatku tvorili prevažne nedostatočne ozbrojení sedliaci. V ich radoch bojovali nielen Maďari, ale i Slováci, Rusíni, Nemci i Rumuni. (Bol medzi nimi aj Jánošík.) Oficiéri síce mali skúsenosti z bojov

s Turkami, ako povedzme Anton Esterházi či Šimon Forgáč, stáli však proti regulárnym cisárskym vojskám. Rákoci sa usiloval o zostavenie nezávislej stálej armády s veliteľmi skúsenými vo vojenských vedách, potreboval zabezpečiť zbrane, rovnošaty a platiť žold. V tom sa spoliehal na pomoc od francúzskeho kráľa. Aj ju dostal.

Rákociho kuruci sa prvýkrát dostali do boja pri Trnave, kde ich porazilo cisárske vojsko vedené generálom Heisterom. „Poučil som sa z tejto bitky, že ani jedna strana si neosvojila zásady vojenských vied,“ zaznamenal si Rákoci. Počas rokov povstania (1704 – 1711) sa však sám viac venoval manažovaniu a diplomacii ako veleniu na bojiiskách.

■ CONSILIIUM AULICUM

Ako pragmatik a reálny politik vedel, že ak chce dostať samostatné Uhorsko opäť na mapu Európy, musia na to vzniknúť ústavné podmienky a fungujúca správa. Začal s vydaním patentov a ústredných nariadení, na čo sa mu podarilo získať podporu žúp, miest, šľachty i cirkvi. Vytvorili dvornú radu zostavenú zo šľachticov s univerzitnými vzdelaniami – Consilium Aulicum. Tí zorganizovali spravovanie krajiny, hospodárstvo, zásobovanie vojsk, poštovú službu aj diplomatické služby.

Košice sa rebelom bránili takmer do konca októbra 1704, keď kapitulovali pred vojskom Šimona Forgáča, čo významne upevnilo pozície kurucov. Mesto sa stalo strategickým sídlom a knieža niekoľkokrát pobudlo v meste, hlavný stan mal Rákoci na Hlavnej ulici v budove dnešného Technického múzea. Do Košíc prišli na snem stavy, viedol tu diplomatické rokovania, dal zmodernizovať fortifikačný systém. Plesal na báloch s tunajšou šľachtou, modli sa v kostoloch, zvlášť v jezuitskom, kde je pochovaný jeho otec aj babička Zofia Bátoriová.

Na jeseň v roku 1705 sa zišiel snem, ktorý dal krajine ústavné základy. Rákociho zvolili za kniežaťa s vedomím, že jeho osobnosť bude zárukou konfederácie. Vládu tvoril dvadsaťpäťčlenný senát na čele s hlavným generálom Mikulášom Berčenim. Pridalo sa aj Sedmohradsko, ktoré Františka II. Rákociho v roku 1704 tiež zvolilo za kniežaťa, pod jeho zástavy postavilo dvadsaťtisíc ozbrojených mužov a vyhlásilo odtrhnutie od Viedne...

■ NA MOCENSKEJ ŠACHOVNICI

Vzniku samostatnej Uhorskej konfederácie by prospelo uznanie Francúzska, ktoré bolo protivníkom Habsburskej ríše, lenže napriek tichej podpore na verejné uznanie nedo-

František II. Rákoci – pre Viedeň zradca, pre Uhorsko hrdina...

šlo. V roku 1707 Rákoci vo Varšave uzavrel zmluvu s Ruskom, čím sa zapojil do veľmocenskej politiky. Cár Peter Veľký mu ponúkol vojenskú i diplomatickú pomoc pri rokovaniach o mieri s Habsburgovcami. Rákoci by v zmysle tejto zmluvy prijal poľskú korunu a umožnil francúzsko-ruské spojenectvo. Lenže porážka kurucov pri Trenčíne v roku 1708 zabránila týmto zámerom. Generál Heister rad-radom obsadzoval banské mestá, niektoré jednotky rebelov prešli na cisársku stranu, šľachta sa čoraz viac obracala chrbtom. Knieža zvolal do Blatného Potoka snem, na ktorom bolo ustanovené, že bojujúci poddaní budú oslobodení od príslušnosti zemepánovi, lenže situácii to už nepomohlo. V roku 1709 kuruci vzdali Zadunajsko a obsadené územia sa zúžili na Horné Uhorsko a na severnú časť Dolnej zeme. Vyčerpané vojsko, morom zasiahnutá krajina už nemali ani sil, ani prostriedkov na ďalšie vedenie vojny. Začali sa rokovania o prímerí.

■ NEBOL TO MÁRNY BOJ

Knieža poverilo senátora Istvána Sennyeiho rokovat' o vnútorných záležitostiach a Sándora Károlyho o vojenských veciach, kým samotný Rákoci sa vybral do Poľska rokovat' s cárom. Lenže v tom čase cisár nečakane zomrel a Eugen Savojský chcel už skončovať s vojnou, preto urobil veľkorýse ústupky v duchu – kto zloží prísahu vernosti cisárovi, získa odpustenie.

Tridsiateho apríla 1711 v Satu Mare pred cisárskym generálom Jánom Pálfiom kurucká armáda zložila vyše stopäťdesiat bojových zástav a prisahala vernosť mŕtvemu kráľovi.

Satmársky mier bol kompromisom uhorských stavov a cisárskeho dvora, čo zachránilo Uhorsko pred asimiláciou do Habsburskej ríše. Zárukou nad dodržaním dohody prevzal nový cisár Karol III., ponúkol milosť aj Rákoci, ale ten sa rozhodol pre exil. Urobil tak 21. februára 1711.

V Gdanskú žil pod menom gróf Sárosi. Stretol sa ešte raz s Petrom Veľkým, prejavovali si síce vzájomné sympatie, ale Rákoci by bol najradšej šiel do Anglicka, kde však jeho nádeje, ktoré vkladal do kráľovnej Anny, vyšli nazmar. V roku 1713 sa zdržiaval vo Francúzsku. Tešil sa pozornosti dvora, jeho blízkym priateľom sa stal syn kráľa Ludovíta XIV. Knieža Saint-Simon o ňom zapísal: „Múdry, skromný, zdržanlivý... Mimoriadne čestný, priamy, pravdivý a nekonečne odvážny človek.“

Na dvore Kráľa Slnka sa zapájal do politického diania, ale po Ludovítovej smrti sa utiahol do kláštora kamaldulov v Grosbois. Obľúbil si to miesto, dokonca v testamente ustanovil, aby jeho srdce uložili v tomto kláštore.

Keď v roku 1717 vypukla vojna medzi Osmanskou a Habsburskou ríšou, Rákoci sa odplavil do Turecka, ale v tejto mocenskej hre už šancu nedostal. Zvyšok života prežil v Konštantínopole, a keď sa z cisárskeho dvora začali oň zaujímať, posunul sa do Rodošto (dnes Tekirdagu), kde v malej komunite na brehu mora plynuli jeho dni modlitbami, písaním pamätí, a keďže bol zručný aj stolárskymi prácami a maľovaním.

■ HROBY V CUDZINE

Čas plynul a v arménskom cintoríne pribúdalo hrobov. Spočinul tam Anton Esterházi (1722), Mikuláš Berčeni (1725) až 8. apríla 1735 aj knieža František II. Rákoci. Neskôr jeho ostatky premiestnili do kresťanského chrámu v Konštantínopole k hrobom jeho matky a otčima.

Po rakúsko-uhorskom vyrovaní vzišla zo Zemplínskej župy žiadosť o vyhľadanie ostatkov kniežaťa v Turecku. Tento úlohy sa ujal historik Koloman Thály. Pri príležitosti dvojtého výročia povstania sa v roku 1903 už v celej krajine konali spomienkové slávnosti. V roku 1904 žiadosť o milosť pre Františka II. Rákociho a jeho druhov cisár vyhovel a začali sa prípravy na prevezenie ostatkov do vlasti. V roku 1906 sa uskutočnila slávnostná rozlúčka najprv v Budapešti a 29. októbra v Košiciach, kde pripravili impozantný smútočný sprievod a obrad v Dóme sv. Alžbety. Do podhlavníka v sarkofágu uložili zem z Veľkého Šariša i rodnej Borše, odkiaľ priviezli aj zvon z kostola. Prejavy úcty pokračovali maliarskou výzdobou v interiéri domu, kde životný príbeh kniežaťa zobrazil Andor Dudits. Pred kaštieľom v Borši je umiestnená busta z dielne J. Mayera z roka 1907, ktorá takmer skončila v šrote, čo sa ešte raz zopakovalo aj v nedávnej histórii. Dnes je opäť na svojom mieste. Na severnej strane Dómu sv. Alžbety je umiestnený portrétny reliéf, dielo Vojtecha Löfflera, ktorý mal tiež strastiplný osud. Vo vojnových rokoch sa začali v Košiciach pripravovať na vytvorenie pamätného domu – repliky domu v Rodošto, Expozícii sprístupnili v roku 1991. Ďalším medzníkom v tomto príbehu je obnova kaštieľa v Borši.

■ SLÁVNEMU RODÁKOV

Renesančný kaštieľ v Borši z polovice 16. storočia je rodisko kniežaťa. Po rokoch chátrania sa jeho záchrana začala až v roku 1998. Prezidenti Maďarska a Slovenska János Áder a Ivan Gašparovič sa v roku 2013 dohodli na obnove tohto kaštieľa, ktorý je nositeľom významných historických a pamiatkových hodnôt. Celkovú obnovu kaštieľa podporuje vláda Maďarskej republiky. Realizáciu poverili Neziskovú organizáciu II. Rákoci Ferenc, ktorú založili budapeštianska nadácia László Teleki a samospráva obce Borša.

„Adaptácia kaštieľa sa začala v októbri 2018, na ktorú vláda Maďarska poskytla 8,7 milióna eura a vláda Slovenska dvadsaťsedemtisíc eur,“ informovala Csilla Sándorová Szabóová zo spominatej neziskovej organizácie. V roku 2019 získali z grantu Interreg ďalších sedemstatisíc eur na úpravu okolia kaštieľa, náučný chodník a detské ihrisko. Radi by vybudovali aj prístav na Bodrogu a kúpili loď, ktorá by spájala Boršu so Sárospatakom. Zrekonštruovaný kaštieľ bude mať čo ponúknuť v historickej expozícii, ktorej koncepcia zodpovedá trendom 21. storočia, ale aj turistom zaujímavých sa o región, v ktorom dominuje tokajské vinohradníctvo, a čo je tiež dôležité, vzniknú nové pracovné miesta. Podľa vyjavenia starostky obce Ing. Anny Tunde Vargovej pre covidové obmedzenia otvorenie kaštieľa preloží na jún. V Borši na túto významnú udalosť totiž očakávajú prezidentku Zuzanu Čaputovú i prezidenta Jánosa Ádera.

Slovenská republika nie je nástupníckym štátom prvej Slovenskej republiky

Kapitulačný akt slovenskej vlády v Kremsmünsteri

Peter MULÍK – Foto: Wikipédia

Postup Červenej armády Slovenskom po prechode Duklianskeho priesmyku znamenal nielen vytlačanie vojakov Wehrmachtu, ale aj ohrozenie oficiálnych predstaviteľov vtedajšej Slovenskej republiky. Bolo zrejme, že Nemci vojnu prehrávajú na všetkých frontoch a koniec celosvetového konfliktu je otázkou týždňov. Napriek tomu, že časť slovenského národa sa v Slovenskom národnom povstaní vzoprela nemeckej okupácii i politickému režimu, oficiálna Slovenská republika bola Spojencami považovaná za nepriateľskú a nazývaná slovenskou kolóniou Nemecka. Štát vtedy riadili prezident Jozef a ministerský predseda Štefan. Obaja s priezviskom Tiso. Bola jar 1945.

Keď 31. marca 1945 nemecký vyslanec Hans E. Ludin informoval prezidenta Jozefa Tisa a predsedu vlády Štefana Tisa, že situácia na fronte pri Trnave je neudržateľná a je potrebné ihneď opustiť Bratislavu, prezident okamžite zvolal poradu, ktorá rozhodla, že štátni predstavitelia sa ešte v ten deň evakuujú z Bratislavy. Prezident Tiso sa uchýlil do kapucínskeho kláštora v Holiči a vláda do Skalice. Odtiaľ 4. apríla 1945 pokračovali v jednej kolóne smerom na územie dnešného Rakúska, vtedy Veľkonemeckej ríše. Do benediktského kláštora v Kremsmünsteri prišli 5. apríla 1945.

■ PORADY O BUDÚCNOSTI

Medzi prezidentom a členmi slovenskej vlády sa viedli rozhovory o možnom budúcom vývoji udalostí. Predpokladali, že po príchode americkej armády budú vyvíjať ďalej činnosť v exile, udržiavať spojenie s celým slovenským exilom a tajne aj so Slovenskom. Osobitne chceli nadviazať úzke spojenie so Slováckmi v USA. Tieto kalkulácie boli nereálne, pretože sa nezakladali na objektívnom zistení postoja západných Spojencov, osobitne USA, k činiteľom prvej Slovenskej republiky.

Sidor napísal po francúzsky štyridsaťdvastránkový Pamätný spis pre Svätého Otca pápeža Pia XII. „o slovenskej a českej otázke“. Poukázal v ňom na vzrastajúce slovenské národné povedomie a na slovenské štátne uvedenie, ktoré sa na Slovensku stalo politickým faktorom. Pokiaľ ide o formu, v ktorej by sa program budúceho slovenského života mal uplatniť, na to sa treba opýtať Slovákov. V tomto dokumente Sidor kladie tieto otázky: 1. Sú Slováci za znovuvytvorenie ČSR alebo za udržanie SR? 2. Sú Slováci za spojenectvo so ZSSR alebo za federáciu Slovenska s Českom, Poľskom, Maďarskom,

Ministerský predseda Štefan TISO

Kláštor v meste Kremsmünster, kde sa utiahli predstavitelia prvej Slovenskej republiky pred víťaznými americkými vojskami.

Rakúskom, ako aj s pobaltskými a balkánskymi štátmi? Pamätný spis podobného obsahu odovzdal Sidor prostredníctvom amerického prelata Mons. Jozefa McGeougha Mons. Francisovi Spellmanovi (neskôr newyorský arcibiskup a kardinál), ktorý bol na návšteve vo Vatikáne a vizitoval americké vojsko v Taliansku. Osobne odovzdal toto memorandum aj kardinálovi Mons. Rodrigovi Villeneuovi, ktorý z Quebecu (Kanada) došiel na návštevu do Vatikánu.

■ SPÁD UDALOSTÍ

Udalosti napreduovali. Heinrich Himmler za bojujúce Nemecko 29. apríla 1945 podal žiadosť o kapituláciu. V tú istú noc Taliani zavraždili Mussoliniho a 1. mája rádió hlásilo, že Adolf Hitler v Berlíne zahynul. V Taliansku sa 2. mája 1945 skončila vojna. Z vysielateľa v Grazi 3. mája 1945 bolo počuť hlas prezidenta Tisa. Hovoril v metaforách. Naznačil, že chce nateraz v zahraničí pracovať za slovenskú štátnu nezávislosť.

Sidor spomína, že ho v Ríme navštívili americkí vojaci a dôstojníci

slovenského pôvodu. Ich informácie o slovenskej situácii v Amerike boli nasledovné: „Biely dom vo Washingtone je úplne obkľúčený takými ľuďmi, ktorí sympatizujú s Benešom a sú za jeho ČSR. V Bielom dome so Slovenskou Ligou v Amerike nechcú hovoriť. Je očiernená, že drží s nacistickou slovenskou vládou. Slovákom pod Tatrami v tejto chvíli nemôžu pomôcť Slováci v Amerike. Takisto sú bezmocní aj Poliaci v Amerike, ktorých je tam viac ako Slovákov. Aj oni sú odbavení, lebo Washington drží s Moskvou, nie s londýnskou emigrantskou poľskou vládou. Česi sú si istí, že ČSR bude, a to za pomoci Ruska. Nuž, nech sú Slováci radšej sami a priamo pod tým Ruskom, a nie ako Čechoslováci.“

■ KAPITULAČNÝ AKT

Posledný predseda slovenskej vlády Štefan Tiso zanechal denník. Píše: „Stojíme pred vážnym rozhodnutím – ísť ďalej alebo vyčkať udalosti tuň. (...) Nemecké miesta už nemajú, zdá sa, žiadneho záujmu, iba ako zachrániť čo najviac z vlastných vecí.“

(...) Nik nevraví ani o zbraniach, ani o zázraku. Ľudia sa snažia dostať do rúk Anglosasov. Rátajú s ľudskými zaobchádzaním.“ Medzitým sovietski obsadili Viedeň a 29. apríla americká armáda dosiahla Mnichov. Mnichovský arcibiskup kardinál Michael von Faulhaber – antinacista – pôvodne ponúkol prezidentovi Tisovi svoj azyl, táto možnosť však padla a slovenský prezident sa 2. mája zastavil s malým sprievodom v kapucínskom kláštore v bavorskom Altöttingene.

Slovenská vláda zostala v Kremsmünsteri až do jeho obsadenia Američanmi. Stalo sa tak 5. mája ráno. Na druhý deň americký kapitán prikázal slovenskej kolónii odovzdať zbrane a rabujúcim zajatcom pohrozil zastrelením. Siedmeho mája prejavil záujem o stretnutie so Štefanom Tisom zástupca veliteľa 20. zboru americkej 3. armády brigádný generál W. A. Collier. Stretli sa a hovorili cez tlmočníka, ktorým bol Rudolf Kubiš, od októbra 1944 posledný guvernér Slovenskej národnej banky. Štefan Tiso požiadal generála o ochranu americkej armády pre celú „slovenskú kolóniu“. Collier

ho vyzval, aby predložil zoznam všetkých Slovákov v Kremsmünsteri. Na druhý deň večer sa aj Slováci v Hornom Rakúsku dozvedeli o bezpodmienečnej kapitulácii Nemecka. Štefanovi Tisovi to oznámil Collier, ktorý ho zároveň informoval o rozhovore so svojim veliteľom generálom Waltonom H. Walkerom. Povedal, že slovenskú žiadosť bude možné akceptovať, treba ju však podať písomne, a to čo najskôr. Takto vznikol dokument, ktorý poznáme ako „kapitulačný akt slovenskej vlády v Kremsmünsteri“.

V texte kapitulácie zo dňa 8. mája 1945 čítame: „V mene utečeneckej slovenskej vlády v Kremsmünsteri, Rakúsko, ja Dr. Štefan Tiso ako ministerský predseda podrobujem samého seba, členov svojej vlády, naše rodiny, našu vládnú politiku úplne veliacemu generálovi XX. korpu III. Americkej armády. My sa podrobujeme každému opatreniu, nariadenému spojeneckým hlavným veliteľstvom. Prosíme o úplnú ochranu armády Spojených štátov amerických, ktoré sú vlastťou takmer tretiny nášho národa, a prijímame demokratické princípy z ľudu, pre ľud a s ľuďmi. Z tejto príležitosti odvažujeme sa prosiť o ochranu pre celú slovenskú kolóniu, ktorá bola donútená opustiť rodnú vlasť a je teraz v Kremsmünsteri, v Rakúsku, ako aj pre našich spolurodákov, ktorí žijú na územiach zajatých spojeneckými armádami.“

Podpísaní boli: W. A. Collier, v. r., brig. gen. U. S. Army; T. O. Curtis, v. r., col. G. S. C.; David W. Allard, v. r., capt. inf., Dr. Štefan Tiso, v. r., predseda vlády; Dr. Mikuláš Pružinský, v. r., minister financií; Medrický, v. r., minister hospodárstva; Kočíš, v. r., minister školstva; T. J. Gašpar, v. r., vyslanec.

Kapitulačný akt podpísavali neskoro večer v miestnosti predsedu slovenskej vlády. Z americkej strany boli prítomní okrem generála Colliera ďalší dvaja dôstojníci – plukovník J. O. Curtis a kapitán D. W. Allard. Z denníka Š. Tisa vieme niečo aj o atmosfére podpisu kapitulácie: „Pred podpisom sme ich ponúkli slivovicou a po podpísaní si posedeli u nás do pol tretej.“

Od kapitulačného aktu v Rakúsku ubehlo tento rok sedemdesiatšesť rokov. Súčasná Slovenská republika sa dištancuje od toho, že je právnym a ideologickým nástupcom prvej Slovenskej republiky. Takýto názor pretrváva aj v drivej väčšine nášho národa.

Krvavé boje na našom území si vyžiadali desiatitisíce mŕtvych

Slovensko v bojoch za oslobodenie

Radoslav ŽGRADA – Foto: archív

Každoročne si 8. mája pripomíname Deň víťazstva nad fašizmom. Je to spomienka na koniec druhej svetovej vojny, najväčšieho a najkrvavejšieho konfliktu v ľudských dejinách. Tragédia, ktorú vyvolala imperialistická rozpinavosť Japonska v Ázii a agresia nacistického Nemecka v Európe, spôsobila nesmierne ľudské a materiálne škody, navyše zvrátená nacistická rasová ideológia otriasla vierou v civilizačný pokrok. Výsledok vojny ovplyvnil ďalší vývoj a usporiadanie sveta viac-menej podnes.

Konflikt v Európe sa z vojenského hľadiska začal útokom nacistického Nemecka prvého septembra 1939 na Poľsko. Vojna sa skončila totálnou porážkou Nemecka a víťazstvom koalície Sovietskeho zväzu, Spojených štátov amerických a Veľkej Británie. Krvavé boje sa nevyhli ani územiu Slovenska.

■ DUKLIANSKA OPERÁCIA

V tom čase bola prvá Slovenská republika satelitom Nemecka. Podriadení sme boli Hitlerovi predovšetkým v zahraničnej a bezpečnostnej oblasti. Právnym vyjadrením tohto vzťahu bola tzv. ochranná zmluva. Po invázii Nemecka a jeho spojencov do Sovietskeho zväzu 22. júna 1941 sme boli aj my nútení poslať armádu na východný front. Po prelomovom roku 1943 (po bitkách o Stalingrad a v kurskom oblúku) prevzala Červená armáda strategickú operačnú iniciatívu a začala Wehrmacht

vytláčať zo svojho územia. V lete 1944 sa už dostala na hranice Rumunska, Maďarska a okupovaného Poľska.

Nová politická realita a postup frontu vyvolali odozvu aj v našej spoločnosti. Vyvrcholením bolo vypuknutie Slovenského národného povstania 29. augusta 1944. To sa malo spojiť s Červenou armádou. Hneď v úvode však boli odzbrojené dve kľúčové divízie na východnom Slovensku, ktoré mali pri karpatských priesmykoch zohrať rozhodujúcu úlohu. Sovietske velenie muselo narychlo napláňovať na pomoc SNP karpatsko-duklianskú operáciu, trvajúcu od 8. septembra do 27. októbra 1944. Bola to jediná strategická operácia Červenej armády v priebehu celej vojny uskutočnená výhradne z politických dôvodov. Priame oslobodzovanie Slovenska sa začalo 20. septembra, na druhý deň 21. septembra 1944 bola oslobodená prvá slovenská obec Kalinov. Šiesteho októbra 1944

vstúpili na naše územie v Duklianskom priesmyku aj jednotky 1. československého armádneho zboru. Pre zlyhanie východoslovenských divízií uviazla ofenzíva na nemeckej obrane v Karpatoch a povstalecké územie zostalo obkľúčené zo všetkých strán. Nemeckí vojaci rozdrvili jednotky SNP do 28. októbra 1944. Časť z nich prešla na partizánsky spôsob boja. Partizáni pokračovali v odpore proti nacistom až do oslobodenia krajiny sovietskymi, rumunskými a československými vojskami na jar 1945.

■ DIVERZNÝ BOJ

Samotné oslobodzovanie prebiehalo po viacerých etapách, niekedy aj so súčasne prebiehajúcimi útočnými operáciami. Boje boli z pohľadu oslobodzujúcich vojsk veľmi zložitú. Horský terén väčšiny Slovenska, predovšetkým stredného, už svojím prírodným charakterom dával nemeckej obrane výhodu a cha-

Motorizovaná ozbrojená jednotka Červenej armády sa presúva popri Hrone smerom na západ počas oslobodzovania Slovenska.

rakter zvláštnej ochrany. Cieľom bolo čo najdlhšie udržať sovietsku armádu od južnej hranice Veľkonemeckej ríše. Nemci kládli tvrdý a nezmieriteľný odpor.

Bratislavsko-brnianska operácia, ktorú začali vojská 2. ukrajinského frontu 25. marca 1945, zavŕšila oslobodenie veľkej časti Slovenska vrátane Bratislavy 4. apríla. Poslednou sovietskou akciou na našom území bola Ostravská operácia, realizovaná vojskami 4. ukrajinského frontu pod velením armádneho generála I. J. Petrova. Bol oslobodený posledný časť krajiny – Žilina 30. apríla a 3. mája posledné slovenské obce Makov a Kločov. Ofenzíva ďalej pokračovala na Moravu.

■ OBETE

Celkovo boje o Slovensko trvali od 20. septembra 1944 do 3. mája

1945 – sedem a pol mesiaca, a vyžiadali si nesmierne straty na ľudských životoch v radoch oslobodzujúcich armád. Súčasným prepisovačom dejín hodno pripomenúť straty jednotlivých vojsk: v ťažkých bojoch a v zložitých terénnych podmienkach za oslobodenie vtedajšieho Československa padlo alebo bolo nezvestných takmer 140 000 vojakov Červenej armády, 33 000 mužov rumunskej armády, Československo stratilo 360 000 obyvateľov. Podľa centrálnej evidencie Ministerstva vnútra SR je na území Slovenska pochovaných 60 659 vojakov Červenej armády, 10 435 vojakov rumunskej armády a 1 736 príslušníkov 1. československého armádneho zboru. Slovensko aj vďaka vystúpeniu v SNP bolo vnímané ako spojenecký štát.

Ferdinand MARTINENGO celý život zasvätil rozvoju a zveladeniu Bratislavy V historickej pamäti zanechal výraznú stopu

Text a foto: Gizela MIHÁLIKOVÁ

Každý rok si naša verejnosť začiatkom mája dôstojne pripomína sviatok sv. Floriána ako Deň hasičov a teraz aj s pietnou spomienkou na dvojsté výročie narodenia Ferdinanda MARTINENGA, významného humanistu, zakladateľa prvého Dobrovoľného hasičského zboru, a jeho zásluhy v dejinách Bratislavy.

Ferdinand Martinengo sa narodil v Záhrebe 4. marca 1821 v starej talianskej šľachtickej rodine, z ktorej vzišiel aj jeden pápež. V rámci rodinnej tradície sa intenzívne venoval šermu, základy tohto bojového umenia si úspešne osvojil v Budapešti a vzápätí vstúpil do služieb Lichtenštajnského kniežatstva. Slubnú kariéru šermiara však musel zo zdravotných dôvodov zanechať. V roku 1837 získal v Budapešti titul majstra šermu a o rok neskôr mu prestížny titul potvrdila i Vojenská akadémia vo Viedni, prostredníctvom ktorej získal aj medzinárodné uznanie.

■ POBYT V BRATISLAVE

V roku 1844 opustil Viedeň a natrvalo sa usadil v Bratislave. Založil tu prvú súkromnú šermiarsku a veslársku školu v Uhorsku, pričom medzi jeho žiakmi boli viaceré významné osobnosti šľachty, ako napríklad gróf Lajos Batthyányi, neskorší ministerský predseda Uhorska, či Miklós Vesselényi. Ako predstaviteľ spolku inicioval v roku 1846 zavedenie povinnej telesnej výchovy na školách aj v okolitých krajinách. Sám učil taliančinu a telesnú výchovu na Vyššej reálnej škole, ktorú neskôr premenovali na Pedagogicko-gymnastický inštitút. Podieľal sa tiež na založení Prešporskej telocvičnej jednoty a Slovenského veslárskeho klubu. Ako humanista významne zlepšil životné podmienky ľuďom v Bratislave rôznymi aktivitami na podporu športu, kultúry a historického dedičstva.

Ferdinand Martinengo vlastne celý život zasvätil rozvoju slobodného kráľovského mesta Bratislavy, kam prišiel ako dvadsaťročný. Začiatočnú nedôveru vedenia mesta voči jeho rôznym iniciatívam čoskoro vystriedalo všeobecné uznanie. Jeho zábery či aktivity pozitívne ovplyvnili život obyvateľov mesta, najmä na poli humanity. Založil napríklad Spolok HUMANITAS na podporu chudobných študentov bez rozdielu náboženského vyznania.

■ KAPITÁN HASIČOV

V roku 1863 inicioval založenie Dobrovoľného hasičského spolku a dvakrát po sebe predkladal uhorskému miestodržiteľstvu v Prešporku návrh jeho stanov, aby pomohol chrániť životy a majetok obyvateľov pred častými požiarimi. Neuspel však, lebo viacerí kompetentní

Ferdinand MARTINENGO

hľadeli na tieto novoty skepticky. Až rakúsko-uhorské ministerstvo vnútra vo Viedni tieto stanovky 15. decembra 1867 schválilo. Trojročné úsilie novátora sa završilo. Ďalšie udalosti mali rýchly spád. Koncom februára 1868 sa v dnešnej bratislavskej Starej radnici konalo ustanovujúce valné zhromaždenie spolku, na ktorom mesto vytvorilo vlastný hasičský zbor a za kapitána si zvolilo Ferdinanda Martinenga. Členskú základňu zboru dobrovoľných hasičov tvorilo stopäťdesiat občanov zo všetkých spoločenských vrstiev bez ohľadu na národnostnú príslušnosť. Prvý požiar hasili v noci 21. júna 1868. Mohutný požiar hospodárskych budov Hostinca K uhorskej kráľovnej úspešne eliminovali, o čom do maďarských novín napísal sám Ferdinand Martinengo.

„Keď ma členovia spolku vyznamenali svojou dôverou a zvolili ma za kapitána hasičov, cítil som sa skutočne poctený. Ale dnes, musím to otvorene povedať, som hrdý. Naše mužstvo prvú skúšku s požiarom dôstojne zvládlo. Pozoroval som ich rýchly nástup na miesto požiaru, poriadok, odvahu a poslušnosť hasičov. Ako kapitán

zboru mám z toho radosť a ďakujem členom za túto horlivosť.“

Kapitán požiarnikov F. Martinengo získal celý rad ocenení. Budapeštianski hasiči ho zvolili za čestného člena, tiež vedenie miest Trnavy, Malaciek, Košíc, Sološnice, ale i Nového Sadu, Klagenfurtu, Rieky... Jeho záchrannárske aktivity ocenil aj sám cisár František Jozef I. viacerými vyznamenaniami. Najvýznamnejšie boli Zlatý zásluhný kríž monarchie a Rytiersky rad, pričom cisár zdôraznil Martinengovu pracovitosť, šľachetnosť, obetavosť, humanitu a zmysel pre fair play.

■ INŠPIRATÍVNY ODKAZ

Veliteľom bratislavského zboru hasičov bol vyše dvadsať rokov až do 11. marca 1894. Funkcie sa vzdal vzhľadom na vek a zdravotný stav. O necelý rok ako sedemdesiatročný zomrel. Bratislava sa s ním rozlúčila naozaj ako s rytierom a so šľachticom. Štyri dni a tri noci prichádzali ľudia do hasičskej zbrojnice, aby sa mu pri katafalku poklonili spolu s čestnou strážou hasičov. Jeho spoločenský zástoj potvrdil aj fakt, že na Ondrejskom cintoríne bola na pohrebe obrovská

masová účasť, mesto zastupoval celý magistrát, medzi nimi boli aj členovia rodiny samotného cisára, aby prejavili poslednú úctu významnej osobnosti Európy.

V duchu ideálov Ferdinanda Martinenga založil 4. marca 1998 Peter Kurhajec, dvanásťnásobný čs. majster športu v modernom päťboji, Spoločnosť Ferdinanda Martinenga na oživenie jeho pamiatky. V regiónoch Slovenska zorganizoval Národné dni, kde sa prezentovali divadelné, výtvarné a hudobné programy. V Letnej čítárni U Červeného raka Martinengova spoločnosť slávnostne udeľovala Výročnú cenu za tvorbu významným osobnostiam. Výročnú cenu získali Stano Dančiak, Lubomír Feldek, Daniel Hevier a ďalší. Inú, pre dejiny významnú akciu spoločnosť organizovala aj v Barbakane, kde raz ročne udeľovali Krištáľové srdce za významné tvorivé zásluhy.

■ ZVONY ZA EURÓPU

Peter Kurhajec sa intenzívne venoval aj iným projektom. Podobne ako Marinengo rád pomáhal ľuďom v núdzi. Daroval napríklad po celom Slovensku niekoľko stoviek antidekubitných matracov nemobilným pacientom. Pomáhal ľuďom až do svojej smrti 30. júna 2017. Martinengovu spoločnosť ako jej agilný predseda však najviac zviditeľnil akciou Európa bez hraníc. Peter Kurhajec oslovil ambasády piatich susedných štátov, aby pomohli vrátiť do Dómu sv. Martina v Bratislave zvony. Hlavný zvon Wederin bol v tom čase v rekonštrukcii, lenže dómu chýbalo päť menších zvonov, ktoré počas prvej svetovej vojny roztavili na kanóny a ten najväčší sa zachránil tým, že ho nevedeli z veže sňať. Peter Kurhajec inicioval, aby každý zo susedných štátov dal odliť jeden zvon, aby to bol symbol spolupatričnosti k novej mierovej Európe. Zvony odliala moravská Zvonoolejárka dielňa M. Tomášikovej-Dytrichovej z Brodku pri Pěrove. Slávnostné vysvätenie zvonov sa uskutočnilo za účasti predstaviteľov všetkých piatich diplomatických zborov...

Pri príležitosti sto päťdesiateho výročia narodenia Ferdinanda Martinenga a pri príležitosti Dňa hasičov osadili pamätnú tabuľu na novej hasičskej zbrojnici Dobrovoľného hasičského zboru na Žilinskej ulici v Starom meste v Bratislave, ktorú premenovali na Ulicu Ferdinanda Martinenga...

MEMORIÁL

Meno českého básnika Jiřího Wolkra nemohlo byť v školských časoch nám skôr narodeným neznáme. Predstavovali nám ho ako proletárskeho, socialistického, komunistického poeta, ako symbol doby. Seriózni literárni historici k nemu priravnávali slovenského básnika Pavla UŠÁKA OLIVU. O ňom vtedy nezáznelo na hodinách slovenskej literatúry ani slovo. Bol predseda katolíckym básnikom, čo sa vtedy nenosilo. Porovnanie s Wolkom však nebolo a nie je náhodné. Okrem poézie ich spájaj životný osud poznačený tuberkulózou a predčasným skonom. Obaja tvorili pod ťarchou zlej predtuchy, ale videli aj sociálne problémy, hoci každý z nich mal vlastnú predstavu o ich podstate a riešení.

Torzo života Paľa Olivu

Rodiskom Pavla Ušáka sú Kátlovce, kde uzel svetlo sveta 14. novembra 1914. Kresťanská výchova v rodine ho priviedla k štúdiu teológie v Trnave, Bratislave a Spišskej Kapitule. Za kňaza ho vysvätili vo februári v roku 1939. Stal sa kaplánom u básnika Ignáca Grebáča Orlova vo Veličnej. Tuberkulóza, ktorá ho sužovala už od detstva, naberala na sile. Liečenie vo vysokotatranských sanatóriách nepomáhalo. Poslednú nádej vkladal do uznávanej liečebne v Kvetnici pri Poprade, kde však prvý marcový deň v roku 1941, teda ako dvadsaťšesťročný, ťažkej chorobe podľahol.

Verše, ktoré dával na papier pod citeľným vplyvom Rudolfa Dilonga, posielal najmä do katolíckych novin a časopisov. Podpisoval sa pod ne rôznymi pseudonymami, z nich sa stal najznámejším Paľo Oliva, resp. Paľo Ušák Oliva. Svoju tvorbu zhrnul v zbierke Oblaky, ktorá vyšla v roku 1939. Vzhľadom na chorobu a v predtuche skorého odchodu z tohto sveta znie z jeho básní smútok, len občas v nich prebleskne nádej spojená s vierou v Boha. Sám na sebe poznal utrpenie, videl ho aj vo svojom okolí a súcitil so všetkými, ktorým osud nedoprial rozvíť život naplno. „Prosím vás, odpusťte mi, že moje básne majú taký temný, smutný ráz,“ vyznal sa už ako päťdesiatročný na stránkach študentského Rozvoja. „Rád by som písal veselé, ale cítim, že také nie sú ani len ozveň srdca a znejú mi jaksi prázdno. Bieda a zloba ma naučili milovať búrlivosť, temnotu, čiernu noc. Mám rád Kraskovu Nox et solitudo, Žarnovovu Stráž pri Morave a iné. Odpusťte mi teda moju chmúrnosť, kvílenie, jakúsi tajnú baladickosť, čo ma chce, tuším, i naďalej sprevádzať.“ V Kvetnici – zdá sa – bol už zmierený s osudom. „Žijem. Spomínam. Trpím. Chcel by som byť svätý. Hyniem pomaly. A chcelo by sa mi žiť, hrozne žiť. So všetkými sa načim vyrovnáť. Všetko prežívam, i vlastnú smrť, všetko milovať, všetko mať a všetko strácať,“ vyznal sa v októbri 1940. O necelý polrok neskôr už písal svoj testament: „Dušu Bohu, telo do zeme a dlžoby Cirkvi svätej. Mój majetok je práve taký ako moje dlžoby – to sa glajchá.“

Rok po predčasnom úmrtí zostavili jeho priatelia Janko Silan a Mikuláš Šprinc výber Olivových básní pod príznačným názvom Tak umieral básnik Paľo Oliva. V roku 1991 sa vrátil k jeho odkazu Štefan Moravčík výberom Bozk pozná smútok úst a v roku 2004 vyšli dva zväzky – súhrn jeho literárneho úsilia pod názvami Torzo literárneho diela a Tak umieral a žije Paľo Oliva.

(cky)

OZNÁMENIE

o konaní riadneho valného zhromaždenia Predstavenstvo akciovnej spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, zapísanej v obchodnom registri Okresného súdu Žilina v odd. Sa, vl. č. 181/L, na základe uznesenia predstavenstva a v súlade s čl. VIII., ods. 6 stanov zvoláva RIADNE VALNÉ ZHROMAŽDENIE spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, ktoré sa uskutoční dňa 23. júna 2021 o 13.30 hod. v závodnej jedálni v sídle spoločnosti.

PROGRAM:

- Otvorenie
- Voľba orgánov riadneho valného zhromaždenia
- Výročná správa predstavenstva o výsledkoch podnikateľskej činnosti spoločnosti za rok 2020
- Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2020, návrh na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2020
- Stanovisko dozornej rady k riadnej individuálnej účtovnej závierke za rok 2020, k návrhu na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2020 a správa o činnosti dozornej rady v roku 2020
- Schválenie výročnej správy a riadnej individuálnej účtovnej závierky za rok 2020
- Schválenie návrhu na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2020
- Zmena stanov týkajúca sa rozšírenia a zúženia predmetu podnikania spoločnosti
- Voľba člena dozornej rady spoločnosti
- Schválenie nadobudnutia vlastných akcií spoločnosti
- Informácia o podnikateľskom zámere na rok 2021
- Schválenie audítora na overenie účtovnej závierky za rok 2021
- Záver

Riadna individuálna účtovná závierka za rok 2020, navrhovaná zmena stanov spoločnosti a meno osoby, ktorá sa navrhuje za člena dozornej rady, sú akcionárom k dispozícii na nahliadnutie v sídle spoločnosti (Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa) na sekretariáte generálneho riaditeľa č. dverí 201 v termíne od 23. mája 2021.

Prezentácia akcionárov sa začne 30 minút pred začiatkom riadneho valného zhromaždenia a skončí o 13.30 hod. Akcionár je pri prezentácii povinný predložiť doklad o totožnosti. Pri zastupovaní je potrebné predložiť úradne overené splnomocnenie.

Rozhodujúcim dňom na uplatnenie práva účasti na riadnom valnom zhromaždení je 23. jún 2021.

V Martine dňa 21. apríla 2021

Mgr. Marek Hanuska, v. r.,
predseda predstavenstva

Mgr. Maroš Smolec, v. r.,
podpredseda predstavenstva

www.neografia.sk
NEOGRAFIA a. s.,
Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa

Spevácky zbor slovenských učiteľov oslávil v tomto roku krásnu storočnicu

Etablované spevácke teleso doma i v zahraničí

Milan PAZÚRIK – Foto: Karel KAŠÁK, archív SZSU

Spevácky zbor slovenských učiteľov je jedno z najstarších speváckych telies na Slovensku. Patrí do kategórie mužských zborových telies, ktorého členmi sú speváci z celého Slovenska. Zbor vznikol 3. marca v roku 1921 v Trenčíne a je spojený s menom významného hudobného dejateľa svojej doby – profesorom Milošom Ruppeldtom, ktorý sa stal jeho prvým dirigentom. Sídлом zboru je od roka 1933 Domov Speváckeho zboru slovenských učiteľov v Trenčianskych Tepliciach, na ktorom má svoje zásluhy Ján Geryk. Spevácky zbor slovenských učiteľov je tak vo svojej minulosti, ako aj v súčasnosti etablovaným mužským zborovým telesom doma i v zahraničí.

Myšlienka založenia tohto zborového telesa vznikla už v roku 1920 na popud skupinky učiteľov z trenčianskej župy, ktorí sa v tom čase zúčastnili na koncerte v Prahe, kde vystúpilo Pěvecké sdružení moravských učitelů, ktorým sa inšpirovali. Postupne sa zbor vypracoval a rozšíril na celoslovenský mužský učiteľský a reprezentačný spevácky zbor, ktorého repertoár spočíval tvorili najmä národné a buditeľské piesne slovenských autorov.

■ VÝZNAMNÍ DIRIGENTI

Počas storočnej histórie zboru sa v jeho vedení vystriedalo niekoľko významných slovenských dirigentských osobností. Zakladajúcim dirigentom bol Miloš Ruppeldt, neskôr dirigentmi boli Ján Strelec, Ján Valach, Juraj Haluzický, Peter Hradil a od roka 2002 zbor vedie Štefan Sedlický. Prvé oficiálne vystúpenie sa uskutočnilo počas účasti na slávnosti odhalenia sochy Jána Hollého v Maduniciach v októbri v roku 1923. Záujem o zbor sa zvyšoval a rástla aj jeho popularita. Už do roka 1933 uskutočnil stošestdesiat sedem vystúpení

a koncertov. V tom čase absolvoval niekoľko vystúpení aj v Čechách, v Poľsku a Juhoslávii. Počas druhej svetovej vojny však činnosť zboru oslaba, zbor uskutočnil iba štyri desiatky menších koncertov a po smrti dirigenta Miloša Ruppeldta v roku 1943 sa koncertná činnosť znížila na minimum.

Po druhej svetovej vojne zbor svoju činnosť obnovil. Už v roku 1949 získal vysoké štátne ocenenie a zúčastnil sa na početných vystúpeniach v Československu a v ďalších krajinách východného bloku. Aj vďaka interpretácii diel slovenských hudobných skladateľov, ktorí komponovali skladby priamo pre zbor, získal mnohé pocty. Pre zbor komponovali Mikuláš Moyzes, Mikuláš Schneider-Trnavský, Ján Valaštan Dolinský, Viliam Figuš-Bystrý, Ján Cikker aj Eugen Suchoň

V nasledujúcich rokoch zbor vystúpil na rôznych festivaloch, koncertoch a súťažiach v Prahe, v maďarskom Debrecíne či vo Francúzsku v Paríži a v Lyone, neskôr dvakrát v Llangollene, kde získal dve ceny. Aj v tomto období preň komponovali zborové skladby známi

Spevácky zbor slovenských učiteľov oslávil storočnicu.

hudobní skladatelia, ako povedzme Zdenko Mikula, Milan Novák, Ivan Hrušovský, Ladislav Burlas, Igor Bázlik a ďalší.

■ VÝKONY A POCTY

Činnosť zboru pokračovala aj po roku 1989. V júli 1991 opäť na súťaži v Llangollene získal

druhé miesto, strieborné umiestnenie získal aj o rok neskôr na súťaži v Aténach a prvé miesto vo svojej kategórii na Smetanovej súťaži speváckych zborov v Českom Litomyšli. V roku 1995 sa uskutočnilo prvé turné zboru v zámorí, v Kanade a USA a neskôr v roku 2001 aj v Japonsku.

Činnosť zboru pokračuje na slovenskej i zahraničnej zborovej scéne v novom miléniu až do dnešných dní pod dirigentským vedením Štefana Sedlického. Medzi najvýznamnejšie úspechy zboru patria: zlatá medaila z roka 2014, ktorú si zbor vyspieval v kategórii mužské zbory na 8. svetových hrách zborového spevu (World Choir Games) v lotyšskej Rige, a v roku 2019, keď zbor získal dve zlaté umiestnenia v kategórii folklórna a sakrálna skladba, cena za najlepší dirigentský výkon a cena Grand Prix na trinástom ročníku medzinárodnej zborovej súťaže Slovakia Cantat 2019 v Bratislave.

■ JUBILEJNÝ ROK

V ostatných rokoch sa zbor zviditeľňuje aj na profesionálnych pódiumoch na koncertoch v spolupráci s orchestrami, ako napríklad so Symfonickým orchestrom Slovenského rozhlasu a Štátnym komorným orchestrom Žilina. Od roka 2016 je zbor umeleckým gestorom Medzinárodneho festivalu zborového spevu v Leviciach.

Rok 2021 je jubilejným rokom zboru – sto rokov od jeho založenia. Pri tejto príležitosti si výročie založenia Speváckeho zboru slovenských učiteľov uctili aj významné slovenské inštitúcie. Národná banka Slovenska, ktorá pri tejto príležitosti vydala tohto roka desaťeurovú striebornú zberateľskú mincu, a Slovenská pošta pri príležitosti jubilea zboru vydala poštovú známku, pamätný list k poštovej známke a obálku prvého dňa s pečiatkou FDC.

Daniela PŘÍHODOVÁ prichádza s reedíciou titulu Rozvádajte sa, je to krásne!

Deväť sond do mužských duší a životov

KNIH TÝŽDŇA

Prozaička Daniela PŘÍHODOVÁ, rodáčka z kysuckej obce Nesluša, oslávila nedávno veľmi okružle a úctyhodné životné jubileum, ktoré by azda nemalo len tak zaniknúť v mediálnom vírvaru. Veď na našej literárnej scéne je prítomná už vyše štyri desiatky rokov a svojím dielom nám pomáha, ako napísala J. Šimulčíková, preniknúť do spleti ľudských vzťahov a zachytiť vážnosť, no častejšie aj grotesknosť všedných i bizarných situácií, ľudské slabosti aj neduhy doby. Je tiež spoluzakladateľkou Klubu slovenských prozaičiek Femina, ktorý viedla od jeho vzniku (v roku 1993) až do roka 2000.

Knižne debutovala už v roku 1977 prózou Hra s ozvenou. Nasledovali prózy Obžalovaná (1987), Horúci víkend (1989), Vianoce s Maximom (1991), Rozvádajte sa, je to krásne! (1994). V ďalších dvoch desaťročiach vytvorila svoje ťažiskové diela – romány Nechajte ma žiť! (1998), Zákon v nás (2003), Svet, ktorý nepozná (2007), Odliv na ostrove osíh hniezd (2010), Rajska záhrada (2012), Schizofrénia (2013), Mestečko (2016), Po noci deň (2017). Napísala množstvo rozhlasových dramatisovaných poviedok, rozhlasovú hru Ako budeme bez Maxima a televíznu inscenáciu Mário, zapískaj! Jej poviedky sa objavili vo viacerých antológiách. Romány Nechajte ma žiť! a Zákon v nás vyšli spoločne v novom vydaní roku 2019. Sú kritickou kronikou našej súčasnosti, jej morálnych i ľudských zlyhaní.

Vydavateľstvo Matica slovenskej, ktoré vydalo už niekoľko Príhodovej próz, prináša slovenským čitateľom v autorkinom jubilejnom roku reedíciu úspešnej zbierky poviedok pod provokujúcim názvom Rozvádajte sa, je to krásne! Zbierka servíruje čitateľovi deväť kratších próz – príbehov mužov, ktorí trpia akoby schizofréniou, citovou rozpoltenosťou medzi dvoma ženami, domovmi a prostrediami a nevedia z nej vybránuť. Autorka, skúsená prozaička, si trúffa pokúsiť sa o psychologickú sondu do mužskej duše a príbehy plné partnerských trojuholníkov, nevery, rozhodov, rozsobášov, útekov, únikov podáva vyrozprávané v prvej osobe z hľadiska mužského hrdinu. Je príkladom toho, že aj o vážnych témach sa dá písať ľahko, s prichutou humoru či ironického nadhľadu.

MEMORIÁL

S Radošinským naivným divadlom je navždy späté meno Kataríny KOLNÍKOVEJ. Ako rodáčka z Radošiny (narodila sa pred sto rokmi 20. apríla 1921) mala v krvi nárečie, ktoré zaznievalo a zaznieva z hier Stanislava Štepku.

Na scéne sa objavila už ako jedenásťročná a jej pravidelné účinkovanie sa začalo v roku 1950, keď hrala v Tajovského Statkoch-zmátkoch. Najmä v šesťdesiatych rokoch nechýbala vari v ani jednej

Storočnica Kataríny KOLNÍKOVEJ

hre, ktorú nacvičili radošinskí ochotníci. Neunikla pozornosti Stana Štepku, ktorý jej dal priestor už vo svojej prvej hre Človečina v roku 1971. Bol to rázny krok na slovenskú divadelnú scénu. Diváci si bez Kolníkovéj Radošincov vari ani nevedeli predstaviť. A rovnako bol na tom aj autor hier Stano Šteпка, ktorý dokázal ušiť Kataríne Kolníkovéj mnohé úlohy doslova na mieru. Najznámejším príkladom je Ženské oddelenie, keď ju v roku 1980 zrazilo auto a tri mesiace strávila na traumatológii. Vystupovala na scéne, ale i v rozhlasových a televíznych úpravách Štepkových komédií.

Aj keď ju diváci milovali a odmieňali smiechom a potleskom, paradoxne vraj doma v Radošine nemala veľa priateľov. Skôr naopak. Na povrch vyšli aj neobľúbené rodinné vzťahy. Azda je to odraz doby, v ktorej žijeme, kde sa tradičná rodina rozbieha. Vytráca sa z nej cit, obojstranná láska a na piedestál sa dostáva sláva, peniaze. Zaslúžených ocenení sa dočkala až na konci života. Za rok 2001 prevzala sošku OTO – Osobnosť televíznej obrazovky, uviedli ju do Siene slávy slovenského divadla, v roku 2005 si prevzala cenu Slovenskej filmovej kritiky Igric za herecký výkon v novom vydaní hry Človečina a Kvet Tácie na divadelnom festivale, ktorý nesie meno prvej slovenskej herečky Aničky Jurkovičovej.

Katarína Kolníková odišla do hereckého neba ako osemdesiatpäťročná 29. mája 2006.

Jozef SLIACKY

FEJTÓN

Martina Navrátilová, bývalá tenisová hviezda pôvodom z Česko-Slovenska, v roku 1981 emigrovala do USA. Teraz tam žije s niekdajšou miss Sovietskeho zväzu Júliou a jej dvoma dcérami. Celý život sa angažovala v hnutí LGBTQ. Nový prezident USA Joe Biden už prvý deň v úrade podpísal množstvo zákonov a nariadení. Jeden z nich je o Prevencii a boji proti diskriminácii na základe rodovej identity alebo sexuálnej orientácie. Nevedno, nakoľko si pán prezident uvedomoval, čo podpisuje. Podľa Roberta Bridga z Nadácie strategickej kultúry ide o kontroverzný legislatívny akt, ktorý nikdy nebol predmetom serióznej diskusie na

vládnej úrovni. Martina Navrátilová a jej suita sa až teraz spamätali a začali si uvedomovať, čo úspech ich hnutia spôsobil. Zlegalizoval okrem iného súťaženie mužov, ktorí sa cítia

mužov na ženy a naopak spôsobili nielen legislatívny chaos. To, že niekto sa cíti ženou v mužskom tele, neni biologické fakty. Na Slovensku sú muži v priemere o dvanásť centimet-

zhodnú so ženami a oficiálny štatút ženy. Najnovšie už kastrácia nie je potrebná, sleduje sa len hladina testosterónu. Britský Journal of Sports Medicine však konštatoval, že aj po

USA, aby k ochrane dievčenského a ženského športu sa pristupovalo na vedeckej a etickej báze. Navrátilová prehlásila, že sice podporuje práva transgenderových žien, ale na druhej strane fyzické výhody ženských pretekárov, ktoré prežili pubertu ako muži, sú „dosť zrejme“. Nesúhlasí s tým, aby mohli ženy a muži, ktorí sa cítia či prehlásia za ženy, navzájom súťažiť voľne bez obmedzení. Aj keď sa toto stanovisko zdá logické, americké LGBTQ spolky, ako napríklad Lambda Legal, ho už napadli s tým, že obmedzuje „férovosť a šance“ ich členov v športe. Zdá sa, že konečné riešenie týchto sporov o budúcnosť ženského športu budú samostatné súťaže a olympiády pre mužov, samostatné pre ženy, samostatné pre transgenderové ženy.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Športové tajničky

ako ženy, v ženských disciplínach. Smutný skutočný príklad zo života – v zápase bojových umení v USA nastúpili proti sebe transgenderová Fallon Foxová proti slečne Tamikke Brentsovej. Fallon, ktorá prežila pubertu ako muž, v krátkom boji spôsobila slečne Tamikke otras mozgu a fraktúru lebečnej kosti. Vedľajší efekt „rovnosti a inkluzivnosti pohlaví“. Ignorovanie lekárskeho pohľadu na „prerábanie“

rov vyšší ako ženy, ich hmotnosť je o približne trinásť kilogramov vyššia. Muži majú dlhšie končatiny, o štyridsať percent viac svalovej hmoty na úkor tuku, inú štruktúru svalstva ako ženy. Je to výsledok hormónu testosterónu, ktorý ovplyvňuje vývin jedinca počas puberty. Medzinárodný olympijský výbor pôvodne u transgenderových žien požadoval kastráciu dva roky pred súťažou, hladinu hormónov

piatich rokoch po zmene pohlavia zostáva svalová hmotu omnoho silnejšia ako u porovnateľných žien. Na nájdenie riešenia Martina Navrátilová, olympijská víťazka v plávaní Donna de Varona, inak dlhoročná bojovníčka za genderovú rovnosť v športe, a množstvo ďalších olympijských športovcov oznámili vytvorenie Pracovnej skupiny pre pravidlá ženského športu. Navrhujú prezidentovi a kongresu

Pandemická situácia vplývala aj na počty matičných ocenení

Obetavých vlastencov je stále dosť

Text a foto: Ondrej BARANEČ

Rok 2020 bol v mnohých ohľadoch neľahkým obdobím. Do života väčšiny ľudí priniesol obavu z neznámeho vírusu, hospodárstvo sa spomalilo, spoločenský život takmer ustal, upriamil sa na používanie internetu. Podujatí a možností stretnúť sa nebolo mnoho. Pandemická situácia sa podpísala aj na počte udelených matičných ocenení.

Matica slovenská vo všetkých oblastiach a kategóriách udelila stosedemnásť počt a ocenení, čo bola približne polovica oproti minulému roku. Aj najvyššie medailové ceny približne zodpovedali polovici udelených cien v roku 2019.

Príležitosti na ich udelenie boli rôzne. Popri tých štandardných spojených s odchodom na zaslúžený odpočinok alebo z funkcie, významným životným jubileom, za aktívnu prácu v miestnych odboroch, to boli najmä slávnostné príležitosti storočnic založenia miestnych odborov MS, sedemdesiateho piateho výročia ukončenia druhej svetovej vojny a Dňa Matice slovenskej. Stále je dosť obetavých vlastencov a dlhoročných matičných aktivistov, čo si ocenenie zaslúžia. Stále mnoho matičiarov nezištne pracuje pre svoju vlasť a nevie sa o nich, pretože sebaaprezentácia nie je ten cieľ, ktorému venujú schop-

nosti a voľný čas. V Matici slovenskej o nich vieme a chceme im takýmto spôsobom vyjadriť uznanie ocenením.

Na začiatku roka sa v MO MS v Hriňovej konalo valné zhromaždenie, na ktorom viaceré dlhoročné matičiarke dostali pamätne listy predsedu MS za aktívnu prácu a pomoc pri organizovaní mnohých kultúrnych podujatí. V januári 2020 ešte MO MS v Kremnici a Dolnom Kubíne oslavovali storočnice založenia, za čo im bola udelená samostatná mimoriadna cena MS s portrétmi významných Slovákov a matičiarov – Oswalda, Dulu, Hviezdoslava a Šrobára. Túto cenu si prevzali aj Karol Illeš z Vranova nad Topľou a Milan Stanislav Ďurica pri životnom jubileu deväťdesiatich piatich rokov. Veľmi významným bolo vlni aj odovzdávanie zlatých cien MS in memoriam za rozvoj národnej kultúry a zásluhy v boji proti nacizmu pri príležitosti sedemdesiateho pia-

teho výročia ukončenia druhej svetovej vojny v Martine. Strieborné ceny MS udelili MO MS v Lehote pri príležitosti desiateho výročia oživotvorenia, pri príležitosti stého výročia založenia MO MS v Žarnovici a strieborná cena bola udelená aj Vendelínovi Ťažandlákovi pri príležitosti životného jubilea osemdesiatich piatich rokov. Bronzové ceny putovali do miestnych odborov v Hencovciach, Nižnom Hrabovci a Hermanovciach nad Topľou, ktoré patria medzi najaktívnejšie odbory v okrese. Križom predsedu MS boli ocenené osobnosti, ktoré sa zaslúžili o obnovu slovenského vojenského pamätníka a cintorína v Lipovci a starostovia v Kremnici a vo Zvolenskej Slatine, ktorí sa značnou mierou zasadzujú o šírenie matičných myšlienok v obciach a veľkou mierou podporujú fungovanie Matice slovenskej. Pamätne listy putovali takmer do každého kraja Slovenska za nezištnú prácu a zachovávanie tradícií a odkazu našich predkov.

Najviac matičiarov v minulom roku ocenili v Banskobystrickom a Nitrianskom kraji. Veľký počet medailí odovzdali aj matičiarom v Žilinskom kraji. Hneď po týchto troch regiónoch nasledujú Košický a Prešovský kraj. V Bratislavskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji udelili len po tri medaily. Nebolo to menšou aktivitou, ale preto, že mnohých matičiarov a miestne odbory v týchto krajoch ocenili pri jubileách rok predtým.

Dozorcovia riešili valné zhromaždenie Matice

Ustanovili by mala schváliť nový program

Štefan MARTINKOVIČ

Riadne zasadnutie Dozorného výboru MS sa uskutočnilo 30. 4. 2021. Dozorný výbor MS sa sústreďoval predovšetkým na doriešenie došlých sťažností a podnetov, na otázky prípravy Valného zhromaždenia MS a na súčasnú ekonomickú situáciu v organizácii.

Dôležitým bodom rokovania bola otázka prípravy a pripravenosti uskutočnenia valných zhromaždení na úrovni miestnych a im na roveň postavených odborov a samotného vrcholného snemovania MS – Valného zhromaždenia MS. Pri prerokovávaní tohto bodu vzišlo v diskusii

niekoľko podstatných pripomienok, napríklad aby sa valné zhromaždenie konalo v zmysle tradícií minimálne dva dni s cieľom dôsledne prerokovať správy o činnosti za uplynulé funkčné obdobie vrátane vypočutia hlasov delegátov, ktorí sa o. i. pre tento cieľ na valnom zhromaždení zúčastnia, a niekoľko ďalších pripomienok.

Rovnako Dozorný výbor MS odporučil predložiť, prerokovať a valným zhromaždením schváliť konkrétny program Matice slovenskej na roky 2022 – 2026 s výhľadom do konca roka 2030. Ďalej sa zaoberal otázkami

kontroly vo vnútorných podmienkach Matice slovenskej, plnením a realizáciou opatrení prijatých Dozorným výborom MS a v nasledujúcom rade po príhovore správku MS Maroša Smolca sa vyjadroval k súčasnej ekonomickej situácii inštitúcie.

V závere rokovania z prijatých uznesení o. i. vyplynulo, že predseda Dozorného výboru MS Štefan Martinkovič bude bez zbytočného odkladu informovať jednotlivcov i zástupcov orgánov a organizácií Matice slovenskej o výsledkoch rokovania Dozorného výboru Matice slovenskej.

Jozef Cincík, ideový tvorca Slovenskej národnej knižnice

Zložité zápasy o modernú národnú knižnicu

Peter CABADAJ – Foto: Matica slovenská

Koncom apríla, respektíve začiatkom mája 2021, uplynulo osemdesiat rokov od konštituovania Slovenskej bibliografickej spoločnosti a Slovenskej národnej knižnice (SNK). Obe vznikli v Martine – v lone Matice slovenskej (MS). Keďže dnešná SNK sa k svojej predchodkyňi neháši a na uvedené jubileá nereagovala, a zrejme ani reagovať nebude, priblížime vám v skratke pozadie snáh o založenie národnej bibliotéky v metropole Turca.

Koniec tridsiatych a prvá polovica štyridsiatych rokov 20. storočia boli obdobím, keď najstaršia slovenská inštitúcia venovala maximálne úsilie všestrannému kultúrnemu a vzdelanostnému rozvoju. Vďaka rozhladenosti, porozumeniu a ústretovosti matičného vedenia – osobitne Jozefa Cigera Hronského a Jozefa Cincíka – v tom čase žili a tvorili v Martine poprední spisovatelia, maliari, grafici, knižní dizajnéri, fotografi, scénografi, tlačiarenský odborníci... Nebola teda náhoda, že sa tu vyprofilovala línia esteticky pôsobivej martinskej knihy, dosahujúca európske parametre. Integrovanou súčasťou tohto kultúrneho vrenia bolo už od roka 1936 presadzovanie myšlienky vzniku Slovenskej národnej knižnice. Bola to ukážka toho, čo pre kultúrne a duchovné povznesenie spoločnosti boli ochotní a schopní urobiť oduševnení slovenskí vzdelanci v čase zložitých a nezhľadných érach. Pred osemdesiatimi rokmi rozvinuli ideu SNK v modernej forme.

■ PREMYSLNÝ ZÁMER

Pri príležitosti 20. výročia vzniku Československej republiky sa reálne uvažovalo o začiatku výstavby budovy SNK. Desiateho júla 1938 bol slávnostne položený základný kameň „paláca slovenskej vedy, literatúry, umenia a národnej kultúry“. Za touto

Návrhy Jozefa CINCÍKA na budovu a areál Slovenskej národnej knižnice

iniciatívu vidíme matičiarov, ako boli J. Škultéty, F. Hrušovský, J. C. Hronský, A. A. Baník, J. Cincík, F. Štefunko, J. Marták, a iných. Vypísanie celonárodnej zbierky na postavenie honosného stánku a jej neslávny koniec predstavuje námet na osobitný článok. Návrhy Jozefa Cincíka na architektonické riešenie budovy a celkového areálu SNK však vydávajú jednoznačné svedectvo o serióznych zámeroch vtedajšej matičnej garnitúry zriadiť modernú národnú bibliotéku.

■ ACH, TIE PENIAZE...

Cincíka zaujala myšlienka decentralizácie hospodárskeho a kultúrneho života, pričom v tomto ukazovateli dokonca na podporu svojich snáh analyzoval aj demografické údaje... Tvrdil, že hoci Slováci nedisponujú kráľovskými korunami, majú poklady ducha. Bibliotéku načrtnol spojenú s archívom, „bibliografickou ustanovizňou a vybavenú špeciálnymi sieňami, požičovňami, laboratóriami atď. Všetko tak ako vyžaduje nerušené, uľahčené štúdium novodobé a obrana proti

Jozef CINCÍK vo svojej matičnej pracovni na Mudroňovej ulici v Martine

nástrahám života, prírodným i časovým“. Jozef Cincík nemohol uniknúť kardinálnej otázke – nedostatku finančných zdrojov. Negatívne skúsenosti so zbierkou mu logicky bránili optimisticky vnímať štedrosť a ochotu Slovákov, ako i štátnych úradov adekvátne finančne prispieť na stavbu objektu národnej knižnice. Za seba i svojich kolegov však sľubuje, že v záujme a v prospech idey SNK budú vytrvalo pracovať aj v budúcnosti.

■ VZNIK

Slovenská národná knižnica s definitívnou platnosťou vznikla 1. mája 1941 – v roku osemdesiateho jubilea Memoranda národa slovenského. Deň predtým bola založená Slovenská bibliografická spoločnosť. Delegáti ustanovujúceho valného zhromaždenia spolky SNK, konaného v budove Advokátskej komory v Martine, schválili jej stanovky, zvolili riadiace a kontrolné orgány, vytyčili najbližšie i dlhodobé ciele a zábery.

Aj na príklade osobnostného tvorivého vkladu a entuziazmu Jozefa Cincíka možno hodnoterne ilustrovať, že zložitý zápas o konštituovanie modernej národnej knižnice predstavuje vzácne svedectvo o konkrétnom matičnom, martinskom a celonárodnom časopriestore so všetkými jeho kladmi, ale i s negatívami, protirečnými a paradoxmi.

MATIČNÉ DEPEŠE

TVÁR EURÓPY

Slovenský inštitút v Paríži a štrnásť ďalších kultúrnych misií participuje na projekte Visages d'Europe, ktorý v rámci Dňa Európy organizuje sieť kultúrnych inštitútov EUNIC spolu s festivalom fotografie Circulations od 30. apríla do 19. mája na námestí pred Parížskou radnicou. Slovensko medzi deväťdesiatimi umelcami z päťnástich krajín na ňom reprezentuje košická fotografka Tatiana Takáčová veľkoformátovými fotografiami z cyklu Eternity one celebrity.

HUDBA CEZ KONTINENTY

Hudba spája kontinenty je názov koncertu, ktorý 13. mája on line ponúkol Štátny komorný orchester Žilina pod taktovkou indického dirigenta Debashisha Chaudhurisa s ambíciou prepojiť v jednom programe vzdialené kultúry rôznych kontinentov.

TICHO V GALÉRII

Zaiste si poviete, že ticha v galériách a vo výstavných sálach bolo v uplynulých mesiacoch viac než dosť. Ale takýto názov si pre ťažiskový program tohtoročnej Noci múzeí a galérií zvolili v Tatranskej galérii v Poprade, počas ktorej 15. mája upriamia milovníkov výtvarného kumštu a návštevníkov tohto progresívneho stánku umenia nielen na stále expozície ako svetlZMOV, Odkryté hodnoty, ale ponúknu aj výstavu detskej tvorivosti Anjel Vianoc, tvorivé dielne a projekciu filmu S láskou, Vincent o maliarovi so svetovým renomé Vincentovi van Goghovi.

OSTROV UMENIA

Oravská galéria v Dolnom Kubíne je oázou múz, ale aj ostrovom umenia. Aspoň jej expozíciu na Slanickom ostrove tak môžeme celkom bezpečne nazývať, keďže si ju návštevníci môžu pozrieť len po plavbe loďou a vyhladkovej plavbe po Oravskej priehrade. Tohtoročná už štyridsiata ôsma návštevnícka sezóna sa začala 5. mája a potrvá do 30. septembra. Popri unikátnej zbierke ľudového rezbárskeho a kamenárskeho umenia aj v tomto roku tu pripraví II. ročník Slanického ostrova divadla.

KORKOŠOVA SÚŤAŽ

Slovenský inštitút vo Varšave a Spolok Slovákov v Poľsku spoločne s redakciou krajanského mesačníka Život každý rok organizujú výtvarnú súťaž Ludwika Korkeša pre žiakov základných škôl na Spiši a Orave. Téma aktuálneho ročníka bola Chránené zvieratá a rastliny vo Vysokých Tatrách na Slovensku. Do tohtoročnej súťaže prišlo 195 prác od žiakov z Jablonky, Jablonky-Borov, Chyžného, Pekelníka, Veľkej Lipnice, Podsklia, Hornej Zubrice,

Vyšných Lápš, Novej Belej, Jurgova, Čiernej Hory a Krem-pách. Z odmenených prác zostavia organizátori putovnú výstavu, ktorú doplnia katalógom a postupne predstavia nielen v SI vo Varšave, ale aj v Centre slovenskej kultúry v Novej Belej a v klubovniach SSP vo Vyšných Lápšoch, Kacvine aj v Podvlku. Tému ďalšieho ročníka súťaže vyhlási už v septembri.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Nedávno nemenované noviny uverejnili kritický, veľmi negatívny názor na Andreja Hlinku. Pre slovenského vlastenca a národovca nebol tento názor prijateľný, keďže výnimočný muž Andrej Hlinka je považovaný za otca národa. Maticu slovenskú požiadali, aby sa vyjadrila a odsúdila predmetný článok.

Matica slovenská a Andrej Hlinka

Z dôvodu, že „MS rešpektuje slobodu názoru a tlače (aj keď s ním súhlasiť nemusí) a nebude komentovať články zverejnené v inom časopise, ktoré priamo nenapádajú MS“, odpovedal na požiadavku(y) riaditeľ Sekretariátu predsedu a správcu MS Mgr. Peter Schvantner, prečo naň nebude verejne reagovať. Ďalším dôvodom by bola možná popularizácia článku a autora, čo istotne nie je záujmom najmä národných a kresťanských síl.

Matica slovenská aktivitami ústredia, všetkých pracovísk, miestnych a ostatných odborov, ako aj Mladej Matice po celom Slovensku jasne poukazuje na svoj pozitívny postoj k osobe a odkazu Andreja Hlinku. „Taktiež to robí na stránkach Slovenských národných novin, Hlasu Matice, Slovenských pohľadov, v ďalšej vydavateľskej činnosti, na vlastnej internetovej stránke, sociálnych sieťach a pri podujatiach,“ píše sa v liste. Matica slovenská v roku 2020 odhalila Andrejovi Hlinkovi historickú prvú bustu v Košiciach. Busta A. Hlinku je osadená takisto v panteóne národovcov pred druhou budovou MS v Martine. Rovnako Miestny odbor MS Bratislava-Ružinov stál pri zrode pamätníka Andreja Hlinku v tejto mestskej časti. No a v neposlednom rade: MS bola prvá, ktorá upozornila a odsúdila poškodenie – pokreslenie tohto pamätníka minulý rok v lete.

Matica slovenská bude istotne aj do budúcnosti poukazovať, vyzdvihovať a pripomínať významné národné osobnosti, medzi ktoré Andrej Hlinka rozhodne patrí, a to najmä pre pripomínanie ich činov a skutkov mladšej, strednej, staršej generácii, t. j. pre celú slovenskú verejnosť.

Viliam KOMORA

Skladateľ Béla BARTÓK len v Dražovciach zapísal tristo piesní
Slávny komponista mal po matke martinské korene

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre – Foto: archív autorky

Svetovo uznávaný hudobný skladateľ Béla BARTÓK patril medzi najoriginálnejších a najprínosnejších predstaviteľov hudby 20. storočia. Koncom marca uplynulo stoštyridsať rokov od jeho narodenia. Ako etnomuzikológ a zberateľ ľudových piesní cestoval po rôznych krajinách. Neobišiel ani Slovensko, kde v rokoch 1906 až 1918 zozbieral vyše tritisícdeväťsto slovenských ľudových piesní.

Folklorná skupina Dražovce má v repertoári diela komponistu Bélu Bartóka.

Na dobovej fotografii B. Bartók pri nahrávaní originálnych slovenských ľudových piesní.

Dvadsaťšesťročný komponista sa na dlhšie zastavil aj v Dražovciach pri Nitre, kde zapísal vyše tristo ľudových piesní. Z jeho pobytu archivujú korešpondenciu s budúcou manželkou, z ktorej sa dozvedáme, že B. Bartók býval v dome richtára. List snúbenici a zachovaná fotografia z nahrávania umožňujú presne určiť rok jeho výskumu a pobytu v tejto obci. K spresneniu udalosti však výrazne prispela Dražovčanka pani Vinca Godárová, ktorá v osemdesiatych rokoch 20. storočia na fotografii spoznala samú seba a zároveň vedela presne identifikovať všetkých ostatných obyvateľov. Vyvrátila tak dlho pretrvávajúci názor, že fotografia pochádza zo Sedmohradska. Na budúci rok to už bude stode-

sať rokov, čo prišiel skladateľ do vtedy ešte samostatnej obce Dražovce. Popularizácii tejto významnej historickej udalosti, ale najmä interpretácii Bartókom zapísaných

ČRŤA

piesní sa venuje občianske združenie a zároveň folklorná skupina Tradícia, ktorá pôsobí pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Dražovciach. V roku 2018 sa zaslúžila aj o osadenie pamätnej tabule na priechelí kultúrneho domu ako spomienky na Bartókovo pracovný pobyt. FS Tradícia do svojho repertoáru každý rok zaradiť aj vzácne dražovské piesne zapísané práve týmto hudobným skladateľom. Podľa vedúcej skupiny Miroslavy Zaujcovovej „mnohé z pôvodných

piesní už Dražovčania nepoznali alebo ich texty mali celkom inú melódiu, ako ich pôvodne zaznamenal Béla Bartók“. Oživeniu tejto vzácnej hudobnej pamiatky isto dopomohol aj fakt kultúrnej vyspelosti a vysokej vzdelanosti miestnych obyvateľov, ktorí boli schopní dodať skladateľovi napísané celé texty piesní. Svoje zohrávala aj jazyková bezbarierovosť, keďže Bartók vďaka martinským koreňom svojej matky rozprával aj po slovensky.

Pri príležitosti Bartókovej výročia výskumu v Dražovciach plánujú tamojší matičiari pripraviť výstavu zo zachovaných archívnych fotografií a z informácií dobovej tlače spolu s prezentáciou skladateľom získaných piesní.

V hlavnom meste sa stretli na dunajskom nábřeží
Mladá Matica si spomenula na Štefánika

Štvrtý máj 1919 sa čiernymi písmenami navždy zapísal do dejín Slovákov. Tento deň tragicky zahynul veľký syn slovenského národa Milan Rastislav Štefánik. Túto tragickú udalosť si pripomenuli mladí matičiari pri soche generála M. R. Štefánika v Bratislave – predsedu Mladej Matice Marek Nemeč a Lukáš Havlík s Petrom Schvantnerom.

Milan Rastislav Štefánik patrí k najvýznamnejším osobnostiam slovenských dejín. Jeho komplexnosť možno vyjadriť súčtom aktivít – astronóm, letec, generál a politik. Samozrejme, o tieto úspechy sa zaslúžilo vrúcne rodinné prostredie, aj keď v skromných podmienkach, kvalitné vzdelanie a aktivity počas štúdií. Chlapec z Košarísk to najprv dotiahol až na uznávaného astronóma, ktorý pôsobil na slávnom observatóriu v Meudone. Počas svojich výskumných ciest pochopil kus sveta a vytvoril vtedajší rekord v najdlhšom pobyte prežitom na

Mont Blancu. Po vypuknutí prvej svetovej vojny sa dal do služieb francúzskej armády v snahe zachrániť Slovákov a pomôcť

PODUJATIE

pri vzniku štátu, kde by Slováci boli konečne štátotvorným národom. To sa mu nakoniec aj s veľkou pomocou česko-slovenských legionárov, ktorých bol ideovým otcem, podarilo. Svoju rodnú vlasť však nikdy nevidel. Jeho smrť je dodnes nevyjasnená.

(pschv)

PRIPOMÍNAME SI

15. mája

– pred sto rokmi sa narodil sochár, pedagóg a organizátor výtvarného života na Slovensku Alexander Trizuljak (1921 – 1990); jeho zásluhou boli založené viaceré slovenské galérie vrátane Galérie mesta Bratislava, galérií v Trenčíne, Nitre či v Humennom, z jeho iniciatívy vznikol Slovenský fond výtvarných umení

16. mája

– pred sto rokmi založili súdruhovia Komunistickú stranu Česko-Slovenska (1921)

– pred sedemdesiatimi rokmi zomrel spisovateľ Dobroslav Chrobák (1907 – 1951); knižne debutoval knihou poviedok a noviel Kamarát Jašek, rozvinul základné myšlienky naturalizmu, vedel využiť i cudzie podnety na vlastnú inšpiráciu, vidieť to najmä v románovej novele Drak sa vracia

17. mája

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil etnológ a vysokoškolský pedagóg Ján Podolák (1926 – 2017), dlhoročný matičiar, zakladateľ Katedry etnológie na UCM v Trnave a do roku 2004 jej vedúci

18. mája

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil hokejista Karol Ondrejčka (1961); hrával v Slovine Bratislava ešte s Dušanom Pašekom, v Martine a v Banskej Bystrici, v reprezentácii odohral jedno stretnutie

19. mája

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil politik Juraj Blahnár (1966); bývalý predseda Žilinského samosprávneho kraja, dnes podpredseda parlamentu

23. mája

– pred sto štyridsiatimi rokmi zomrel básnik Janko Král (1822 – 1876); básnik búrlivák, národný buditeľ, predstaviteľ romantizmu a jeden z najvýznamnejších a najradikálnejších básnikov štúrovej generácie

24. mája

– pred sto štyridsiatimi rokmi sa narodil skladateľ, dirigent a hudobný pedagóg Mikuláš Schneider-Trnavský (1881 – 1958); zaslúžil sa o založenie Hudobnej a dramatickej akadémie v Bratislave

25. mája

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel duchovný, hudobný skladateľ, zborník, dirigent, hudobný pedagóg, hudobný publicista a organista Ján Levoslav Bella (1843 – 1936); jeho tvorba obsahuje vyše dvesto diel

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel bývalý člen Výboru Matice slovenskej Jeruš Ferko (1956 – 2001); spoluzakladal spolky Združenie slovenskej inteligencie Korene, Klub za pravdivý obraz Slovenska, Združenie slovenských novinárov, Iniciatíva za zvrchované Slovensko, Kongres slovenskej inteligencie

26. mája

– pred piatimi rokmi zomrel architekt Štefan Šlachta (1939 – 2016); bývalý hlavný architekt hlavného mesta SR Bratislava; presadzoval Petržalku ako mestskú časť Bratislava s celomestskými funkciami dôležitými pre plnohodnotný život, nielen ako sídlisko na bývanie

Ludovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V siedmom tohtoročnom vydaní matičného dvojtyždenníka SNN sme sa pýtali, kde – v ktorej podtatranskej obci – zaujímavá a svojrázne zdobia vyškrabávaním, veršíkmi, odkazmi, želaniami či ponáškami veľkonočné vajíčka. Správna odpoveď mala znieť, že túto unikátnu formu zvykoslovnej tradície uchovávali v Batizovciach. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Terézia Popelková, Jarok; Juraj Romančák, Prievidza; Peter Bartoš, Brezno.

• Rovnako ako modranská majolika je známa aj keramická produkcia v Ľubietovej, ktorú preslávilo sedemnást' generácií toho istého rodu. Ako sa nazývali známi uchovávatelia tohto tradičného remesla?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie aj elektronicky mailom našej administrátorky Lubici Rišiaňovej do vydania ďalšieho čísla nášho dvojtyždenníka.

(se)